

ΑΡΧΕΙΟΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΔΗΜΗΤΡ. ΕΜΜ. ΚΑΛΙΤΣΟΥΝΑΚΗ

ΕΤΟΣ 44ον (1964)
ΤΟΜΟΣ 44ος

ΤΕΥΧΟΣ Β'
ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ

Η ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΙ ΑΙ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ

Υπό Δρ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΣΥΚΙΑΝΑΚΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- I. Πρόλογος.— II. 'Η βιοτεχνία ως κλάδος τής μεταποίησης : 1. Γενικά. 2. 'Η έννοια τής βιοτεχνίας.— III. 'Ελληνική οικονομία και βιοτεχνία : 1. Εισόδημα και βιοτεχνία. 2. 'Η απασχόλησις εις τήν βιοτεχνίαν. 3. 'Ανάγκαι και βιοτεχνία. 4. Αι εξαγωγαί βιοτεχνικῶν προϊόντων.— IV. Διαρθρωτικά : 1. 'Ο τόπος ἐγκαταστάσεως τῶν βιοτεχνιῶν. 2. 'Η χωρική βιοτεχνία. 3. Τό βιοτεχνικόν κατάστημα. 4. 'Ο ὑπερ-επαγγελματισμός εις τήν βιοτεχνίαν.— V. 'Η βιοτεχνία εις τὰ πλαίσια τής Ε.Ο.Κ. : 1. 'Ο κίνδυνος ἐκ τής βαθμιαίας καταργήσεως τῶν δασμῶν εισαγωγῆς. 2. 'Η παρακολούθησις τής τεχνικῆς ἐξελίξεως. 3. 'Η ἔκτασις τοῦ κινδύνου. 4. 'Η ἄλλη ὄψις.— VI. Τό κόστος τῶν βιοτεχνικῶν προϊόντων : 1. 'Η ἀνάγκη μειώσεως τοῦ κόστους. 2. Τά αίτια τοῦ ὑψηλοῦ κόστους.— VII. Μέτρα διὰ τήν ἀνάπτυξιν τής βιοτεχνίας : 1. 'Αναγκαῖα ἢ λήψις μέτρων ὑπὲρ τής βιοτεχνίας. 2. Τά ἐνδεικνύμενα μέτρα.— VIII Τρόποι ἐξυγιάνσεως τῶν βιοτεχνικῶν : 1. 'Ἐκσυγχρονισμός τῶν βιοτεχνικῶν ἐργαστηρίων. 2. 'Ἰδρυσις βιοτεχνικῶν συνεταιρισμῶν ἢ συνεργατικῶν. 3. Δημιουργία μεγαλυτέρων παραγωγικῶν μονάδων διὰ συγχωνεύσεως μικρῶν βιοτεχνιῶν.— IX. 'Η τεχνολογική ἀνεργία.— X. Βιοτεχνική ἔρευνα : 1. 'Η σημασία τής ἐρεῦνης. 2. 'Αναγκαῖα ἢ ἰδρυσις ἐνός Κέντρου Βιοτεχνικῶν Ἐρευνῶν.— XI. Συμπέρασμα.

I. ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οἱ λόγοι οἱ ἑποιοὶ με ὤθησαν νά προβῶ εἰς τήν σύνταξιν τής παρούσης μελέτης εἶναι :

1. Ἡ ἔλλειψις μιᾶς πλήρους μελέτης ἀναφερομένης εἰς τήν βιοτεχνίαν, τήν θέσιν τής εἰς τήν Ἐθνικὴν Οἰκονομίαν, τὰ προβλήματα καὶ τὰς δυνατότητας τής. Ἡ ὑπαρξίς ὀρισμένων ἐκθέσεων καὶ ἡ δημοσίευσίς τοῦ κεκλιμένου ὀρισμένων ἐπιμιτῶν, αἱ ὅποιοι ἔλαβον χώραν τελευταίως καὶ πραγματοποιούνται ὀρισμένα βιοτεχνικά θέματα δὲν ἐξαντλοῦν τὸ θέμα καὶ δὲν αἴρουν τήν παρατηρηθεῖσαν ἔλλειψιν.

2. Η παραμέλησις τῆς βιοτεχνίας ἐκ μέρους τῆς ἐπισημοῦ οἰκονομικῆς πολιτικῆς τοῦ Κράτους, γεγονός τὸ ὅποσον ἀφραλῶς ὀφείλεται εἰς τὴν ἄγνοιαν τῆς σπουδαιότητος καὶ τῶν δυνατοτήτων ἀναπτύξεως αὐτῆς. Εἰς τὴν πενταετίαν πρόγραμμα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς Χώρας ἠγγυόθη σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἡ βιοτεχνία καὶ τὰ μέτρα τὰ ὅποια μέχρι σήμερον ἐλήφθησαν (φορολογικὰ, πιστωτικὰ, δασμολογικὰ κλπ.) διὰ τὴν προώθησιν τῆς ἀναπτύξεως τοῦ μεταποιητικοῦ τομέως τῆς οἰκονομίας, εὐνοοῦν μᾶλλον τὴν βιομηχανίαν παρά τὴν βιοτεχνίαν.

3. Ἡ σύνθεσις μας μετὰ τὴν Ε.Ο.Κ. καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἐκπορευομένη ἀπειλὴ διὰ τὸ μέλλον τῆς Ἑλληνικῆς βιοτεχνίας καθιστοῦν ἀναγκασίαν τὴν μελέτην αὐτῆς πρὸς ἐξεύρεσιν τρόπου ταχείας ἀναπτύξεώς της, πρὸς ἀποτροπὴν τῆς ἐπιχειρημένης ἀπειλῆς. Μόνον τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὴν βιοτεχνίαν εὐρίσκουν ἀπασχόλησιν—ἥτις σήμερον καθίσταται ἐπισημὴ—πολὺ περισσότερον τῶν 200 χιλ. ἀτόμων ἀρκεῖ νὰ ἐμείλῃ, εἰς σοβαρὰς ἀνησυχίας ὅλους ἐκείνους πού ἐνδιαφέρονται διὰ τὸ μέλλον τῆς Χώρας μας.

Ἡ παρούσα μελέτη δὲν φιλοδοξεῖ νὰ καλύψῃ πλήρως τὸ κενὸν τὸ ὅποιον παρατηρεῖται εἰς τὴν βιοβιογραφίαν περὶ βιοτεχνίας οὔτε νὰ ἀποτελέσῃ ἕνα πλήρες σχέδιον ἀναπτύξεως τοῦ κλάδου αὐτοῦ τῆς οἰκονομίας. Σκοπὸς αὐτῆς εἶναι νὰ ἐπισημάνῃ τὴν θέσιν τῆς βιοτεχνίας ἐντὸς τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας, νὰ διαπιστώσῃ τὰ προβλήματα καὶ τὰς ἀδυναμίας της ἀλλὰ καὶ τὰς δυνατότητας ἀναπτύξεώς της. Γίνεται περαιτέρω προσπάθεια ἀναγνωρίσεως τῶν δρόμων πρὸς τοὺς ὅποιους θὰ πρέπῃ νὰ κατευθυνθῇ ἡ βιοτεχνικὴ πολιτικὴ διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ κατὰ τὸ δυνατόν συνταμιωτέρα ἀνάπτυξις τῆς βιοτεχνίας καὶ νὰ ἀποτραπῇ ὁ κίνδυνος τῆς ἐπιχειρημαμένης «δαμιονλείου πύλης» τῆς Ε.Ο.Κ.

Ἐλπίζω ὅτι διὰ τῆς παρουσῆς μελέτης ἐπιτυγχάνεται ἡ σύλληψις τοῦ «ὄλου βιοτεχνικοῦ προβλήματος», ἡ λύσις τοῦ ὅποιου πολὺ θὰ συμβάλῃ εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς Χώρας.

Εἶμαι λίαν αἰσιόδοξος ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιοτεχνίας. Παρὰ τὴν παρατηρουμένην στασιμότητά της ὑπάρχουν ὠριμασμένα στοιχεῖα δυναμισμού, τὰ ὅποια ὑπόσχονται μίαν ταχείαν ἐξέλιξιν ἐφ' ὅσον ἐφαρμοσθῇ ἡ κατάλληλος πολιτικὴ.

II. Η ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ ΩΣ ΚΛΑΔΟΣ ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΕΩΣ

1. Γενικά.

Μεταποιήσις εἶναι ὁ παραγωγικὸς κλάδος τῆς οἰκονομίας ὅστις περιλαμβάνει τὴν ἐπεξεργασίαν τῶν πρώτων ἢ ἡμικατεργασμένων ὕλων διὰ τὴν παραγωγὴν χρησίμων ἀγαθῶν διὰ τὸν ἄνθρωπον.

Ἡ μεταποίησις χωρίζεται εἰς τρεῖς κλάδους : α) τὴν οἰκτεχνίαν, β) τὴν βιοτεχνίαν, καὶ γ) τὴν βιομηχανίαν. Ἐν καὶ αἱ τρεῖς αὗται μορφαὶ τῆς μετα-

ποίησεως συνυπάρχουν σήμερον εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς οἰκονομίας ἢ καθε μίᾳ ἀπ' αὐτὰς χαρακτηρίζει καὶ μίαν ἄλλην ἱστορικὴν χρονικὴν περίουον. Ἡ ἱστορικῶς ἀρχαιότερα μορφή μεταποιήσεως εἶναι ἡ οἰκοτεχνία. Αὐτὴ χαρακτηρίζει κατ' ἀποκλειστικότητα τὴν μεταποιητικὴν παραγωγὴν εἰς τὰς πρωτογόνους οἰκονομίας. Κατ' αὐτὴν ἡ μεταποιητικὴ διαδικασία συντελεῖται ἐντὸς τοῦ οἴκου ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς οἰκογενείας καὶ τὰ παραγόμενα εἶδη προορίζονται κατὰ κύριον λόγον διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν αὐτοῦ, σπανιότερον δὲ διὰ πώλησιν ἢ ἀνταλλαγὴν (κλειστὴ οἰκιακὴ οἰκονομία). Τὰ χρησιμοποιοῦμενα μέσα παραγωγῆς καὶ ἐργαλεῖα εἶναι πρωτόγονα ἢ δὲ ἀνθρωπίνῃ χεῖρ καὶ μυϊκῇ δυνάμει διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλον κατὰ τὴν μεταποιητικὴν διαδικασίαν (χειροτεχνία).

Ὁ ὅρος «οἰκοτεχνία» δηλώνει τὸν «τόπον» εἰς ὃν συντελεῖται ἡ μεταποίησις, ὁ δὲ ὅρος «χειροτεχνία» χαρακτηρίζει τὴν σπουδαιότητα τῆς ἀνθρωπίνης χειρὸς καὶ μυϊκῆς δυνάμεως καὶ τὸν ρόλον τὸν ὅποιον αὕτη διαδραματίζει εἰς τὴν μεταποίησιν.

Ἡ βιοτεχνία χαρακτηρίζει κυρίως τὸν Μεσαιῶνα μέχρι καὶ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως. Τὰ βιοτεχνικὰ ἐργαστήρια, καὶ αἱ συνεχεῖαι βιοτεχνῶν δίδουν τὸν τόνον τῆς μεταποιητικῆς παραγωγῆς κατὰ τοὺς χρόνους αὐτούς. Ὁ τόπος ἐργασίας τοῦ βιοτέχνου εἶναι τὸ βιοτεχνικὸν ἐργαστήριον τὸ ὅποιον εἶναι ἀνεξάρτητον τοῦ «οἴκου». Τὰ προϊόντα τὰ ὅποια παράγει προορίζονται διὰ τὴν ἀνώνυμον ἀγορὰν ἢ διὰ τοὺς πελάτας αὐτοῦ κατόπιν παραγγελίας.

(Τὴν ἔννοιαν τὴν βιοτεχνίας δίδομεν κατωτέρω).

Ἡ βιομηχανία χαρακτηρίζει τὴν μορφήν τῆς μεταποιήσεως κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους. Ἐμφανίζεται μὲ τὸ ξέσπασμα τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν Ἀγγλίαν, μὲ τὴν ἀνακάλυψιν τῆς αἰτμητικῆς καὶ τοῦ μηχανικοῦ ὕφαντικῆς ἰστού καὶ ἐξαπλοῦται μὲ τὴν ἀνακάλυψιν τῶν μηχανῶν ἐσωτερικῆς καύσεως καὶ μὲ τὴν χρησιμοποίησιν τῶν δυνάμεων τοῦ ἤλεκτρισμοῦ. Ἡ βιομηχανία ἤλλαξε τὸν τρόπον παραγωγῆς τῶν ἀγαθῶν καὶ ἠνάγκασε τὴν συσσώρευσιν κεφαλαίων καὶ τὴν ἐγμουργίαν μεγάλων παραγωγικῶν μονάδων. Τὸ ἐργαστάσιον, ὡς τόπος εἰς ὃν συντελεῖται ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή, δὲν ἔχει σχεδὸν τίποτε τὸ κοινὸν μὲ τὸν «οἶκον» ἢ τὸ βιοτεχνικὸν ἐργαστήριον τοῦ Μεσαιῶνος.

2. Ἡ ἔννοια τῆς βιοτεχνίας.

Ὁ ἐννοιολογικὸς διαχωρισμὸς μεταξὺ οἰκοτεχνίας καὶ βιοτεχνίας εἶναι σαφής. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς οἰκοτεχνίας ἡ παραγωγή συντελεῖται εἰς τὸν «οἶκον» ὑπὸ τὴν στενὴν αὐτοῦ ἔννοιαν. Ἡ ὑπαρξίς βιοτεχνίας προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίν μονίμου ἐγκαταστάσεως ἐκτὸς τοῦ οἴκου, ἦτοι τὸ βιοτεχνικὸν ἐργα-

στήριον ἢ βιοτεχνικὸν κατάστημα, τὸ ὄπλον εἶναι ἀνεξάρτητον τοῦ τόπου κατοικίας τοῦ βιοτέχνου. Ἐπὶ πλέον δέ, ὁ βιοτέχνης παράγει τὰ προϊόντα του, σχεδὸν κατ' ἀποκλειστικότητα, μὲ σκοπὸν τὴν πώλησιν ἢ ἀνταλλαγὴν, ἐνθ' τὰ προϊόντα τῆς οἰκοτεχνίας προορίζονται κατὰ κύριον λόγον διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν τοῦ οἴκου¹. Μεγαλύτερα δυσχέρεια συναντᾶται εἰς τὴν διάκρισιν μεταξὺ βιοτεχνίας καὶ βιομηχανίας, ἰδίως εἰς τὰ «σημεῖα ἐπαφῆς». Ἐδῶ τὰ ὅρια εἶναι ρευστὰ καὶ ἡ ἀκριβὴς τοποθέτησις των μεταξὺ βιοτεχνίας καὶ βιομηχανίας δυσχερής. Εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀποφανθῆ τις εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἐὰν πρόκειται περὶ βιοτεχνικῶν ἐργαστηρίων ἢ μικρῶν βιομηχανικῶν ἐργαστασίων.

Ὡς κριτήρια διαχωρισμοῦ μεταξὺ βιοτεχνίας καὶ βιομηχανίας δύνανται νὰ ληφθῶν :

α) Τὸ μέγεθος τῆς ἐπιχειρήσεως : Κατὰ τὸν προσδιορισμὸν τοῦ «μεγέθους» συναντῶνται πάλιν πολλὰς δυσκολίαι εἰς τὰς ὁποίας ἡμῶς δὲν θὰ ὑπεισέλθωμεν. Ἀναφέρωμεν μόνον ὅτι προσδιοριστικοὶ παράγοντες τοῦ μεγέθους μιᾶς ἐπιχειρήσεως εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς αὐτὴν ἀπασχολουμένων καὶ τὸ ὕψος τῶν εἰς τὴν διάθεσίν της εὐρισκομένων κεφαλαίων. Τὸ καλλίτερον μέτρον συγκρίσεως τοῦ μεγέθους ὁμοειδῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι ἡ παραγωγικὴ ἱκανότης αὐτῶν ἀνά μονάδα χρόνου. Ἡ παραγωγικὴ ἱκανότης εἶναι ἡ συνισταμένη δυνάμειν τῆς ἐπιχειρήσεως αἱ ὁποῖαι δίδουν τὴν ἐντύπωσιν τοῦ μεγέθους. Τὸ μέγεθος τῶν βιοτεχνικῶν ἐπιχειρήσεων εἶναι μικρόν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰς βιομηχανικὰς τοιαύτας. Αὐτὸ σημαίνει, α) μικρὸν ἀριθμὸν ἀπασχολουμένων, β) μικρὰν ποσότητα ἐπενδεδυμένου κεφαλαίου καὶ ὡς ἐκ τούτου, γ) μικρὰν παραγωγικὴν ἱκανότητα.

β) Ὁ βαθμὸς μηχανοποιήσεως τῆς παραγωγῆς : Εἰς τὴν βιοτεχνίαν ἡ παραγωγή συντελεῖται κυρίως τῇ βοηθείᾳ ἀπλῶν ἐργαλείων. Δυνατὸν νὰ ὑπάρχουν καὶ μηχαναὶ κινήσεως ἢ ἐργασίας, εἰς τὴν περιπτώσιν ὅμως αὐτὴν δὲν παύει ἡ ἀνθρωπίνη συμβολὴ νὰ παίζῃ τὸν σπουδαιότερον ρόλον κατὰ τὴν χρονικὴν στιγμὴν καθ' ἣν ἐπενεργεῖται ἡ μεταποίησις ἐπὶ τοῦ προϊόντος. Ἡ παραγωγή δὲν συντελεῖται αὐτομάτως ἀλλὰ κατευθύνεται μέχρι καὶ τῆς μικροτέρας λεπτομερείας ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ αὐτοματιμὸς εἰς τὴν βιοτεχνικὴν παραγωγὴν εἶναι ἐντελῶς ἀγνωστος. Ἐν ἀντιθέσει, εἰς τὴν βιομηχανίαν, τὸν πρωτεύοντα ρόλον εἰς τὴν παραγωγὴν παίζει ἡ μηχανή. Ὁ ἀνθρώπος ὑπηρετεῖ, κατευθύνει καὶ παρακαλοῦται τὴν μηχανὴν ἢ ὅποια σχεδὸν ἀπ' αὐτοῦ προδαίνει εἰς τὴν ἐπενέργειαν ἐπὶ τοῦ προϊόντος. Ὁ

¹ Αὐτὸ δὲν συμβαίνει προκειμένου περὶ τῆς ἐμπορευματικῆς οἰκοτεχνίας τῆς ὁποίας τὰ προϊόντα προορίζονται διὰ πώλησιν. Εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον ὁμοιάζει πολὺ μὲ τὴν βιοτεχνίαν, διαφέρει ὅμως αὐτῆς ὡς πρὸς τὸν τόπον ἐγκαταστάσεως.

αὐτοματισμὸς παρουσιάζεται μόνον εἰς τὴν βιομηχανικὴν παραγωγὴν ἢ δὲ ἔκτασις αὐτοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν τεχνικὴν τελειότητα καὶ τὸ εἶδος τῆς βιομηχανίας.

γ') Ἡ θέσις τοῦ ἐπιχειρηματίου εἰς τὴν ἐπιχειρήσιν: Ὁ βιοτέχνης ἐπιχειρηματίας εἶναι στενὰ συνδεδεμένος μὲ τὴν βιοτεχνικὴν τοῦ ἐπιχειρήσιν. Τὰ κεφάλαια κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος ἀνήκουν εἰς αὐτόν. Ὁ ἴδιος ἀσκεῖ τὴν ἰθύνουσαν ἀλλὰ καὶ ἐκτελεστικὴν ἐργασίαν². Δὲν ἐπέρχεται: δηλαδὴ πλήρως διαχωρισμὸς μεταξὺ τοῦ ἐκτελοῦντος τὴν ἰθύνουσαν καὶ ἐκτελεστικὴν ἐργασίαν. Τὸ ἀντίθετον συμβαίνει εἰς τὴν βιομηχανίαν. Μέγα μέρος τῶν κεφαλαίων τῆς βιομηχανικῆς ἐπιχειρήσεως ἢ καὶ τὸ σύνολον αὐτῶν, δυνατόν νὰ μὴ ἀνήκει εἰς τὸν ἐπιχειρηματίαν ἀλλὰ εἰς τρίτους. Εἰς δευτέραν περίπτωσιν ἔχομεν τὸν τύπον τοῦ Manager, γνωστὸν εἰς τὰς μεγάλας βιομηχανίας.

δ') Αἱ ἱκανότητες καὶ ἡ δεξιότητις τῶν ἐργαζομένων: Λόγῳ τῆς ἰδιαζούσης φύσεως τῆς βιοτεχνικῆς παραγωγῆς καὶ τῆς συμβολῆς τοῦ βιοτέχνου εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ προϊόντος ἀπαιτεῖται ὅπως οἱ βιοτέχνες διαθέτουν ὠρισμένης ἱκανότητος (δεξιότητιν καὶ ἐπιτηδεύματα) τὰς ὁποίας ἀπέκτησαν κατόπιν πολυετοῦς μαθητεύσεως καὶ πείρας. Ἀπεναντίας εἰς τὴν βιομηχανίαν ἀπασχολοῦνται κατὰ μεγαλύτερον ποσοστὸν ἀνείδικευτοι ἐργάται, διότι τὴν μεταποίησιν ἐπιτελεῖ ἡ μηχανή. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὕτη ἀπαιτεῖται ὀλιγόχρονος προπαρασκευὴ τοῦ ἐργάτου μέχρις οὗτος προσαρμοσθῆ πλήρως εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς μηχανῆς ἣν ὑπηρετεῖ.

ε') Ὁ κύκλος τῶν ἐργασιῶν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ ἡ ὑπὸ αὐτῆς ἐξυπηρετούμενη ἀγορά: Ὁ κύκλος τῶν ἐργασιῶν μιᾶς βιοτεχνίας εἶναι περιωρισμένος καὶ καθορίζεται ὑπὸ τοῦ μεγέθους αὐτῆς. Ἡ ἀγορὰ ἣν ἐξυπηρετεῖ εἶναι μικρά, ἓνα χωρίον, μία πόλις ἢ μόνον μία συνοικία. Σπανιώτερον ἐκτείνεται εἰς μίαν εὐρυτέραν περιοχὴν. Ἐν ἀντιθέσει ἡ βιομηχανία χαρακτηρίζεται ἀπὸ μεγάλου κύκλου ἐργασιῶν τὸν ὅποιον καθιστᾶ δυνατόν τὸ μέγεθος τῆς ἐπιχειρήσεως. Ἡ ἀγορὰ διαθέσεως τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων ὑπερβαίνει τὰ στενὰ τοπικὰ ὄρια τοῦ τόπου ἐγκαταστάσεως τῆς ἐπιχειρήσεως, πολλάκις δὲ καὶ αὐτὰ τὰ ὄρια τῆς Ἑπικρατείας, πρᾶγμα δυσχερὲς ἂν μὴ ἀδύνατον διὰ τὰς βιοτεχνίας. Ὁ βιοτέχνης δυνατόν νὰ ἀναλαβάνῃ τὴν ἐκτέλεσιν παραγγελιῶν τῶν πελατῶν αὐτοῦ ἢ νὰ παράγῃ διὰ τὸ ἀνώνυμον καινόν. Ἡ βιομηχανία παράγει συνήθως διὰ τὴν

² Συμφώνως πρὸς τὴν εὐρωπαϊκὴν ἀντίληψιν τῆς βιοτεχνίας, ἀρκεῖ τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἐπιχειρηματίας ἐκτελεῖ χειρωνακτικὴν ἢ τεχνικὴν ἐργασίαν διὰ νὰ χαρακτηρισθῆ ἡ ἐπιχείρησις τοῦ βιοτεχνικῆ.

άνωνυμον αγοράν. Ἐπάρχουν ἀσφαλῶς ἐλάχιστοι περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας καὶ ἡ βιομηχανία ἀναλαμβάνει τὴν ἐκτέλεσιν παραγγελιῶν δι' ἄτομον ἢ ομάδα ἀτόμων.

στ') Ἡ τυποποίησις τῶν προϊόντων: Εἰς τὴν βιοτεχνικὴν ἐπιχείρησιν εἶναι δυσχερὴς, ἂν ὄχι ἀδύνατος, ἡ τυποποίησις τῶν παραγομένων προϊόντων. ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν βιομηχανίαν.

ζ') Ὁ βιοποριστικὸς χαρακτήρ τῆς βιοτεχνίας: Εἰς τὸ βιοτεχνικὸν κατάστημα ταυτίζεται ἡ ἐκμετάλλευσις μὲ τὴν ἐπιχείρησιν καὶ ἡ βιοτεχνικὴ ἀπασχόλησις ἀποτελεῖ τὸ βιοποριστικὸν ἐπάγγελμα τοῦ βιοτέχνου. Εἰς τὴν βιομηχανίαν δμως ὑπάρχει διαχωρισμὸς μεταξὺ ἐκμεταλλεύσεως καὶ ἐπιχειρήσεως, ἡ ὁποία ἐπιχείρησις ἔχει κερδοσκοπικὸν κυρίως χαρακτήρα.

Ἐλπίζω ὅτι κατέστη εἰς ἐμὲ δυνατόν νὰ δώσω, διὰ τῶν ἀνωτέρω, μιὰ σαφὴν εἰκόνα τῆς βιοτεχνίας μὲ τὸ νὰ ἀναφέρω ὅλα ἐκεῖνα τὰ χαρακτηριστικὰ τὰ ὅποια διακρίνουν αὐτὴν ἀπὸ τὴν οἰκοτεχνίαν καὶ κυρίως τὴν βιομηχανίαν. Ἀπέφυγα τὴν σύνθεσιν ἐνὸς ὀρισμοῦ τῆς βιοτεχνίας διότι λόγῳ τοῦ πλῆθους τῶν στοιχείων καὶ ἐπεξηγήσεων αἱ ὅποια θὰ ἔπρεπε νὰ συμπεριληφθοῦν εἰς αὐτὸν θὰ καθίστατο οὗτος μακροσκελὴς καὶ ὡς ἐκ τούτου δύσχρηστος.

III. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ

1. Εἰσόδημα καὶ Βιοτεχνία.

Ἡ βιοτεχνία κατέχει ἐντὸς τῆς οἰκονομίας τῆς Ἑλλάδος τὴν τρίτην θέσιν, μετὰ τὴν γεωργίαν καὶ βιομηχανίαν, ἀπὸ ἀπόψεως ὕψους ἀξίας παραγομένων ἀγαθῶν. Ἡ συμβολὴ τῆς μεταποιήσεως εἰς τὸ συνολικὸν ἐγχώριον προϊόν ἀνέρχεται εἰς 26,8% αὐτοῦ. Ἡ βιοτεχνία ἀντιπροσωπεύει τὸ 33—35% τοῦ προϊόντος ἐκ τῆς μεταποιήσεως. Ἡ συμβολὴ τῆς ἄρα εἰς τὸ ἐγχώριον προϊόν ἀνέρχεται περίπου εἰς τὸ 9% αὐτοῦ.

Ἡ κατὰ κλάδους τῆς οἰκονομίας συμβολὴ εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἐγχωρίου προϊόντος, ἔχει ὡς κάτωθι :

1. Γεωργία (Κτηνοτροφία, Δάση, Ἀλιεία)	31,9%
2. Μεταποιήσις	26,8%
α) Βιομηχανία	17,8%
β) Βιοτεχνία	9,0%
3. Ὑπηρεσίαι κλπ.	41,3%
	<hr/>
	100,0%

Ἐξ αὐτῶν γίνεται καταφανὴς ἡ μεγάλη σημασία τῆς βιοτεχνίας διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Οἰκονομίαν ἀπὸ ἀπόψεως συμβολῆς της εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ ἔγχωριου προϊόντος. Ἡ ἑτησία παραγωγικότης ἐκάστου ἀπασχολομένου εἰς τὴν βιοτεχνίαν, ἥτοι ἡ συμβολὴ του εἰς τὴν δημιουργίαν ἀξίας προστιθεμένης εἰς τὸ ἔγχωριον προϊόν ἀνέρχεται, εἰς 26.000 ἕως 27.000 δραχμῶν, ὅπερ περίπου ἀντιστοιχεῖ εἰς τὴν μέσην παραγωγικότητα ἐκάστου ἀπασχολομένου εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Ἐθνικὴν Οἰκονομίαν. Ἡ μέση παραγωγικότης ἐκάστου ἀπασχολομένου εἰς τὴν καθαρῶς βιομηχανίαν εἶναι περίπου διπλάσια τῆς ἀντιστοίχου εἰς τὴν βιοτεχνίαν.

2. Ἡ ἀπασχόλησις εἰς τὴν βιοτεχνίαν.

Διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Οἰκονομίαν, εἰς ἣν αἱ εὐκαιρίαι ἀπασχολήσεως τοῦ πλεονάζοντος ἐργατικοῦ δυναμικοῦ (150.000 ἄνεργοι εἰς τὰς πόλεις καὶ 700.000 ὑπαπασχολούμενοι εἰς τὴν ὑπαιθρον) εἶναι ἐλάχισται, κρίνεται ἡ σπουδαιότης ἐκάστου κλάδου τῆς οἰκονομίας ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν συμβολὴν του εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ κοινωνικοῦ προϊόντος ἀλλὰ, καὶ ἀπὸ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀτόμων τὰ ὅποια ἀπασχολοῦνται ἢ δύνανται νὰ ἀπασχοληθοῦν εἰς αὐτόν.

Ἡ συμβολὴ τῆς βιοτεχνίας εἰς τὴν ἀπασχόλησιν τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας μας εἶναι σπουδαία. Τὸ 9—10% περίπου τοῦ συνόλου τῶν ἀπασχολομένων εἰς τὴν Ἑλλάδα εὐρίσκει ἀπασχόλησιν εἰς τὴν βιοτεχνίαν. Ἀκριβεῖς ἀριθμοὶ ἐκφράζοντες τὸ σημερινὸν ὕψος τῆς ἀπασχολήσεως εἰς τὴν βιοτεχνίαν δὲν ὑπάρχουν. Ὁ Τμηματάρχης τοῦ Ἰπουργείου Βιομηχανίας κ. Πέτρος Φλώρος χρησιμοποιοῦν τὰ στοιχεῖα τῆς ἀπογραφῆς τῶν βιομηχανικῶν, βιοτεχνικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐν γένει καταστημάτων τῆς 15 Νοεμβρίου 1958 καὶ συνδυάζων αὐτὰ μὲ τὰ πορίσματα τῆς γενόμενης ἐρεύνης ὑπὸ τῆς Ε.Σ.Υ.Ε. πρὸς ἐξακριβωσιν τῆς καταστάσεως τῆς βιομηχανίας κατὰ τὸ ἔτος 1957 ἐν τῷ πλαίσῳ τῶν ἐργασιῶν τῆς παρὰ τῷ Ἰπουργεῖῳ Συντονισμοῦ Ἐπιτροπῆς Ἐρεύνης καὶ Ὀργανώσεως Οἰκονομικοῦ Προγραμματισμοῦ, καὶ μὲ πληροφορίας τοῦ Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων δημοσιευόμενας εἰς τὴν ἔκδοσιν «Ἡ Ἑλληνικὴ βιομηχανία κατὰ τὸ ἔτος 1958» σελίς 21, κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι κατὰ τὸ ἔτος 1958 ἀπασχολοῦντο εἰς τὴν βιοτεχνίαν 306.000 ἄτομα. Ἐὰν εἰς τὸν ἀριθμὸν αὐτὸν προστεθοῦν καὶ οἱ ἀπασχολούμενοι εἰς τὴν «Ἐμπορευματικὴν οἰκοτεχνίαν» (68.000 περίπου) ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπασχολομένων εἰς τὴν «ἐν γένει βιοτεχνίαν» ἀνέρχεται εἰς 374.000 περίπου. Οἱ ἀπασχολούμενοι εἰς τὴν βιομηχανίαν ὑπολογίζονται 130—140 χιλιάδας ἄτομα. Εἰς ποσοτὰ τοῦ συνόλου τῶν ἀπασχολομένων εἰς τὴν μεταποίησιν ἔχουμεν : βιοτεχνία 61%, οἰκοτεχνία 12% καὶ βιομηχανία 27%. Βιοτεχνία καὶ οἰκοτεχνία μαζὶ ἥτοι «ἐν γένει βιοτεχνία» 73%³.

³ Βλέπε : Πέτρος Φλώρου, Ἡ ἀπασχόλησις εἰς βιοτεχνίαν, εἰς Βιβλιοθήκην

Κατά τούς ημετέρους υπολογισμούς, ο αριθμός των απασχολουμένων εις την βιοτεχνίαν ανέρχεται εις 245.000 περίπου. Ο αριθμός αυτός εύρίσκεται: εάν από τὸ σύνολον τῶν απασχολουμένων εις τὴν μεταποίησιν (440.000 περίπου) αφαιρέσωμεν τὸν ἀριθμὸν τῶν απασχολουμένων εις καταστήματα μεταποιήσεως, απασχολούντα 10 καὶ πλέον ἄτομα ἕκαστον (196.000 ἄτομα) * καὶ τὰς ὁποίας θεωρῶ ὡς βιομηχανίας. Ἐάν τῶρα εις τὸν ἀριθμὸν 245.000 προσθέσωμεν καὶ τούς απασχολουμένους εις τὴν «ἐμπορευματικὴν οἰκοτεχνίαν» (68.000), εύρίσκωμεν, τούς απασχολουμένους εις τὴν «ἐν γένει βιοτεχνίαν» ἦτοι 313.000 ἄτομα. Ο ἀριθμὸς αὐτὸς φαίνεται νὰ εύρίσκεται πλησιέστερον πρὸς τὴν πραγματικότητά, χωρὶς ἕως καὶ ὁ ἀριθμὸς 374.000 νὰ εἶναι ἐντελῶς ἀπορριπτέος. Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν καταστημάτων μεταποιήσεως (106.220) μόνον 5.851 απασχολοῦν ἄνω τῶν 10 ἀτόμων ἕκαστον. Τὰ απασχολούντα ἄνω τῶν 5 ἀτόμων δὲν ὑπερβαίνουν τὰς 12 χιλιάδας. Ἐξ ὧν αὐτῶν γίνεται καταφανὴς ἡ σπουδαιότης τῆς βιοτεχνίας εις τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως, λόγῳ, τοῦ μεγάλου ἀριθμοῦ απασχολουμένων εις αὐτήν.

3. Ἀνάγκαι καὶ βιοτεχνία.

Ἡ Ἑλληνικὴ βιοτεχνία εἶναι σήμερον προσανατολισμένη εις τὴν ἐσωτερικὴν ἀγοράν. Αὕτη εἶναι πλήρως προσηρμοσμένη πρὸς τὰς ἀνάγκας εις βιοτεχνικὰ προϊόντα τοῦ Ἑλληνικοῦ καταναλωτικοῦ κοινού, τόσον τῶν πόλεων ὡς καὶ τῆς υπαίθρου. Ἡ σημασία τῆς Ἑλληνικῆς βιοτεχνίας ἀπὸ ἀπόψεως καλύψεως τῶν ἰδιαιτέρων πολλάκις ἀναγκῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ καταναλωτικοῦ κοινού εἶναι μεγάλη.

Ἡ διάρθρωσις καὶ ἡ χωροναμικὴ κατανομή τῶν βιοτεχνιῶν εις δλόκληρον τὸν Ἑλληνικὸν χῶρον προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν ἀγοράν καὶ τὴν φύσιν τῶν ποικιλομόρφων ἀναγκῶν τὰς ὁποίας αὕτη ἐτάχθη νὰ ἱκανοποιῇ. Τὸ μέγεθος καὶ ὁ ὄγκος τῆς ἀγορᾶς καὶ ἡ φύσις τῶν ἀναγκῶν καθορίζουν τὰ πλαίσια μέσα εις τὰ ὅποια ἔδρασε καὶ ἀνεπτύχθη ἡ Ἑλληνικὴ βιοτεχνία. Αἱ συνθήκαι ὑπὸ τὰς ὁποίας ἔδρασαν ἡ βιοτεχνία εις τὴν Ἑλλάδα ἦσαν ἐχθρικαὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξίν τῆς. Ὡς κλάδος ἕως τῆς οἰκονομίας ἤσκησε καὶ ἄσκει πάντα κοινωνικὸν λειτουργήματα εις τὸν τομέαν τῆς καλύψεως βασικῶν ἀναγκῶν τῶν κατοίκων τῆς Χώρας καὶ κυρίως τῶν κατοίκων τῆς υπαίθρου (γεωργικὰ ἔργα, λεία, εἶδη σφαγῆς, εἶδη ἀγροτικῆς οἰκιακῆς χρήσεως καὶ ἐπιπλώσεως, εἶδη ἐνδύσεως καὶ ὑποδήσεως κλπ.).

Βιοτεχνικῶν Μελετῶν τοῦ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν, Τεύχος 1, σελίς 27 ἑπ., Ἀθήναι 1961.

* Ε.Σ.Υ.Ε. : Ἀποτελέσματα τῆς βιομηχανικῆς ἐρευνῆς ἔτους 1961.

4. Αἱ ἐξαγωγαὶ βιοτεχνικῶν προϊόντων.

Ἡ συμβολή, τῆς Ἑλληνικῆς βιοτεχνίας εἰς τὸ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον εἶναι ἐλαχίστη, ὥπως ἄλλωστε ἐλάχισται εἶναι αἱ ἐξαγωγαὶ ὀλοκλήρου τοῦ κλάδου τῆς μεταποιήσεως, μὴ ὑπερβαίνουσαι τὸ 7% τοῦ συνόλου τῆς ἀξίας τῶν ἐξαγομένων προϊόντων.

Παρὰ τὸ γεγονός τούτο, δύναται ἡ βιοτεχνία νὰ ἀποβῇ σπουδαῖος ἐξαγωγικὸς κλάδος καὶ ἰδίως ἡ καλλιτεχνικὴ βιοτεχνία παραγωγῆς εἰδῶν λαϊκῆς τέχνης. Διὰ τὴν δυνατότητα αὐτὴν μαρτυρεῖ καὶ τὸ γεγονός τῆς εὐμενοῦς ὁποδοχῆς τῆς ὁποίας ἔτυχον ἑλληνικὰ καλλιτεχνικὰ βιοτεχνικὰ προϊόντα εἰς διαφόρους διεθνεῖς ἐκθέσεις εἰδῶν βιοτεχνίας. Τοιοῦτου εἶδους ἐκθέσεις εἶναι :

α) ἡ Διεθνὴς Ἐκθεσις Βιοτεχνίας Μονάχου, β) ἡ Διεθνὴς Ἐκθεσις Φλωρεντίας, γ) ἡ Ἐκθεσις Λωζάννης, δ) ἡ Ἐκθεσις Κύπρου, καὶ ε) ἡ Διεθνὴς Ἐκθεσις Παιγνιδιῶν Νυρεμβέργης. Ἐπίσης διάφοροι μεγάλοι ἐμπορικοὶ οἴκοι τοῦ ἐξωτερικοῦ ἤρχισαν νὰ ἐνδιαφέρωνται καὶ νὰ ζητοῦν ἑλληνικὰ βιοτεχνικὰ προϊόντα ὀργανοῦντες ἐβδομάδας ἢ δεκαπενθήμερα ἑλληνικῆς καλλιτεχνικῆς βιοτεχνίας καὶ Λαϊκῆς Τέχνης. Καταστήματα πωλήσεως προϊόντων τῆς Ἑλληνικῆς Βιοτεχνίας ὑπάρχουν εἰς διαφόρους χώρας τοῦ Ἐξωτερικοῦ, ὥπως εἰς τὴν Ἰταλίαν, Ἑλβετίαν, Γερμανίαν καὶ ἄλλαχού. Ἡ ἴδρυσις εἰς τὴν Φραγκφούρτην τῆς Δυτ. Γερμανίας τῶν καταστημάτων EFFF καὶ εἰς Νέαν Ὑόρκην τῶν καταστημάτων Greek Island πωλήσεως καὶ προβολῆς ἑλληνικῶν προϊόντων θὰ συμβάλῃ τὰ μέγιστα εἰς τὴν προβολὴν τῶν ἑλληνικῶν βιοτεχνικῶν προϊόντων, εἰς τὴν ἀύξησιν τῶν ἐξαγωγῶν αὐτῶν καὶ ἐν γένει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιοτεχνίας. Ἐκτὸς τῆς καλλιτεχνικῆς βιοτεχνίας θύναται ἐπίσης αἱ κλάδοι τῆς ὑποδηματοποιίας, ἐτοίμων ἐνδυμάτων, παιγνιδιῶν, κεραμικῶν, ταπητουργίας, καὶ ἄλλοι νὰ ἀποδοῦν σημαντικὰ πηγαὶ εἰσοδῆς συναλλάγματος.

Μεγίστης σημασίας διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς βιοτεχνίας θεωρεῖται ἡ ἐπίτευξις ἐξαγωγῶν ὑπ' αὐτῆς. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ θὰ ὑπερνικηθῶν τὰ στενὰ ὄρια τὰ ὁποία θέτει ἡ μικρὰ ἐθνικὴ ἀγορά, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀπέτελεσεν ἀνεκαθεν σοβαρὸν ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιοτεχνίας. Διὰ νὰ ἐπιτευχθῶν ὁμως σημαντικαὶ ἐξαγωγαὶ βιοτεχνικῶν προϊόντων θὰ πρέπη πρῶτον νὰ ἐπιτελεσθῶν ὠριζόμεναι διαρθρωτικαὶ ἀλλαγαὶ εἰς τὴν βιοτεχνίαν, αἱ ὁποιαὶ ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει θὰ σημαίνουσι μείωσιν τοῦ κόστους παραγωγῆς καὶ βελτίωσιν τῆς ποιότητος τῶν βιοτεχνικῶν προϊόντων.

Ὁμοίωδης προϋπόθεσις διὰ τὴν σημαντικὴν μείωσιν τοῦ κόστους τῆς βιοτεχνίας εἶναι ἡ μηχανοποίησις τῆς. Δι' αὐτῆς ὁμως ἀξάνεται τὸ ποσοστὸν τῶν σταθερῶν εἰς τὸ σύνολον τῶν ἐξόδων παραγωγῆς. Ἡ μαζικὴ παραγωγή εἶναι ἡ ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ νὰ μὴ ἐπιβαρύνεται ἕκαστον παραγόμενον προϊόν με ὑψηλὸν ποσοστὸν σταθερῶν ἐξόδων. Διὰ νὰ εἶναι ὁμως δυνατὴ ἡ μαζικὴ παραγωγή ἀπαιτεῖται μία εὐρεία ἀγορά ἢ ὁποία θὰ δύναται νὰ

ἀπαρροφήση τὰ προϊόντα αὐτά. Διὰ τῆς ἐπιτεύξεως ἐξαγωγῶν εὐρύνεται αὐτομάτως ἡ ἀγορά. Παρατηρεῖται ὅτι μεταξὺ ἀναπτύξεως τῆς βιοτεχνίας καὶ τῆς ἐπιτεύξεως σημαντικῶν ἐξαγωγῶν βιοτεχνικῶν προϊόντων ὑφίσταται στενὴ σχέσηις ἀλλὰ διαπιστοῦται καὶ ἡ ὑπαρξίς ἐνὸς «φαύλου κύκλου», διότι τὸ ἓνα εἶναι αἷτιον καὶ συγχρόνως ἀποτέλεσμα τοῦ ἄλλου. Ἡ διάσπασις τοῦ φαύλου κύκλου ἀφ' ἑαυτοῦ εἶναι ἀδύνατος. Τοῦτο δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ μόνον διὰ τῆς καταλλήλου βιοτεχνικῆς πολιτικῆς καὶ διὰ τῆς πραγματοποιήσεως αὐτονόμων ἐπενδύσεων μεγάλης ἐκτάσεως εἰς τὴν βιοτεχνίαν. Ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν ἐπίτευξιν ὅλων τῶν ἀναγκαίων αὐτῶν διαρθρωτικῶν ἀλλαγῶν εἶναι ἡ στενὴ συνεργασία τῶν βιοτεχνῶν καὶ ἡ ὑποστήριξις αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Κράτους καὶ τῶν ὀργάνων του. Ἀλλὰ περὶ αὐτῶν εἰς μίαν ἄλλην παράγραφον.

IV. ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ

1. Ὁ τόπος ἐγκαταστάσεως βιοτεχνῶν.

Βιοτεχνικαὶ ἐπιχειρήσεις συναντοῦνται τόσον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πρωτευούσης ὅσον καὶ εἰς τὰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος καὶ τὴν ὑπαίθρον χώραν. Ἡ χωρονομικὴ κατανομή τῶν βιοτεχνῶν εἰς ὀλόκληρον τὸν ἑλληνικὸν χῶρον εἶναι σχεδὸν ἀνάλογος τῆς κατανομῆς τοῦ πληθυσμοῦ. Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς πρωτευούσης ἀπασχολεῖται τὸ 26,5% καὶ εἰς τὴν ὑπόλοιπον χώραν τὸ 73,5% τοῦ συνόλου τῶν ἀπασχολουμένων εἰς τὴν βιοτεχνίαν. Ἐν ἀντιθέσει, εἰς τὴν περιοχὴν τῆς πρωτευούσης ἀπασχολεῖται τὸ 63,2% τοῦ συνόλου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς βιομηχανίας καὶ μόνον τὸ 36,8% αὐτοῦ εὐρίσκει ἀπασχόλησιν εἰς ὀλόκληρον τὴν ὑπόλοιπον Ἑλλάδα⁵.

Ἐάν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὸν τόπον ἐγκαταστάσεως τῶν ἐπιχειρήσεων μεταποιήσεως καὶ τὸ μέγεθος αὐτῶν, ἔχομεν τὰ ἑξῆς ἐκπληκτικὰ ἀποτελέσματα. Εἰς τὴν περιοχὴν Ἀθηνῶν εὐρίσκειται ἐγκατεστημένον τὸ 23,7% τῶν καταστημάτων μεταποιήσεως μὲ ἀριθμὸν ἀπασχολουμένων ἀνὰ κατάστημα μὲχρι 19 ἀτόμα καὶ τὸ 59% τῶν καταστημάτων μὲ ἀριθμὸν ἀπασχολουμένων 20 καὶ ἄνω τῶν ἀτόμων ἀνὰ κατάστημα μεταποιήσεως. Τὰ ἀνάλογα ποσοστὰ διὰ τὴν ὑπόλοιπον Ἑλλάδα εἶναι ἀντιστοίχως 76,3% καὶ 41%. Ἐξ αὐτῶν καταφαίνεται ἡ ἰσομερὴς διασπορὰ τῶν βιοτεχνῶν καὶ μικρῶν βιομηχανῶν εἰς ὀλόκληρον τὴν χώραν ἀναλόγως πρὸς τὴν κατανομήν τοῦ πληθυσμοῦ, καὶ ἡ συγκέντρωσις τῶν μεγαλύτερων βιομηχανῶν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς πρωτευούσης. Τοῦτο ἔχει οὐκ οὐδαίεττα διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν τῆς περιφερειακῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας. Διότι ἀναπτυσσομένης τῆς βιοτεχνίας καὶ τῆς μ-

⁵ Εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Πρωτευούσης διασθιοὶ τὸ 22,1% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας.

κρᾶς ἐπαρχιακῆς βιομηχανίας ἐξυπηρετοῦμεν τὰ μέγιστα τοὺς σκοποὺς τῆς ἰσορροπικῆς ἀναπτύξεως ὄλων τῶν περιοχῶν.

2. Ἡ χωρικὴ βιοτεχνία.

Ἀναλόγως τοῦ τύπου ἐγκαταστάσεως διακρίνομεν τὴν βιοτεχνίαν ἀστικὴν καὶ χωρικὴν. Ἡ διάκρισις αὕτη ἔχει σημασίαν διὰ τοὺς ἀκολουθοῦσους λόγους :

α') Τὰ βιοτεχνικὰ ἐργαστήρια τῆς ὑπαίθρου εἶναι πλέον πρωτόγονα ἀπὸ τὰ τῶν πόλεων καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπασχολουμένων εἰς αὐτὰ πολὺ μικρὸς.

β') Ἡ χωρικὴ βιοτεχνία, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ἀστικὴν, χαρακτηρίζεται ἀπὸ ἔλλειψιν οἰκονομικῆς ὑποδομῆς καὶ κυρίως κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ ἔλλειψιν κινήτηριου δυνάμεως. Χωρὶς τὴν ἐξάπλωσιν τοῦ ἠλεκτρισμοῦ εἰς ἀλόκληρον τὴν ὑπαίθρου δὲν δυνάμεθα νὰ πιστέψωμεν σοβαρῶς εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς χωρικῆς βιοτεχνίας.

γ') Ἡ ἀγορά, τῆς ὁποίας ἀνάγκας ἱκανοποιεῖ ἡ χωρικὴ βιοτεχνία, εἶναι μικρὰ εἰς ἔκτασιν καὶ ἔγκον, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ τὸν σπουδαιότερον ἀνασταλτικὸν παράγοντα ἀναπτύξεώς της.

δ') Τὰ βιοτεχνικὰ ἐπαγγέλματα τοῦ χωριοῦ εἶναι τὰ κλασσικὰ τοιαῦτα, ἥτοι τοῦ ὑπερδηματοποιοῦ, ράπτου, σάγματαποιοῦ, ξυλουργοῦ, σιδηρουργοῦ, φανοποιοῦ κλπ. Ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα αὐτὰ καλύπτουν βασικὰς ἀνάγκας τῶν κατοικῶν τῆς ὑπαίθρου ἀλλὰ τὰ προϊόντα αὐτῶν δὲν εἶναι δυναμικά, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει ὅτι εἰς περίπτωσιν μιᾶς σημαντικῆς οἰκονομικῆς ἀνάου τῆς ὑπαίθρου δὲν θὰ παρατηρηθῇ ἀνάλογος αὔξησις καὶ τῆς βιοτεχνικῆς παραγωγῆς τῶν βιοτεχνιῶν αὐτῶν. Ἀπεναντίας δεόν νὰ ἀναμένεται μείωσις αὐτῆς ἢ καὶ ἀφανισμὸς πολλῶν βιοτεχνικῶν καταστημάτων τοῦ εἶδους αὐτοῦ. Θὰ πρέπει λοιπὸν καὶ ἡ χωρικὴ βιοτεχνία νὰ στραφῇ εἰς τὴν παραγωγὴν δυναμικωτέρων βιοτεχνικῶν προϊόντων.

ε') Αἱ πλέον δυναμικαὶ βιοτεχνίαι τῆς ὑπαίθρου εἶναι αἱ τοιαῦται εἰδῶν λαϊκῆς τέχνης. Σήμερον ἡ παραγωγὴ εἰδῶν λαϊκῆς τέχνης συντελεῖται κυρίως εἰς οἰκοτεχνίας, δὲν εἶναι ὅμως δυσχερῆς ὁ βιοτεχνικὸς τρόπος παραγωγῆς αὐτῶν. Τοῦτο θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὴν συνέχισιν τῆς αὐξήσεως τῆς ζήτησῆς τῶν καὶ ἀπὸ τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἐμπορίας των. Ἡ σημασία τῆς ἀναπτύξεως τῆς καλλιτεχνικῆς βιοτεχνίας καὶ τῆς ἐμπορευματικῆς οἰκοτεχνίας τῆς ὑπαίθρου ἔχει μεγίστην σημασίαν διὰ τὴν ἀπασχόλησιν τοῦ ὑποαπασχολουμένου πληθυσμοῦ εἰς τὴν γεωργίαν καὶ διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ εἰσοδήματος αὐτοῦ.

στ') Ἡ ἔκτασις τῆς ὑποαπασχολήσεως εἰς τὰς βιοτεχνίας τῆς ὑπαίθρου εἶναι μεγαλυτέρα τῆς τῶν πόλεων. Τοῦτο ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας τῶν ἀστικῶν περιοχῶν, ἥτις ἐισοχτετεῖ τὰ προϊόντα της εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχὰς καὶ περιορίζει τὴν ὄρασιν τῆς χωρικῆς βιοτεχνίας.

ζ') Παρήγορον τυγχάνει τὸ γεγονός διὸ δλοι σχεδὸν οἱ βιοτέχναι τῶν χωρίων τῆς ὑπαῖθρου εἶναι καὶ κάτοχοι γεωργικῆς περιουσίας. Αὐτὸ σημαίνει διὸ οὗτοι ἔχουν καὶ ἓνα ἄλλον πόρον ζωῆς, οὕτως ὥστε εἰς περίπτωσιν ἀφανισμού ὠρισμένων βιοτεχνιῶν ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμὸν τῶν βιοτεχνιῶν καὶ βιομηχανιῶν τῶν πόλεων ἢ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ θὰ εἶναι αἰ συνέπειαι ὄχι πολλὰ βαρεῖται.

η') Συμφέροι ὅπως ἀριθμὸς βιοτεχνιῶν καὶ μικρῶν βιομηχανιῶν διατηρηθῆ καὶ ἀναπτυχθῆ εἰς ἀγροτικὰς περιοχάς, διότι δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου θὰ ἀποφυχθῆ ἡ μεγάλη διαρροή τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἡ ἐρήμωσις τῆς ὑπαῖθρου. Ἐκτὸς αὐτοῦ καὶ ἄλλοι λόγοι ἐπιβάλλουν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιοτεχνίας καὶ τῆς μικρᾶς βιομηχανίας εἰς ἀγροτικὰ κέντρα. Ἡ ἐξάπλωσις τῶν μηχανῶν εἰς τὴν γεωργίαν καθιστᾷ ἀπαραίτητον τὴν ἐγκατάστασιν εἰς μεγαλύτερους ἀγροτικούς οἰκισμοὺς ἐπισκευαστικῶν βιοτεχνιῶν τῶν μηχανημάτων αὐτῶν. Ἡ καλλιτέρα ἀξιοποίησις ὠρισμένων γεωργικῶν προϊόντων ἢ υποπροϊόντων γεωργικῶν βιομηχανιῶν ἐπιβάλλει τὴν ἰδρύσιν καὶ διατήρησιν πληθους βιοτεχνιῶν. Τέλος ἡ βιοτεχνία καὶ ἡ βιομηχανία ἡτις εἶναι ἐγκατεστημένη εἰς τὰς ἀγροτικὰς περιοχάς δημιουργεῖ μίαν τεχνολογίαν, ἡ ὁποία οὐδὲν ἄλλως μεταρτυεῖται εἰς τὴν γεωργίαν, ἐνῶ ἡ ἀντίθετος διαδικασία εἶναι ἀδιανόητος.

3. Τὸ βιοτεχνικὸν κατὰστημα.

Ὡς βιοτεχνικὸν κατὰστημα νοεῖται ὁ χώρος μονίμου ἐγκαταστάσεως εἰς τὸν ὁποῖον συντελεῖται ἡ μεταποιητικὴ δραστηριότης τοῦ βιοτέχνου. Ὁ χώρος αὐτὸς δυνατὸν νὰ εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου ἐστεγασμένος ἢ ὄχι. Εἰς τὸ βιοτεχνικὸν κατὰστημα εὐρίσκονται τὰ τεχνικὰ καὶ λοιπὰ βοηθητικὰ μέσα μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν ὁποίων συντελεῖται ἡ μεταποιητικὴ ἐπενέργεια ἐπὶ τῆς πρώτης ὄλης. Τάσον ὁ χώρος τοῦ βιοτεχνικοῦ καταστήματος ὅσον καὶ τὰ τεχνικὰ μέσα παραγωγῆς, πρέπει νὰ εὐρίσκωνται ἀπὸ ἀπόφωσις καταλληλότητος εἰς ἱκανοποιητικὸν ἐπίπεδον διὰ νὰ εἶναι ἐπίσης τὸ παραγωγικὸν ἀποτέλεσμα ἱκανοποιητικόν.

Ἡ καταλληλότης τοῦ χώρου τοῦ βιοτεχνικοῦ καταστήματος ἐξαρτᾶται ἀπὸ: α) τὴν θέσιν του, εἰς τὸν γεωγραφικὸν χώρον (standort) καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπὸ τὴν ὑπαρξιν ἢ μὴ εὐνοϊκῶν συγκοινωνιακῶν ὁδῶν, λοιπῆς οἰκονομικῆς ὑποδομῆς καὶ μεγάλῃς καταναλωτικῆς ἀγορᾶς, β) τὸ μέγεθος αὐτοῦ τούτου τοῦ χώρου τοῦ βιοτεχνικοῦ καταστήματος ἐν σχέσει πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὴν δυνατότητα ἐπεκτάσεως τῆς βιοτεχνικῆς ἐπιχειρήσεως, γ) τὰς ἐπικρατούσας εἰς τὸ βιοτεχνικὸν κατὰστημα συνθήκας θερμοκρασίας, ἀέρος, φωτισμοῦ, ἐνοχλητικῶν θορύβων κλπ., δ) τὴν διαμόρφωσιν καὶ διευθέτησιν τοῦ χώρου διὰ τὴν καλλιτέραν τοποθέτησιν τῶν μηχανῶν καὶ λοιπῶν τεχνικῶν

μέσων καὶ διὰ τὴν ἀποθήκευσιν τῶν πρώτων ὑλών καὶ ἐτοιμῶν προϊόντων. πρὸς ἀπρόσκοπον ροὴν τῆς βιοτεχνικῆς παραγωγῆς καὶ ἀποφυγὴν κενῶν διαδρομῶν.

Τὰ τεχνικὰ μέτρα παραγωγῆς θὰ πρέπει νὰ εὑρίσκωνται ἀπὸ ἀπόψεως βαθμοῦ καταλληλότητος εἰς τὸ ἐπίπεδον τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλουν αἱ σύγχρονοι μέθοδοι παραγωγῆς. Ἐπί πλέον δὲ θὰ πρέπει νὰ εὑρίσκωνται τὰ ἐπὶ μέρους μηχανήματα καὶ ἐργαλεῖα εἰς ἄρμονικὴν σχέσιν πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὸ ἀπασχολούμενον ἐργατικὸν προσωπικὸν πρὸς ἀποφυγὴν «στενωμάτων» εἰς τὴν ροὴν τῆς παραγωγῆς καὶ διὰ νὰ μὴ δεσμεύεται κεφάλαιον εἰς ἀκριβὰ μηχανήματα τὰ ὅποια δὲν δύνανται νὰ ἀξιοποιηθοῦν ἑπαρκῶς.

Εἰς τὴν Ἑλλάδα παρατηρεῖται πολλάκις στενότης τοῦ χώρου τῶν βιοτεχνικῶν καταστημάτων τὴν ὁποίαν καθιστᾷ ὀξύτερον ἢ κακὴ χωροταξικὴ τοποθέτησις τῶν τεχνικῶν καὶ λοιπῶν μέσων παραγωγῆς. Δὲν λαμβάνεται συνήθως πρόνοια διὰ τὴν ἐπέκτασιν τῶν βιοτεχνικῶν ἐργαστηρίων καὶ οὕτω ἡ στενότης τοῦ χώρου γίνεται σοβαρὸς ἀνασταλτικὸς παράγων ἀναπτύξεως τῶν βιοτεχνιῶν. Οὐδόλως ἢ ἐλάχιστα λαμβάνεται πρόνοια διὰ τὸν κατάλληλον κλιματικόν, φωτισμὸν καὶ τὴν ἀπαμόνωσιν ὀχληρῶν θορύβων. Σύνηθες φαινόμενον εἶναι ἡ ἀκαταστασία καὶ ἡ ἔλλειψις καθαριότητος ἢ ὅποια ἐπικρατεῖ ἐντὸς αὐτῶν. Τὰ πλεῖστα τῶν βιοτεχνικῶν καταστημάτων στεροῦνται τῶν στοιχειωδῶν ἐγκαταστάσεων ὑγιεινῆς (ἀποχωρητηρίου, νιπτήρος) καὶ λοιπῶν βοηθητικῶν χώρων. Παλλὰ βιοτεχνικὰ καταστήματα εἶναι ἐγκατεστημένα εἰς τὰ ὑπόγεια ἢ τοὺς ὑψηλοὺς ὁρόφους οἰκοδομημάτων τῶν πόλεων πρῶτον τὸ ὅποιον καθιστᾷ τὴν μεταφορὰν τῶν πρώτων ὑλών καὶ ἐτοιμῶν προϊόντων δυσχερῆ. Τὸ ἐνοίκιον τοῦ βιοτεχνικοῦ καταστήματος εἰς τὰ κεντρικὰ μέρη τῶν πόλεων εἶναι συνήθως ὑπερβολικῶς ὑψηλόν, τὸ ὅποιον σημαίνει μεγάλην ἐπιβάρυνσιν τοῦ κόστους παραγωγῆς.

Ὁ μηχανολογικὸς ἐξοπλισμὸς τῶν περισσοτέρων βιοτεχνικῶν ἐργαστηρίων εἶναι πτωχὸς ἢ ἐντελῶς ἀνύπαρκτος. Ἐὰν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ ποσοστὸν τῶν βιοτεχνιῶν αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἐγκατεστημένην ἰσχὺν ἀνέρχεται μόνον εἰς 29% τοῦ συνόλου αὐτῶν, γίνεται φανερόν πόσον ἔλλιπής εἶναι ὁ μηχανολογικὸς ἐξοπλισμὸς τῆς ἑλληνικῆς βιοτεχνίας. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς βιοτεχνίας ποῦ διαθέτουν κινητήριους καὶ λοιπὰς μηχανὰς παρατηροῦνται ἑλλείψεις τόσο εἰς τὴν ποιότητα ὅσον καὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ μηχανολογικοῦ ἐξοπλισμοῦ των. Πολλάκις ὁ μηχανολογικὸς ἐξοπλισμὸς εἶναι πεπαλαιωμένος ἢ παρατηρεῖται ἑλλείψις συμπληρωματικότητος τῶν ἐπὶ μέρους στοιχείων αὐτοῦ. Σύνηθες φαινόμενον εἶναι ἡ μὴ ὀρθολογικὴ χωροναμικὴ τοποθέτησις τῶν μηχανῶν — τοῦτο εἶναι συχνὰ ἀποτέλεσμα τῆς ἀκαταλληλότητος τοῦ οἰκίσματος — καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔχασεν κενὰς διαδρομὰς, μὴ συνεχῆ ἀξιοποιῆσαι τῶν μηχανῶν μὲ συνέπειαν ὑψηλότερον κόστος τοῦ δυναμένου νὰ ἐπιτευχθῆ.

4. 'Ο υπερεπαγγελματισμός εις την βιοτεχνίαν.

Ένα σύνθετος φαινόμενον εις την ελληνικήν βιοτεχνίαν, αλλά και εις πλείστα άλλα επαγγέλματα, είναι ο «υπερεπαγγελματισμός». (Ο υπερεπαγγελματισμός εις την βιοτεχνίαν εκδηλώνεται ως διατάραξις εις την σχέσιν «ενεργός ζητήσις δι' ένα βιοτεχνικόν προϊόν» πρὸς τὸ «μέγεθος τοῦ παραγωγικοῦ δυναμικοῦ τοῦ βιοτεχνικοῦ κλάδου παραγωγῆς τοῦ προϊόντος αὐτοῦ», μετρούμενου διὰ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀπασχολουμένων ἀτόμων. Εἶναι ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει μία μόνιμος διαταραχὴ εις τὸ ἀναγκαῖον καὶ ὑπάρχον ἐργατικὸν δυναμικὸν ἐνὸς βιοτεχνικοῦ κλάδου, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν διὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπασχολουμένων ἀτόμων, ὑπὸ τὴν κρατούσαν μέθοδον παραγωγῆς, εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν ἀπαιτούμενον διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν δυναμένων νὰ ἀπορροφηθῶσιν ἀπὸ τὴν ἀγορὰν προϊόντων τοῦ κλάδου. Ο ὑπερεπαγγελματισμός ἔχει ὡς συνέπειαν τὴν ὑποαπασχόλησιν ἢ ἄλλως τὴν κεκρυμμένην ἀνεργίαν. Προϋπόθεσις ἐπίσης ὑπάρξεως υπερεπαγγελματισμοῦ εις ἕνα βιοτεχνικὸν κλάδον εἶναι ἡ ὑπαρξις μιᾶς σαφῶς διαχωρισμένης ἀγορᾶς μέσα εις τὴν ὁποίαν ὄρουν καὶ διαθέτουν τὰ προϊόντα τους αἱ βιοτεχνίαι τοῦ κλάδου. Μέσα εις αὐτὴν τὴν ἀγορὰν θὰ κριθῆ ἡ ὑπαρξις ἢ μὴ ἰσορροπίας εις τὸ ἀναγκαῖον καὶ ὑπάρχον ἐργατικὸν δυναμικόν, τοῦ ἀπασχολουμένου εις τὴν κατασκευὴν ἐνὸς ἢ ἐμιάδος ὁμοειδῶν βιοτεχνικῶν προϊόντων. Ἡ ἀγορὰ δύναται νὰ εἶναι μία μικρὰ τοπικὴ (χωριὸν, χωμιόπολις, συνοικία) ἢ μία μεγαλύτερα γεωγραφικὴ περιοχὴ ἢ τέλος μία ἐθνικὴ. Ἐάν π. χ. εις μίαν μικρὰν πόλιν 30 ὑποδηματοποιοὶ ἀρκούν διὰ νὰ καλύπτουν τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων εις ὑποδήματα ἐργαζόμενοι κανονικῶς 8 ὥρας ἡμερησίως, ὑπάρχει ἰσορροπία εις τὸ ὑπάρχον καὶ ἀνγκαιοῦν ἐργατικὸν δυναμικὸν ὑποδηματοποιίας. Ἄν τώρα ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀυξηθῆ εις 40, χωρὶς ὅμως νὰ ἐπακολουθήσῃ αὐξήσις τῆς ζήτησεως ὑποδημάτων εις τὴν ὑπὸ παρατήρησιν ἀγορὰν, θὰ ἔχωμεν υπερεπαγγελματισμὸν ἀνερχόμενον εις τὸ ἐν τέταρτον τοῦ ἀπασχολουμένου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ. Τὸ ἴδιον θὰ συμβῆ ἐάν διὰ τῆς εἰσαγωγῆς μηχανῶν εις τὴν παραγωγὴν ὑποδημάτων διαταραχθῆ ἡ σχέσις μεταξὺ τοῦ ἀναγκαιούσιντος καὶ ὑπάρχοντος ἐργατικοῦ δυναμικοῦ ὑποδηματοποιίας. Τὸ ὕψος τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τὸ ὁποῖον θὰ ἀπαιτηθῆ διὰ τὴν παραγωγὴν ἐνὸς βιοτεχνικοῦ προϊόντος ἐντὸς μιᾶς σαφῶς διαχωρισμένης ἀγορᾶς ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ εἶδος τοῦ προϊόντος, τὴν ἐφαρμοζομένην μέθοδον παραγωγῆς του καὶ τὴν ποσότητα αὐτοῦ ποὺ θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἀπορροφηθῆ εις τὴν τιμὴν ἢ ὁποία προδιαγράφεται ἀπὸ τὰ ἔξοδα παραγωγῆς του εις δεδομένην χρονικὴν περίοδον. Ἡ ποσότης τοῦ προϊόντος ἥτις θὰ εἶναι δυνατόν νὰ διατεθῆ εις τὴν ἀγορὰν ἐξαρτᾶται ἀπὸ : α) τὴν τιμὴν τοῦ προϊόντος, β) τὴν ἐλαστικότητά τῆς ζήτησεως αὐτοῦ ἐν σχέσει πρὸς τὴν τιμὴν του καὶ τὸ ὕψος τῶν εἰσοδημάτων, γ) τὸ μέγεθος τῆς ἀγορᾶς μετρούμενου διὰ

τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων, β) τὸ ὕψος καὶ τὴν κατανομὴν τῶν εἰσοδημάτων, καὶ γ) τὴν ροπὴν πρὸς κατανάλωσιν.

Βιοτεχνικοὶ κλάδοι εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι σύνηθες τὸ φαινόμενον τοῦ ὑπερ-επαγγελματισμοῦ εἶναι ὅλοι σχεδὸν οἱ «κλασσικὸι τοιοῦτοι». Ἦτοι: ὑποδηματοποιίας, κατασκευῆς ἐνδυμάτων, κατασκευῆς ἐπίπλων, ἐπεξεργασίας ξύλου, σιδηρουργίας, φανοποιίας κλπ.

V. Ἡ ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ ΕἰΣ ΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΗΣ Ε.Ο.Κ.

1. Ὁ κίνδυνος ἐκ τῆς βαθμιαίας καταργήσεως τῶν δασμῶν εἰσαγωγῆς.

Ἡ μορφή τοῦ βιοτεχνικοῦ προβλήματος μέχρι σήμερον ἦτο κάπως διάφορος ἀπὸ αὐτὴν πού ἤρχισε νὰ λαμβάνη ἀπὸ τῆς συνδέσεώς μας μὲ τὴν Ε.Ο.Κ. Μέχρι σήμερον ἦτο ἓνα πρόβλημα παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας τῶν ἀπασχολομένων εἰς τὴν βιοτεχνίαν καὶ ἀποδοτικότητος τῶν βιοτεχνικῶν ἐπιχειρήσεων πού ἀφεύρα εἰς αὐτάς μόνον. Τὸ πρόβλημα τῆς ἀνταγωνιστικότητος ὑφίστατο θεαίως, ἀλλὰ μόνον ἐντὸς τῶν στενῶν τοπικῶν ἢ ἐθνικῶν ὁρίων. Ἦτο ἓνα πρόβλημα τὸ ὅποιον ἀπασχόλει εὐλίγας μόνον βιοτεχνίας, δηλονότι τὰς ὀριακὰς τοιαύτας. Ἡ ἀπειλή τῆς ἐξαφανίσεως ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ δὲν ἐπεξετεινετο εἰς ἓναν ἐλόκληρον κλάδον ἀλλὰ μόνον εἰς μεμονωμένας βιοτεχνικὰς ἐπιχειρήσεις. Τὰ δασμολογικὰ τείχη παρέιχον ἰκανὴν προστασίαν εἰς τὸ σύνολον τῆς βιοτεχνίας καὶ ἡ ἐπικράτης ὄλων τῶν βιοτεχνικῶν κλάδων εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἀγορὰν ἦτο ὑεδαία, ἐφ' ὅσον τὸ κόστος παραγωγῆς τῶν βιοτεχνικῶν προϊόντων ἦτο μικρότερον ἢ τοῦλάχιστον ἴσον τοῦ κόστους τῶν βιομηχανικῶν τῆς ἀλλοδαπῆς, παραγωγῆς ὁμοειδῶν προϊόντων (τῶν μεταφορικῶν ἐξόδων συμπεριλαμβανομένων), σὺν τῷ δασμῷ εἰσαγωγῆς.

Τὸ ἰσχυρότερον λοιπὸν προστατευτικὸν μέσον τῆς ἐγχωρίου βιοτεχνίας καὶ βιομηχανίας συνίστατο μέχρι σήμερον εἰς τὴν ἐπιβολὴν ὑψηλῶν δασμῶν ἐπὶ τῶν εἰσαγομένων ὁμοειδῶν προϊόντων τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἡ προστασία αὕτη ὑπῆρξε γενικὴ καὶ ἰσχυρά. Σήμερον ὅμως διὰ τῆς συνδέσεώς μας μὲ τὴν Ε.Ο.Κ. καὶ διὰ τῆς οὕτω ἐπερχομένης βαθμιαίας πτώσεως τῶν δασμολογικῶν τειχῶν μέχρι τοῦ πέρατος τῆς μεταβατικῆς περιόδου, καταργεῖται ἡ προστασία αὕτη διὰ τὰς ἐλληνικὰς ἐπιχειρήσεις μεταποιήσεως καὶ ἐκτίθενται αὐταί, πλέον φανερά, ἀντιμέτωποι εἰς ἀνταγωνισμόν ἐπὶ ἴσοις ὁροις μὲ τὰς ὁμοειδεῖς ἐπιχειρήσεις τῶν χωρῶν τῆς Ε.Ο.Κ.

Ἡ λειτουργία τῶν βιοτεχνικῶν καὶ βιομηχανικῶν κάτω ἀπὸ τὴν δασμολογικὴν προστασίαν μὲ τὴν ἀσφάλειαν τὴν ὁποίαν παρέιχεν αὕτη ἔναντι τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ἐγίνε αἰτία νὰ συντηρηθοῦν πεπαλαιωμένοι μέθοδοι παραγωγῆς καὶ τεχνολογικῶς πεπερασμένως μηχανολογικῶς καὶ ἐργαστηριακῶς ἐξοπλισμός.

« Η επερχόμενη συνεπεία της συνδέσεως βασική μεταβολή συνίσταται εις την μετάβαση από καθεστώς προστατευομένης βιομηχανικής και βιοτεχνικής παραγωγής ύψηλου κόστους με αποκλειστικόν προσανατολισμόν την εσωτερικήν αγοράν εις έντόμως ανταγωνιστικόν καθεστώς, έντός εύρυτέρας και ταχέως αναπτυσσομένης αγοράς. Ούτω ή επιτυχία έντός της κοινότητος προϋποθέτει προπαντός ριζικήν μεταβολήν της υπό καθεστώς προστατευτισμού διαμορφωθείσης νοστροπίας του επιχειρηματικού κόσμου. Επιδάλλεται να εγκαταλειφθ ή πολιτική παραγωγή εις περιωρισμένην κλίμακα, ύψηλών τιμών και χαμηλού κύκλου εργασιών και να επιδιωχθ ή αντιθέτως ή εφαρμογή μεθόδων μαζικής παραγωγής, με παράλληλον μείωσιν των τιμών, διεύρυνσιν τού κύκλου εργασιών και συγχέντρωσιν εις τὰ πλέον δυναμικά των βιομηχανικών και βιοτεχνικών προϊόντων »⁶.

« Η εξέλιξις της τεχνικής εν συνδυασμῷ πρὸς τήν ένταξιν μας εις τήν Ε.Ο.Κ. δημιουργεί εν νέον κλίμα διὰ τὰς βιοτεχνίας και τὰς βιομηχανίας εις τὸ ὅποιον αὐταί ἀναγκάζονται νὰ προσαρμοσθῶν ἵνα μὴ ἀφανισθῶν. Ἡ επιτυχία εις τήν οικονομικήν ζωήν εξαρτάται ἀπὸ τήν ἱκανότητα ἐγκαίρου διαγνώσεως της μεταβολῆς των συνθηκῶν και της μελλούσης νὰ διαμορφωθῆ κατάσταση και ἀπὸ τήν ταχύτητα προσαρμογῆς εις τὰς νεοδημιουργουμένας συνθήκας. Τὸ τί θὰ ἐπακολουθῆσῃ της συνδέσεως μας με τήν Ε.Ο.Κ. ἤτοι ἐκ της εξαφανίσεως των δασμῶν ἐκ της πλήρους ἐλευθερίας, κινήσεως ἀγαθῶν, κεφαλαίων και προσώπων μεταξὺ των χωρῶν της Κοινότητος, δύνανται και οἱ πλέον ἀδαεῖς περὶ τὰ οικονομικά νὰ διανοηθῶν. Τὸ πῶς ἡμῶς θὰ ἀντιμετωπισθῆ ή νέα κατάστασις κατὰ τὸν καλλίτερον τρόπον και τὸ πῶς θὰ μετατρέψωμεν μίαν ἀπειλήν εις εὐλογίαν εἶναι πρόβλημα, ή λύσις του ὁποίου ἐναπόκειται εις τοὺς ἀσχολουμένους με τήν οικονομικήν πολιτικήν του Κράτους, εις τὰς συνδικαλιστικὰς κλπ. ὀργανώσεις των ἐνδιαφερομένων επιχειρηματικῶν κύκλων. Αὐτοὶ θὰ δύνανται νὰ καθορίσουν τὰ μέσα και προσδιορίσουν τὸ μέτρον συμβολῆς και τὸν τρόπον ἐνεργείας των διοικούντων τὰς βιοτεχνικάς και βιομηχανικάς ἐπιχειρήσεις ἀλλὰ και κάθε ἀπασχολούμενου εις τήν μεταποίησιν. Ἡ ἀντιμετώπισις του προβλήματος δὲν εἶναι πρόβλημα ἀφορῶν μόνον τοὺς ἰδιώτας επιχειρηματίας και του ὁποίου τήν λύσιν θὰ ζητήσωμεν μόνον ἀπ' εἰ-
 τούς. Τὸ Κράτος και λοιποὶ ὀργανισμοί, ὅπως θὰ ἴδωμεν εις ἄλλο κεφάλαιον, θὰ πρέπει νὰ συνδράμουν τοὺς βιοτέχνας.

2. Ἡ παρακολούθησις της τεχνικῆς ἐξελιξεως.

Παράλληλως πρὸς τήν σύνδεσιν μας με τήν Ε.Ο.Κ. και τὰ προβλήματα τὰ ὁποία ἐκ αὐτῆς γεννῶνται ἀντιμετωπίζεται και εν ἄλλο πρόβλημα, ή λύσις

⁶ Τράπεζα της Ἑλλάδος : Ἐκθεσις του Διευτοῦ της Τραπεζῆς ἐπὶ του ἴσου λογισμοῦ του ἔτους 1962, Ἀθήναι 1963.

τοῦ ὁποίου ἀποτελεῖ τὴν λύσιν πολλῶν προβλημάτων, ἐξ αὐτῶν τὰ ὁποία μᾶς συναπεκόμισεν ἡ σύνδεσις μας μὲ τὴν Ε.Ο.Κ. Εἶναι τὸ ζήτημα τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως καὶ τῆς προσαρμογῆς μας εἰς αὐτήν. Ἡ τεχνικὴ ἐξέλιξις βαίνει ὀλοταχῶς καὶ αὐθερμῶς δύναμις εἶναι δυνατόν νὰ τὴν ἀνακόψῃ. Ἀλλὰ ὅσπερ ἐπιθυμητὴ εἶναι ἡ ἀνακοπὴ τῆς. Ἐπιδιώξις μας θὰ πρέπει νὰ εἶναι ἡ προσαρμογὴ μας εἰς τὰς νέας τεχνολογικὰς ἐξελίξεις καὶ ἡ χρησιμοποίησις τῆς συγχρόνου τεχνικῆς εἰς τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν διάθεσιν τῶν ἀγαθῶν.

Αὐτὸ σημαίνει ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος τῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς καὶ κυρίως τῆς ἐργασίας, μείωσιν τοῦ κόστους παραγωγῆς καὶ ὡς ἐκ τούτου βελτίωσιν τῆς ἀνταγωνιστικότητος μας εἰς τὰ πλαίσια τῆς Ε.Ο.Κ. Αὐτὸς εἶναι ὁ καλλίτερος ἀλλὰ καὶ ὁ μοναδικὸς τρόπος προσαρμογῆς μας. Ἐκτός θεβαίως τῆς τεχνικῆς ἐξελίξεως ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι τομεῖς εἰς τοὺς ὁποίους ὑστεροῦμεν. Ἀκόμη ἡ ἀλλαγὴ νοοτροπίας καὶ ἡ θεώρησις τῶν κοσμοθεωρητικῶν μας ἀντιλήψεων εἶναι πρωταρχικῆς σημασίας. Ἀλλὰ μὴπως ἡ ἐξέλιξις καὶ παρακαλοῦσθαι τῆς τεχνικῆς δὲν συνεπιφέρει καὶ τοιαύτας ἀλλαγάς;

3. Ἡ ἔκτασις τοῦ κινδύνου.

Ἀσφαλῶς ὄχι ὅλοι οἱ βιοτεχνικοὶ κλάδοι θὰ δεχθῶν ἐξ ἴσου τὰς συνεπειὰς ἐκ τῆς συνδέσεως. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν θὰ μείνουν ἀμέτοχοι κάθε ἐπιδράσεως.

Ὑπάρχουν ὠρισμέναι μεταποιητικαὶ ἐνέργειαι πρώτης ὀλης, πρὸς παραγωγὴν προϊόντων ἀνωτέρας τάξεως, αἱ ὁποῖαι ὑπὸ εὐνοήτοτε ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας θὰ ἐκτελοῦνται ὑπὸ τῆς βιοτεχνίας.

Οἱ βιοτεχνικοὶ κλάδοι οἱ ὅποιοι δὲν κινδυνεύουν ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῆς βιομηχανίας τῶν ἐξωτερικῶν ὅσον καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ εἶναι ἐπειροὶ οἱ ὅποιοι ἱκανοποιοῦν τοπικὰς ἢ περιωρισμένας ἀνάγκας ἢ καλύπτουν ἰδιαιτέρας προτιμήσεις τοῦ καταναλωτοῦ τὰς ὁποίας δὲν δύναται νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τῆς ἢ βιομηχανίας. Ἐπίσης ἡ βιοτεχνία κατασκευῆς ἀντικειμένων μεγάλου ὄγκου καὶ βάρους τὰ ἅποια δὲν δύνανται νὰ μεταφερθῶν εὐχερῶς ἐκ μεγάλων ἀποστάσεων καὶ τέλος ἡ «καλλιτεχνικὴ βιοτεχνία» ἣτις παρουσιάζει, μὲ τὴν αὔξησιν τῶν εισοδημάτων καὶ ὡς ἐκ τούτου τῆς ἀγοραστικῆς δυνάμεως, τῶν ἀνόθου, διότι ἡ εισοδηματικὴ ἐλαστικότης τῆς ζήτησεως τοιούτων προϊόντων (καλλιτεχνημάτων) εἶναι μεγάλη. Τὸ γεγονός ἐστὶ ἡ βιοτεχνία τῶν εἰδῶν αὐτῶν δὲν ἀντιμετωπίζει τὸ φάσμα τῆς ἐξαφάνισεως ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν ἀμειδῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἐξωτερικοῦ δὲν σημαίνει ἐπὶ δὲν πρέπει νὰ καταβληθῆ προσπάθεια ἐκσυγχρονισμοῦ τῶν βιοτεχνικῶν ἐργαστηρίων τοῦ εἶδους αὐτοῦ, διὰ τὴν αὔξησιν τῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας καὶ διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ εισοδήματος τῶν ἀπασχολουμένων. Κάθε νέα τεχνικὴ ἐξέλιξις ἣτις

δύναται να εύρσκη εφαρμογήν εις τοιαύτα βιοτεχνικά έργαστήρια καλόν είναι να παρακολουθήται και να εφαρμόζεται (π.χ. ηλεκτροκίνητος τροχός άγγειοπλαστικής αντί ποδοκινήτου τοιούτου).

Βιοτεχνίαί αί όποιαί θα πληρύν καιρίως εκ του συναγωνισμού των βιομηχανιών, τόσον του έσωτερικού όσον και των χωρών της Ε.Ο.Κ., είναι εκείναι αί όποιαί κατασκευάζουν είδη των όποιων ή βιομηχανική παραγωγή υπερέχει ούσιαστικώς της βιοτεχνικής τοιαύτης από απόψεως κόστους, ποιότητας και έξωτερικής εμφάνσεως των προϊόντων. Εις την περίπτωσην αυτήν επιβάλλεται ή συνεργασία και ή συγχώνευσις των βιοτεχνιών διά την δημιουργίαν μεγαλυτέρων μονάδων. Υπάρχουν όμως και είδη τα όποια κατασκευάζονται κυρίως βιομηχανικώς αλλά δύναται να κατασκευάζωνται και υπό της βιοτεχνίας εις συναγωνιστικόν κόστος. Εις την περίπτωσην αυτήν τό μέγεθος της επιχειρήσεως δέν είναι ή ούσιαστικώτερος παράγων προσδιορισμού του κόστους αλλά ή βαθμός εκσυγχρονισμού της παραγωγικής μονάδος και ή άρτία τεχνολογική όργάνωσις της παραγωγής, δυναμένη να έπιτευχθή και εις μίαν βιοτεχνίαν. ήτις δύναται να λεχθή ότι εις την περίπτωσην αυτήν λαμβάνει την μορφήν της μικράς βιομηχανίας.

Έχει παρατηρηθή ότι και εις τας βιομηχανικός λίαν άνεπτυγμένας χώρας ή βιοτεχνική επιχειρήσις και ή μικρά βιομηχανία έπιζή και είδοκιμεί, άρχει να ακολουθή ύλας τας νέας τεχνικάς εξελίξεις και να διατηρή την σχετικότητα της προσαρμογής της εις κάθε άλλαγήν έναντι της σχετικής άκαμψίας της μεγάλης βιομηχανικής επιχειρήσεως.

4. 'Η άλλη όψις.

Εάν όμως, από την μίαν πλευράν, ή σύνδεσις μας με την Ε.Ο.Κ. έμφανίζεται άπειλητική διά την ύπόστασιν της βιοτεχνίας μας, από τό άλλο μέρος δημιουργεί τας προϋποθέσεις διά ταχείαν και σταθεράν ανάπτυξιν της. Δύο είναι κυρίως οι λόγοι πού προδιογράφουν τόυτο. Πρώτον: 'Η διεύρυνσις της καταναλωτικής αγοράς. 'Η στενότης της ελληνικής αγοράς δέν έπιτρέπει εις τας ελληνικάς βιοτεχνίας να εκσυγχρονισθούν. Κάθε προσπάθεια ή επιθυμία εκσυγχρονισμού αυτών προσκρούει εις την άδυναμίαν διαθέσεως μεγάλων ποσοτήτων εις την εθνικήν αγοράν. 'Ο κορεσμός αυτής έπέρχεται πριν έπιτευχθή τό άριστον optimum μέγεθος της επιχειρήσεως εις τό όποιον έπιτυγχάνεται τό άριστον κόστος ανά μονάδα προϊόντος. 'Η Ε.Ο.Κ. μäs άνοίγει μίαν αγοράν 160 εκ. καταναλωτών μέσα εις την όποιαν ή Έλλην επιχειρηματίας δύναται ελευθέρως να άναπτύξη την δράσιν του. Δεύτερον: 'Η άπικρεμαμένη διαμόκλειος σπάθη» του ελευθέρου ανταγωνισμού, όστις θα έπιδιωχθή να εφαρμοσθή και ισχύση εις την Ε.Ο.Κ., θα άποτελή την διγενική άπειλήν διά τας επιχειρήσεις εκείνας αί όποιαί ύστερούν από απόψεως διαμορφώσεως του κό-

στους παραγωγῆς τῶν, λόγω τῆς ἐφαρμογῆς πεπαλαιωμένων παραγωγικῶν μεθόδων. Ἦδη ἐγίνεν ἀντιληπτὴ εἰς τοὺς ἐπιχειρηματικούς κύκλους ἡ ἀπειλὴ αὐτῆ καὶ παρατηρεῖται πρωτοφανῆς κινητοποίησης τῶν δυνάμεων εἰς τὰ χρονικά τῆς Ἑλληνικῆς οἰκονομίας. Ὁ Ἕλληνας ἐπιχειρηματίας χρειάζεσθαι ἕνα «κεντρί» καὶ τώρα τὸ ἔχει ..... Αὐτὴ ἡ κινητοποίησις δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ δεῖξῃ σύντομα τὰ ἀγαθὰ ἀποτελέσματά της. Τὸ γεγονός δτι οἱ ἐπιχειρηματίαι ἐξέρχονται ἀπὸ τὸν λήθαργον καὶ τὴν ἀδράνειαν ποὺ ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐκαλλιέργησεν ἡ δασμολογικὴ προστασία καὶ τὰ ἄλλα κάθε εἶδους προστατευτικὰ μέτρα ἀποτελεῖ σημαντικὴν πρόσδον εἰς τὴν κατεύθυνσιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας. Ἡ ὑπαρξις ἐνός ἐν διεγέρσει ἐπιχειρηματικῶν κόσμου ἀποτελεῖ τὴν ἀριστον προϋπόθεσιν διὰ τὴν αὐξησιν τῶν ἐπενδύσεων καὶ διὰ τὴν ἐξυγιάνσιν κάθε ἀνωμαλίας εἰς τὸν παραγωγικὸν μηχανισμόν.

VI. ΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΩΝ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

1. Ἡ ἀνάγκη μειώσεως τοῦ κόστους.

Τὸ κεντρικὸν πρόβλημα τῆς βιοτεχνίας τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ μείωσις τοῦ κόστους τῆς βιοτεχνικῆς παραγωγῆς. Ἐνα παράλληλον καὶ ἐξ ἴσου σπουδαῖον ζήτημα εἶναι ἡ βελτίωσις τῆς ποιότητος, τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως καὶ τοῦ τρόπου διαθέσεως τῶν βιοτεχνικῶν προϊόντων.

Τὸ σπουδαιότερον μέλημα τῆς βιοτεχνικῆς μας πολιτικῆς πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ ἡ σοβαρὰ συμπίεσις τοῦ κόστους τῶν βιοτεχνικῶν προϊόντων μέχρι οὗτου ἀχθῆ, κατὰ καὶ σταθεροποιηθῆ εἰς διεθνῶς συναγωνιστικὰ ἐπίπεδα. Τοῦτο εἶναι ἕνα δύσκολον ἔργον ὑπὸ τὰς συνεχῶς ὀξυνομένας συνθήκας ἀνταγωνισμοῦ. Παρὰ τὰς δυσκολίας ὅμως αἱ ὁποῖαι θὰ προκύψουν θὰ πρέπει νὰ πραγματοποιηθῆ ἡ σημαντικὴ μείωσις τοῦ βιοτεχνικοῦ κόστους κατὰ τὸ διάστημα τῆς μεταβατικῆς περιόδου μέχρι τῆς πλήρους ἐνώσεώς μας μετὰ τὴν Ε.Ο.Κ.

Τὸ κόστος τῶν προϊόντων μᾶς ἐπιχειρήσεως εἶναι συνάρτησις τῆς τιμῆς, καὶ τῆς ποσότητος τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν οἱ ὁποῖοι ὑπεισέρχονται εἰς αὐτό. Ἡ ποσότης τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν ποὺ ὑπεισέρχεται εἰς ἕκαστον προϊόν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν παραγωγικότητα ἐνός ἑκάστου ἐξ αὐτῶν. Ἡ τιμὴ τῶν παραγωγικῶν συντελεστῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν προσφορὰν τῶν ἐν σχέσει πρὸς τὴν ζήτησιν, ἀπὸ τὴν παραγωγικότητα αὐτῶν καὶ ἀπὸ τὴν μορφήν καὶ τὸν τρόπον ὀργανώσεως τῆς ἀγορᾶς αὐτῶν, δὲν εἶναι δὲ ἐντελῶς ἀμοιρῶς τῆς ὀργανώσεως τῶν προμηθειῶν ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐπιχειρήσεως. Προαιεμένου διὰ τὸν παράγοντα ἐργασία, τὸ ἐλάχιστον ὕψος τῆς ἀμοιβῆς τοῦ καθορίζεται διὰ πράξεως τῆς πολιτείας ἢ διὰ τῶν συλλογικῶν συμβάσεων, δὲν δύναται ὅμως ἡ ἀμοιβὴ τῆς ἐργασίας νὰ ἀπέχη πολὺ ἀπὸ τὴν παραγωγικότητα αὐτῆς.

2. Τὰ αἷτια τοῦ ὑψηλοῦ κόστους.

Τὸ κόστος παραγωγῆς τῶν βιοτεχνικῶν προϊόντων εἶναι ὑψηλὸν ἐν συγκρίσει πάντα πρὸς τὰς βιομηχανίας παραγωγῆς ὁμοειδῶν προϊόντων ἐσωτερικοῦ ἢ πρὸς τὰς βιοτεχνίας ἐξωτερικοῦ.

Οἱ λόγοι εἰς οἓτοις συντελοῦν εἰς τὸ νὰ παρουσιάζουν αἱ βιοτεχνίαι μὲν ὑψηλὸν κόστος παραγωγῆς εἶναι :

α') Ὁ παράγων πρώτη ὕλη: Τὸ ὕψος τῆς τιμῆς τῆς πρώτης ὕλης καὶ ἡ καταλληλότης, δηλαδὴ ἡ ποιότης αὐτῆς, ἐπηρεάζουν ἀποφασιστικὰ τὸ κόστος τοῦ ἐτοίμου προϊόντος. Ἡ πρώτη ὕλη, ἀπὸ τὸν ἀρχικὸν παράγοντῶν τῆς μέχρι τὸν βιοτέχνην ὅστις θὰ τὴν χρησιμοποιήσῃ, διέρχεται πολυτάκις ἀπὸ ἐνδιάμεσα πρόσωπα, ἕνα δύο ἢ καὶ περισσότερα, καὶ οὕτω αὐξάνει ἡ τιμὴ τῆς. Ἐνεκα θὲ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ μεμονωμένος βιοτέχνης παράγει μικρὰν μόνον ποσότητα βιοτεχνημάτων, δὲν δύναται οὕτως νὰ προμηθευθῇ μεγάλῃς ποσότητος πρώτης ὕλης κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὸν παραγωγὸν ἢ τὸν χονδρέμπορον καὶ οὕτω εἶναι ἀναγκασμένος νὰ ἀπαταθῇ εἰς τὸν μικρέμπορον, πρᾶγμα ποῦ σημαίνει ὑψηλὴν τιμὴν ἀγορᾶς πρώτης ὕλης.

Ἄλλὰ δὲν εἶναι μόνον ἡ τιμὴ. Εἶναι καὶ ἡ ποιότης τῆς πρώτης ὕλης. Πολλάκις ὁ βιοτέχνης δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ διεξάγῃ ποιοτικὸν ἔλεγχον, λόγῳ ἑλλείψεως τῶν ἀπαιτουμένων γνώσεων πρὸς τοῦτο ἢ ἀναγκάζεται νὰ δεχθῇ καὶ ποσότητα πρώτης ὕλης δευτέρας ποιότητος, ὁσάκις προμηθεύεται αὐτὴν ἀπὸ τὸ ἐμπόριον ἐπὶ πιστώσει. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις, ὁσάκις ἡ πρώτη ὕλη ἀντιπροσωπεύει σημαντικὸν μέρος τοῦ κόστους, ὁ βιοτέχνης πρὸς παραγωγὴν εὐθηγῶν προϊόντων προμηθεύεται σκοπίμως πρώτης ὕλης δευτέρας ποιότητος. Μέτρα ἀφορῶντα εἰς τὴν ὀργάνωσιν τῆς παραγωγῆς καὶ ἐμπορίας πρώτων ὕλων βιοτεχνίας μὲ σκοπὸν τὴν μείωσιν τῆς τιμῆς τῶν θὰ ἔχουν εὐνοϊκὸν ἀποτέλεσμα ἐπὶ τῆς διαμορφώσεως τοῦ κόστους τῶν βιοτεχνικῶν προϊόντων. Θὰ πρέπη νὰ ἐξετασθῇ ἐπίσης ἡ δυνατότης μείωσως τῶν δασιμῶν εἰσαγωγῆς πρώτων ὕλων βιοτεχνίας.

β') Ἡ ἐργασία: Τὸ κόστος τῆς ἐργασίας εἰς τὴν Ἑλλάδα φαίνεται νὰ εἶναι χαμηλότερον τῶν χωρῶν τῆς Β.Ο.Κ. Ἡ παραγωγικότης ἑκείνης τῆς ἐργασίας εἰς τὴν μεταποίησιν εἰς τὴν χώραν μᾶς εἶναι μικροτέρα τῶν χωρῶν τῆς Κοινοῦτητος. Κατὰ μετριοτέρους ὑπολογισμοὺς ἡ παραγωγικότης τῆς ἐργασίας εἰς τὴν μεταποίησιν εἶναι τρεῖς φορές μεγαλυτέρα εἰς τὰς ἀνεπτυγμένας δυτικοευρωπαϊκὰς χώρας ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν παραγωγικότητα τῆς ἐργασίας εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς ὠριμμένους κλάδους μεταποιήσεως αἱ διαφοραὶ εἶναι κατὰ πολὺ μεγαλύτεραι. Συνεπεία τῆς χαμηλῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας εἰς τὴν μεταποίησιν γενικῶς καὶ εἰδικώτερον εἰς τὴν βιοτεχνίαν εἶναι ἡ ἐπιβάρυνσις τοῦ προϊόντος μὲ ὑψηλὸν κόστος ἐργασίας. Ὡς αἷτια τῆς χαμηλῆς παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀναφέρονται ἐνδει-

κτικῶς : α) ἡ χαμηλὴ στάθμη τῆς ἐπαγγελματικῆς καὶ κυρίως τῆς τεχνικῆς ἐκπαίδευσως, β) ὁ ἐλλιπὴς καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας ἐντὸς τῆς παραγωγικῆς μονάδος καὶ εἰς τὸ σύνολον τῆς Ἑθνικῆς Οἰκονομίας, γ) τὰ ἐλλιπῆ μέσα ὑποβοηθήσεως τῆς καταβολῆς τῆς ἐργασιακῆς παροχῆς καὶ τέλος, δ) αἱ ἐφαρμοζόμεναι ἀπρηχαιωμένοι μέθοδοι ἐργασίας καὶ ἡ ἔλλειψις καλῶν ἐπιχειρηματικῶν στελεχῶν. Τὸ κόστος ἐργασίας ἐπιβαρύνεται ἐπὶ πλέον μὲ δυσανάλογα ἐξόδα διὰ τῆς ἀσκουμένης ὑπὸ τοῦ Κράτους κοινωνικῆς καὶ τῆς κακῆς ἀντιλαμπανομένης φιλεργατικῆς πολιτικῆς.

γ') Ὁ μηχανολογικὸς ἐργαστηριακὸς ἐξοπλισμὸς καὶ τὰ βιοτεχνικὰ ἐργαλεῖα : Ἐνα σοβαρὸν αἷτιον τὸ ὁποῖον προδιαγράφει τὴν ἀποδοτικότητά εἰς τὰς βιοτεχνικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἐπιπλεῖν ἀποφασιστικὰ τὸ ὕψος τοῦ κόστους τῶν βιοτεχνικῶν προϊόντων εἶναι ὁ μηχανολογικὸς ἐξοπλισμὸς καὶ τὰ ἐργαλεῖα μὲ τὰ ὁποῖα εἶναι ἐφωδιασμένη ἡ βιοτεχνικὴ μονάδα. Μόνον τὸ 29%, περίπου, τῶν βιοτεχνικῶν ἐπιχειρήσεων τῆς Χώρας διαθέτει κινητήριον ὕναμιν. Τὸ πρόβλημα τῆς μὴ χρησιμοποίησεως κινητηρίου ὕναμειος δὲν εἶναι ἀσχετον πρὸς τὴν μὴ ἐπίλυσιν τοῦ ἐνεργειακοῦ προβλήματος τῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ πλέον δέ, τὸ μέγεθος τῆς ἀγορᾶς καὶ ἡ μικρὰ οἰκονομικὴ ἐπιφάνεια τῶν βιοτεχνῶν τίθενται ὡς ἑμπόδια εἰς τὴν χρησιμοποίησιν κινητηρίων μηχανῶν. «Τὸ μειονέκτημα (τῶν βιοτεχνῶν) ἐγκραίνεται εἰς τὴν ἀδυναμίαν τούτων ὅπως ἐπωφεληθῶν τῶν τεχνικῶν, οἰκονομικῶν καὶ ὀργανωτικῶν προσῶν τῆς συγχρόνου ἐποχῆς, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν χαμηλὴν των παραγωγικότητα. Ὑψηλότερον κόστος προϊόντων καὶ συνεπῶς ἡ καὶ προϊούσαν ἐξασθένειν τῆς ἀνταγωνιστικότητος αὐτῶν»⁷. Ἡ ἀξιοποίησις, ἐπ' ὠφελείᾳ, τοῦ κόστους, τῆς βιοτεχνικῆς παραγωγῆς τῶν ἐπιτευχθεισῶν τεχνικῶν, οἰκονομικῶν καὶ ὀργανωτικῶν προσῶν εἶναι ἀδιανόητος ἀνευ τῆς προμηθείας ἐκ μέρους τῶν βιοτεχνῶν τῶν μηχανῶν καὶ ἐργαλείων τῶν ὁποίων ἡ προσαρμογὴ εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν αὐτὴν καθ' ἑαυτὴν συνιστᾷ τὴν πρόσδον. Ἐμπειρικῶς διεπιστώθη εἰς μέγαν ἀριθμὸν βιοτεχνικῶν ἐργαστηρίων τὰ ὁποῖα ἐπεσκέφθην, τόσοσ εἰς τὰς πόλεις ἔσον καὶ τὴν ὑπαιθρον, ὅτι ὁ μηχανολογικὸς καὶ ἐργαλείακὸς ἐξοπλισμὸς αὐτῶν εἶναι ἐλάχιστος κατὰ πρωτόγονος. Εἰς ὠρισμένας βιοτεχνικὰς ἐπιχειρήσεις, μικροῦ ἀριθμοῦ καὶ κατ' ἀποκλειστικότητα εἰς τὰς πόλεις, παρατηρεῖται τάσις ἐκσυγχρονισμοῦ τῶν ἐγκαταστάσεων αὐτῶν. Παρὰ τὰς ὑπαρχούσας ἀτελείας εἰς τὴν ποιότητα καὶ τὴν σύνθεσιν τοῦ μηχανολογικοῦ ἐξοπλισμοῦ εἰς τὰς πλέον ἐκσυγχρονισμένας βιοτεχνικὰς μονάδας τῆς Ἑλλάδος δὲν δυνάμεθα νὰ παραβλέψωμεν ὅτι ἀποτελεῖ ἡ ἴδρυσις των μίᾳ σημαντικὴν πρόσδον ἢ ὑποία φανερώνει στοιχεῖα δυναμικοῦ ἐντὸς τῆς γενικῆς ἀποτελεματώσεως καὶ στασιμότητος εἰς τὴν ἐξέλιξιν

⁷ Βιοτεχνικὸν Ἐπιμελητήριον Πειραιῶς, Βιοτεχνικὰ θέματα, Ἰανουάριος 1962.

της βιοτεχνικής παραγωγής. Κατά την ίδρυσιν συγχρόνων βιοτεχνικών εργαστηρίων θά πρέπει νά δοθῇ μεγάλη σημασία εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς « συμπληρωματικότητος τῶν μέσων παραγωγῆς » διὰ νὰ ἀποφεύγονται τὰ λεγόμενα « στενώματα » εἰς τὴν παραγωγικὴν διαδικασίαν πρᾶγμα τὸ ὁποῖον σημαίνει ἄρρυθμὴν παραγωγῆς καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑψηλὸν κόστος.

δ') Τὸ μέγεθος τῆς ἐκμεταλλεύσεως : Ἡ χρησιμοποίησις ὅλων τῶν ἐπιτευγμάτων τῆς τεχνικῆς δὲν εἶναι ἀσχετος τοῦ μεγέθους τῆς ἐκμεταλλεύσεως. Ἡ τοποθέτησις μιᾶς παραγωγικῆς μηχανῆς καὶ ἡ ἱκανοποιητικὴ ἀξιοποίησις τῆς ἀποδόσεως αὐτῆς (optimum ἀποδόσεως) προϋποθέτει τὴν ὑπαρξίν ὀρισμένου μεγέθους παραγωγικῆς μονάδος. Γενικᾶ δύναται νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ σύγχρονος τεχνικὴ ἠνύνησε τὴν ἔδρυσιν μεγάλων παραγωγικῶν μονάδων καὶ τὴν συσῶρυσιν κεφαλαίου εἰς αὐτάς, παραλλήλως ὅμως ἤρχισαν ἐσχάτως νὰ παράγονται καὶ μικραὶ μηχαναί, θαύματα τεχνικῆς τελειότητος, αἱ ὁποῖαι προσαρμύζονται κάλλιστα εἰς τὰ πλαίσια μιᾶς μικρᾶς παραγωγικῆς μονάδος. Ἡ τιμὴ πωλήσεως τῶν μηχανῶν αὐτῶν εἶναι συνήθως χαμηλὴ καὶ οὕτω εἶναι δυνατὴ ἡ προμήθεια αὐτῶν ἐκ μέρους τῶν μικρῶν καὶ οἰκονομικῶς ἀδυνάτων βιοτεχνῶν πρὸς ἐκσυγχρονισμόν τῶν ἐργαστηρίων των.

Αἱ περισσότεραι ἐπιχειρήσεις μεταποιήσεως εἰς τὴν Ἑλλάδα εἶναι κυρίως μικροτάτου μεγέθους (νάνοι ἐπιχειρήσεις). Ὁ μέσος ὅρος ἀπασχολουμένων ἀνὰ κατάστημα μεταποιήσεως κατὰ τὸ ἔτος 1958 ἦτο 4,0. Αὐτὸ καταδεικνύει ὅτι πρόκειται κυρίως περὶ μικρῶν βιοτεχνῶν. Μόνον 2.233 καταστήματα μεταποιήσεως ἀπησχόλουν ἕκαστον ἀριθμὸν ἀτόμων μεγαλύτερον τοῦ 20 κατὰ τὸ 1958 πολλὰ δὲ ἐξ αὐτῶν ἐργάζονται ἐποχιακῶς. Τὸ σύνολον τῶν καταστημάτων μεταποιήσεως τῆς χώρας ἀνήρχετο τότε εἰς 109.236. Ἦτοι μόνον 2,04% τῶν καταστημάτων μεταποιήσεως ἀπησχόλουν ἀριθμὸν ἀτόμων μεγαλύτερον τῶν 20. Οἱ ἀριθμοὶ αὗτοι δὲν μετεβλήθησαν σημαντικῶς ἔκτοτε, ὅπως τοῦτο φαίνεται ἐκ τῶν ἐτησίων Ἐρευνῶν Βιομηχανίας τῆς Ε.Σ.Υ.Ε. Οἱ λόγοι οἱ ὅποιοι συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ παραμείνουν αἱ περισσότεραι ἐπιχειρήσεις μεταποιήσεως τῆς Ἑλλάδος μικραὶ βιομηχαναὶ εἶναι : α) ἡ στενότης τῆς ἀγορᾶς, β) ἀταμιστικοὶ καὶ ἐγκώστικοι λόγοι, αἱ ὁποῖαι δὲν ἐπέτρεψαν τὴν συνεργασίαν καὶ συγχώνευσιν τῶν μικρομονάδων εἰς μεγαλύτερας τοιαύτας, γ) ἡ στενότης τῶν κεφαλαίων καὶ ἡ μικρὰ οἰκονομικὴ ἐπιφάνεια τῶν ἐπιχειρηματιῶν—βιοτεχνῶν, δ) ἡ ἔλλειψις τῶν τεχνικῶν ὀργανωτικῶν καὶ οἰκονομικῶν γνώσεων ποῦ ἀπαιτοῦνται διὰ τὴν ἔδρυσιν, ὀργάνωσιν καὶ ὁμαλὴν λειτουργίαν μιᾶς μεγαλύτερας οἰκονομικῆς μονάδος.

Τὸ μέγεθος τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἀσκεῖ οἰκονομικὴν ἐπίδρασιν εἰς τὴν ἐπιδάρυσιν τῶν βιοτεχνικῶν προϊόντων μὲ γενικὰ ἔξοδα. Ἀπὸ τὸ μέγεθος ἐπίσης τῆς ἐκμεταλλεύσεως ἐξαρτᾶται ὁ ἐπιτυχῆς καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας ἐντὸς τῆς παραγωγικῆς μονάδος (ἐνδοεργοστασιακὴ κατανομή τῆς ἐργασίας).

Ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς οἰκονομικῆς μονάδος ἐξαρτᾶται ἐπίσης ἡ πιστοληπτικὴ ἱκανότης αὐτῆς καὶ ἡ δυνατότης ἐπιτεύξεως εὐνοϊκῶν ὄρων κατὰ τὴν δανειοδότησίν τῆς.

Αὐτὸ σημαίνει εὐκολωτέραν ἐξέυρεσιν κεφαλαίων μὲ μικρότερον κόστος.

Διάφορα γενικὰ ἔξοδα (ἢ ἀπώλειαι χρόνου) σχεδὸν ἔχοντα μὲ τὴν διεκπεραιώσιν τῆς διοικητικῆς καὶ γραφικῆς λοιπῆς ἐργασίας, τὴν φροντίδα τῶν συναλλαγῶν, τὸ ἐνοίκιον τοῦ καταστήματος, τὴν δημοτικὴν καὶ ἄλλας εἰσφορὰς κλπ. ἐπιβαρύνουν ἀσυμμέτρως περισσότερο τὰ προϊόντα τῶν μικρῶν βιοτεχνιῶν ἢ τῶν μεγαλυτέρων ἐπιχειρήσεων.

Τέλος εἰς μίαν μεγαλυτέραν παραγωγικὴν μονάδα ἐπιτυγχάνεται καλλίτερον ἡ θελιώσις τῶν προϊόντων καὶ ἡ αὐξήσις τῆς ποιικιλίας αὐτῶν, εἶναι δὲ εὐκολώτερον δυνατὴ ἡ ὀργάνωσις τοῦ τιμήματος τῶν πωλήσεων.

VII. ΜΕΤΡΑ ΔΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΝ ΤΗΣ ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ

1. Ἀναγκαῖα ἡ λήψις μέτρων ὑπὲρ τῆς βιοτεχνίας.

Μέχρι σήμερον ἡ βιοτεχνία ἀπετέλεσεν τὸ νόθον τέχνην τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους. Ἀπὸ τοὺς ὑπευθύνους διὰ τὴν χάραξιν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως ἐληθμονήθη ἡ μεγάλη σημασία τῆς βιοτεχνίας διὰ τὴν Ἑλληνικὴν Οἰκονομίαν. Μέτρα ἐλήφθησαν κυρίως διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιομηχανίας καὶ κυρίως διὰ τὴν δημιουργίαν μεγάλων βιομηχανικῶν μονάδων. Χωρὶς νὰ θέλωμεν νὰ ἀγνοήσωμεν τὴν μεγάλην σημασίαν τῆς ἰδρύσεως μεγάλων βιομηχανιῶν, ἐφ' ὅσον κυρίως πρόκειται περὶ τοιούτων ἀξιοποιήσεως ἐγγυησίων πρώτων ὑλῶν καὶ ἀποσκοποῦσιν εἰς τὴν ἐπίτευξιν ἐξαγωγῶν πρὸς θελιώσιν τοῦ ἐμπορικοῦ ἰσοζυγίου τῆς χώρας μας, ὀφείλωμεν νὰ ἀναφέρωμεν ὅτι ἡ ἀνάπτυξις καὶ ἡ διατήρησις τῆς βιοτεχνίας καὶ τῆς μικρᾶς βιομηχανίας εἶναι μεγαλυτέρας σημασίας διὰ τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλλάδος. Ἡ βιοτεχνία ἀποτελεῖ τὴν βάση ἐπὶ τῆς ὁποίας ὀὰ θεμελιώνεται: οὐλομένη ἡ βιομηχανία, διότι θελιώνει τὸ ἐπίπεδον τεχνικῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ καὶ προετοιμάζει τὸσον τοὺς ἐργάτας ὅσον καὶ τοὺς ἐπιχειρηματίας διὰ τὴν βιομηχανίαν. Ἀπὸ τὴν βιοτεχνίαν εἰς τὴν βιομηχανίαν χρειάζεται πολλάκις μόνον ἓνα μικρὸν ἄλμα. Ἡ βιοτεχνία καὶ μικρὰ βιομηχανία ὑπερέχει τῆς βαρείας βιομηχανίας τὸσον ἀπὸ ἀπόφωσις ἀπαιτουμένων κεφαλαίων πρὸς ἐπένδυσιν ὅσον καὶ ἀπὸ ἀπόφωσις ἱκανότητος ἀπορροφήσεως τοῦ σχολάζοντος ἐργατικοῦ δυναμικοῦ. Ἐπὶ πλέον δὲ εὐνοῦντες τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιοτεχνίας ἐπιτυγχάνομεν δικαιοτέραν κατανομήν τῶν εἰσοδημάτων καὶ ἀποφεύγομεν τὴν διατάραξιν τῆς οἰκονομικῆς ἰσορροπίας τῆς χώρας διὰ τῆς δημιουργίας μονοπωλίων. Λαμβάνοντες δὲ ὑπ' ὄψιν ὅτι ἡ βιοτεχνία συναντᾶται τὸσον εἰς τὸ Κέντρον ὅσον καὶ τὰς ἐπαρχιακάς πόλεις καὶ τὴν ὑπαίθρον, ἐπιτυγχάνονται διὰ τῆς ἀνα-

πτύξεως αὐτῆς οἱ σκοποὶ τῆς περιφερειακῆς ἀναπτύξεως τῆς Χώρας. Τὸ 85% καὶ πλέον τῶν βιοτεχνιῶν εἶναι ἐγκατεστημένα μακρὰν τοῦ Κέντρου. Ἡ χωροταξικὴ κατανομὴ αὐτῆ συμφέρει τὴν Ἑλληνικὴν Οἰκονομίαν. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιοτεχνίας, κυρίως ὁμῶς τῆς ἐπαρχίας, θὰ ἀμβλύνῃ τὴν ἀνισον κατανομῆν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος καὶ εἰσοδημάτων μεταξὺ κέντρου καὶ ἐπαρχίας. Τέλος δὲν πρέπει νὰ παραγνωρισθῇ ἡ σημασία τῆς βιοτεχνίας εἰς τὴν παραγωγὴν ἀγαθῶν τὰ ὅποια καλύπτουν βασικὰ τοπικὰς ἀνάγκας. Πλειεῖται βιοτεχνίαι εἶναι πλήρως προσηρμοσμένα εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἑλληνικοῦ καταναλωτικοῦ κοινῶ καὶ κυρίως τῆς ὑπαίθρου. Ἡ διατήρησις καὶ ἀνάπτυξις αὐτῶν τῶν βιοτεχνιῶν καθίσταται ἀναγκαία διὰ τὴν κάλυψιν βασικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἑλληνικοῦ Λαοῦ. Εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἡ βιοτεχνία ἐξυπηρετεῖ, συμπληρῶναι καὶ ὑποβοηθεῖ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκηχανίας. Εἰς τὸν τομέα τῶν ἐξαγωγῶν δὲν συνεισέφερεν πολλὰ μέχρι σήμερον ἡ βιοτεχνία. Δύναται ὁμῶς καταλλήλως ὀργανοειμένη νὰ ἐπιτύχῃ σημαντικὰς ἐξαγωγὰς. Ὡς παράδειγμα χώρας ἡ ὅποια ἐπιτυγχάνει σημαντικὰς ἐξαγωγὰς βιοτεχνικῶν προϊόντων δύναται νὰ ἀναφερθῇ ἡ Ἰταλία.

Εἶναι γενικῶς παραδεδομένον ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ βιοτεχνία δὲν ἔχει τὰς δυνάμεις διὰ μίαν αὐτεδύναμον ἐξυγίανσιν καὶ ἀναπροσαρμογὴν τῆς εἰς τὰς διαμορφωθείσας ἐσχάτως συνθήκας. Διὰ νὰ ἐξέλθῃ αὕτη ἀπὸ τὴν κατάστασιν στασιμότητος καὶ ληθάργου, εἰς τὴν ἐπὶ αἰῶνας εὐρίσκεται, θὰ ἀπαιτηθῇ ἐνεργὸς βοήθεια ἐκ μέρους τοῦ κράτους καὶ τῶν ὀργάνων τοῦ πρὸς τοὺς βιοτέχνους.

Τὰ αἷτια τὰ ὅποια ἐμποδίζουν τὴν αὐτοδύναμον ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλληνικῆς βιοτεχνίας εἶναι :

α') Ἡ μικρὰ οἰκονομικὴ ἐπιφάνεια τῶν βιοτεχνῶν, ἥτις δὲν ἐπιτρέπει τὴν διενέργειαν εὐρέων ἐπενδύσεων διὰ τὸν ἐκσυγχρονισμὸν τοῦ βιοτεχνικοῦ τῶν καταστήματος.

β') Ἡ ἑλλειψὶς ὀργανωμένης πιστωτικῆς ἀγορᾶς διὰ τὴν βιοτεχνίαν καὶ τὸ ὑψηλὸν κόστος τοῦ δανειακοῦ χρήματος.

γ') Τὸ χαμηλὸν μορφωτικὸν ἐπίπεδον τῶν βιοτεχνῶν καὶ ἐργατῶν βιοτεχνίας, τὸ ὅποσον εἶναι συνέπεια ἐνὸς ἑλλιποῦς συστήματος γενικῆς καὶ ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως.

δ') Ἡ συντηρητικότης τῶν Ἑλλήνων βιοτεχνῶν καὶ ἡ ἑλλειψὶς ἐπιχειρηματικῆς πρωτοβουλίας ἀναλήψεως κινδύνων.

ε') Ἡ ἑλλειψὶς ὀργανωτικῶν ἱκανοτήτων ἐκ μέρους τῶν βιοτεχνῶν.

στ') Ὁρασμένοι ἄλλαι ψυχολογικαὶ ἰδιότητες τοῦ Ἑλλήνου βιοτέχνου ὅπως : Ὁ ὑπέριμετρος φαναλισμὸς καὶ ἡ ἑλλειψὶς ἀγωνιστικῆς διαθέσεως, ἡ ἀτομιστικὴ νοστροπία αὐτοῦ ἥτις τίθεται ἀντιμέτωπος εἰς κάθε συλλογικῇ δρᾶσιν, ἡ βραχυχρόνιος κερδοσκοπικὴ τάξις καὶ ἔχει ἡ εἰς μελλοντικὰ ὀφέλη ἀποσκοποῦσα ἐπενδυτικὴ δραστηριότης.

ζ') Ἡ στενὴ καὶ οὐχὶ πολιτισμένη τοπικὴ ἀγορὰ, ἥτις καθιστᾶ ἀδύνατον τὴν ἐξυγίανσιν τῆς βιοτεχνίας δι' ἐκσυγχρονισμοῦ τῶν ἐγκαταστάσεων καὶ βελτιώσεως τῶν προϊόντων.

η') Ἀνεπάρκειαι : 1) εἰς τὸ σύστημα μεταφορῶν, 2) εἰς τὴν παροχὴν ὕδατος, 3) εἰς τὴν ἠλεκτρικὴν ἐνέργειαν, 4) εἰς τὰς τηλεπικοινωνίας, 5) εἰς τὸ σύστημα διανομῆς καὶ διαθέσεως τῶν προϊόντων κλπ.

θ') Ἡ ἔλλειψις γραφείων παροχῆς τεχνικῶν καὶ οἰκονομικῶν συμβουλῶν εἰς τοὺς βιοτέχνους.

ι') Ἀτέλειαι εἰς τὸ φορολογικὸν σύστημα καθὼς ἐπίσης εἰς τὴν ἀσφαλιστικὴν καὶ ἐργατικὴν νομοθεσίαν.

ια') Ἐλλειψις μιᾶς συνεποῦς καὶ σταθερᾶς βιοτεχνικῆς πολιτικῆς ἐκ μέρους τοῦ Κράτους.

2. Τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα.

Διὰ τὴν ἀπομάκρυνσιν τῶν ἀνωτέρω ἀναφερομένων αἰτιῶν τὰ ὅποια παρεμποδίζουν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιοτεχνίας θὰ πρέπει νὰ χαραχθῆ μία σαφὴς βιοτεχνικὴ πολιτικὴ. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν θὰ πρέπει λοιπὸν νὰ ἐξαφανισθῆ κάθε παράγων ποῦ ἐπιβρᾷ δυσμενῶς ἐπὶ τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς βιοτεχνίας. Οἱ δυσμενεῖς αὗτοι «παράγοντες» δυνατόν νὰ εἶναι γενικοὶ ἐπηρεάζοντες ὅλους τοὺς κλάδους τῆς οἰκονομίας ἢ εἰδικοί παρεμποδίζοντες μόνον τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιοτεχνίας ἐν γένει ἢ ὁρισμένων κλάδων αὐτῆς. Διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιοτεχνίας θὰ πρέπει νὰ ληφθοῦν τὰ κάτωθι γενικὰ μέτρα :

α') Χορὴγησις ἐπαρκοῦς καὶ εὐθηνοῦ πιστωτικοῦ χρήματος εἰς τὴν βιοτεχνίαν : Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν θὰ πρέπει νὰ ἰδρυθῆ ἕνας Ὀργανισμὸς Βιοτεχνικῆς Πίστεως, ὅστις θὰ συμμετέχη εἰς παραγωγικὰς ἐπενδύσεις εἰς τὴν βιοτεχνίαν. Διὰ τὴν χορήγησιν βιοτεχνικῶν δανείων θὰ πρέπει νὰ καθιερωθῆ τὸ κριτήριον τῆς «προσωπικῆς ἀσφαλείας τοῦ δανείου». Ἦτοι θὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν τὸ ἄτομον τοῦ βιοτέχνου καὶ αἱ ἱκανότητες αὐτοῦ καὶ ὄχι ἡ κινητὴ καὶ ἀκίνητος αὐτοῦ περιουσία. Ὁ τόκος τῶν δανείων θὰ πρέπει νὰ εἶναι μικρὸς λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι, ἡ ὀριακὴ παραγωγικότης τοῦ κεφαλαίου εἰς τὴν βιοτεχνίαν εἶναι μικρὰ καὶ θὰ παραμένῃ τοιαύτη κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς ἐξυγιάνσεως τοῦ κλάδου. Διὰ τῆς ὑπάρξεως καλῆς βιοτεχνικῆς πιστωτικῆς πολιτικῆς δημιουργεῖται τὸ κατάλληλον κλίμα βιοτεχνικῆς ἀναπτύξεως, ἐνθαρρυνόμενον ὅτι τῶν βιοτεχνῶν εἰς τὴν διενέργειαν ἐπενδύσεων πρὸς ἐξυγίανσιν καὶ διεύρυνσιν τῆς βιοτεχνικῆς τῶν ἐπιχειρήσεως.

Πρὸ τῆς χορηγήσεως τοῦ δανείου θὰ πρέπει νὰ ἐλέγχεται καὶ νὰ ἐξασφαλιζέται ἡ παραγωγικὴ τοποθέτησις αὐτοῦ.

Ἡ μέχρι σήμερον χρηματοδότησις τῆς βιοτεχνίας ὑπῆρξεν ἐξαιρετικῶς

χαμηλή. Είναι χαρακτηριστικόν ότι, ενώ η βιοτεχνία συμβάλλει κατά 35% εις τὸ εἰσοδήματα ἐκ τῆς μεταποιήσεως συμμετέχει αὐτὴ κατὰ ποσοστὸν μικρότερον τοῦ 10% εἰς τὸ σύνολον τῶν χορηγήσεων τραπεζιτικῶν πιστώσεων εἰς τὴν μεταποίησιν (κατὰ τὸ 1958 6,67% κατὰ τὸ 1959 8,25% καὶ κατὰ τὸ 1960 10,86%). Ἐάν καὶ ἡ συμβολὴ τῆς βιοτεχνίας εἰς τὴν δημιουργίαν τοῦ Ἐθνικοῦ Εἰσοδήματος ἀνέρχεται περίπου εἰς τὸ 9% αὐτοῦ καὶ ἀπασχολεῖ αὐτὴν τὸ 9—10% τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς Χώρας συμμετέχει μόνον κατὰ 3,7% (1962) εἰς τὸ σύνολον τῆς τραπεζιτικῆς χρηματοδοτήσεως τοῦ συνόλου τῆς οἰκονομίας.

Ὡς ἐκ τοῦ κατωτέρω πίνακος φαίνεται ὅτι ἡ χρηματοδότησις τῆς βιοτεχνίας ἠρξήθη σημαντικῶς ἀπὸ τοῦ 1954, πλην ὅμως παραμένει χαμηλὴ ἐν σχέσει πρὸς τοὺς λοιποὺς κλάδους καὶ τὸ σύνολον τῆς χρηματοδοτήσεως τῆς Οἰκονομίας. Ἀνησυχητικὸν πηγᾶνει τὸ γεγονός ὅτι κατὰ τὰ τελευταία ἔτη (1961, 1962) παρατηρεῖται κάποια πτωχικότης εἰς τὴν ἀνοδικὴν πορείαν τῆς βιοτεχνικῆς χρηματοδοτήσεως.

ΠΙΝΑΞ 1

Ἡ ἐξέλιξις τῆς χρηματοδοτήσεως τῆς βιοτεχνίας :

Ἔτος	Χρηματοδότησις	Χρηματοδότησις βιοτεχνίας :	
	Συνόλου Οἰκονομίας	Ποσὸν	%
1954	10.594	72,2	0,68
1955	11.631	122,7	1,05
1956	14.740	263,3	1,78
1957	18.936	426,4	2,25
1958	21.964	594,1	2,70
1959	24.467	777,8	3,18
1960	28.695	1.256,1	4,37
1961	32.387	1.225,5	3,78
1962	37.836	1.363,0	3,55

Πηγαί : 1) Ε.Σ.Υ.Ε., Στατιστικὴ ἐπετηρὶς 1955, 1956, 1957, 1958, 1959 - 60, 1961, 1961.

2) Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος : Ἡ ἑλληνικὴ οἰκονομία κατὰ τὰ ἔτη 1959, 1960, 1961, 1962.

3) Βιοτεχν. Ἐπιμ. Πειραιῶς : Βιοτεχνικὰ θέματα, Σεπτέμβριος 1963.

Χαρακτηριστικόν εἶναι τὸ γεγονός ὅτι τὸ σύνολον τῶν χορηγουμένων πιστώσεων εἰς τὴν βιοτεχνίαν εἶναι βραχυπρόθεσμοι. Διὰ τὸν ἐκσυγχρονισμὸν τῆς ἡμῶν χρειάζεται ἡ βιοτεχνία μακροπρόθεσμον χαμηλότοκον δανεισμὸν. Ἡ αὐ-

εις των προθεσμιακών καταθέσεων, το 1962 κατά 2.063 εκ. δρχ. ή κατά ποσοστόν 140% έναντι της αντίστοιχου αύξησεως κατά 30% του έτους 1961 μαρτυρεί ότι βελτιώνεται οι όροι μακροπρόθεμου χρηματοδοτήσεως της οικονομίας. Ιδίως ζωής της βιοτεχνίας ή όποια μέχρι σήμερα δεν συμμετέχει εις την μακροπρόθεσμον χρηματοδότησιν. Είναι βέβαιον ότι ο μακροπρόθεσμος δανεισμός της βιοτεχνίας θα συμβάλη τα μέγιστα εις την ταχείαν ανάπτυξιν της.

β') Κατάστρωσις ενός συστήματος βιοτεχνικής επαγγελματικής εκπαίδεύσεως δι' όλα τα βιοτεχνικά επαγγέλματα: Η επαγγελματική εκπαίδευσις θα πρέπει να χωρίζεται εις δύο μέρη. Εις το θεωρητικόν μέρος και εις την πρακτικήν εξάσκησην. Είναι αδιάφορον ποίος θα είναι ο φορέας της επαγγελματικής εκπαίδεύσεως. Σημασίαν έχει ότι αυτή θα πρέπει να επεκτείνεται εις πολλά άτομα, να χορηγείται δωρεάν και να ελέγχεται υπό του κράτους. Ο έλεγχος υπό του Κράτους θα είναι ή δια των οργάνων αυτού εξέτασις των μαθητευομένων εις το τελευταίον στάδιον της εκπαίδευσέως των και ή χορήγησις εις αυτούς πτυχίου, το όποιον μόνον θα δίδη το δικαίωμα εξασκήσεως του βιοτεχνικού επαγγέλματος ή της ερύσεως βιοτεχνικής επιχειρήσεως. Δι' αυτού του τρόπου διασφαλίζονται τα συμφέροντα των βιοτεχνών και των καταναλωτών και ως εκ τούτου του συνόλου της Εθνικής Οικονομίας.

Ως παράδειγμα δια την οργάνωσιν της επαγγελματικής εκπαίδευσέως εν Ελλάδι δύναται να ληφθῆ ή οργάνωσις της εις Δυτικήν Γερμανίαν. Μόνον δια της οργάνωσεως ενός άρτίου συστήματος επαγγελματικής εκπαίδευσέως θα ανυψωθῆ το μορφωτικόν επίπεδον των βιοτεχνών, θα τονισθῆ ή επιχειρηματική πρωτοβουλία αυτών με την βεβαιότητα την όποιαν τοις δίδει μία καλή επαγγελματική κατάρτισις, θα βελτιωθούν αι οργανωτικαί ικανότητες αυτών, παραμεριζομένου του έμπειρικού τρόπου οργάνωσεως της παραγωγής οστις χαρακτηρίζεται από την έλλειψιν ορθολογισμού, θα καταπολεμηθῆ ή άτομιστική νοοτροπία του Έλληνος βιοτέχνου, και τέλος θα εξαλειφθούν βαθμυρόν όλαι αι χαρακτηριστικαί ψυχολογικαί ιδιότητες του Έλλημος βιοτέχνου αι όποιαί τίθενται αντιμετώποι εις κάθε καινοτομίαν και εις την επισημονικήν οργάνωσιν της εργασίας του. Σπουδαίας σημασίας είναι ή καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας μεταξύ των βιοτεχνών και ή έκρίζωσις της φητιλήψεως ή όποια άπορρέει από τον κακώς έννοούμενον ανταγωνισμόν, ότι δια τον μεμονωμένον βιοτέχνην όλοι οι άλλοι βιοτέχνηαι του ίδιου κλάδου είναι έχθροί. Θα πρέπει να γίνη κατανοητόν εκ μέρους όλων των βιοτεχνών ότι όλοι οι βιοτεχνικοί κλάδοι έχουν να αντιμετώπισουν πολυάριθμα προβλήματα των όποιων ή λύσις είναι κοινή υπόθεσις όλων. Όσον θαυματουργόν δύναται να είναι ένα τέλειον σύστημα επαγγελματικής εκπαίδευσέως τόσο άγνοήθηκε ή σημασία αυτού δια την ανάπτυξιν της οικονομίας μας. Ασφα-

λώς ή οργάνωσις τής επαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως δὲν εἶναι ἓνα ἀπλό πρόβλημα καὶ αἱ ἐπενδύσεις αἱ ὁποῖαι θὰ ἀπαιτηθοῦν δὲν εἶναι ἀμέτρου ἀποδόσεως, ἡ ὑπαρξὶς ἑνὸς καλοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος εἶναι δρος ἀνευ τοῦ ὁποίου δὲν δυνάμεθα νὰ πιστεύομεν σοβαρῶς εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῆς Χώρας μας.

γ') Βελτίωσις τῆς οἰκονομικῆς ὑποδομῆς τῆς Χώρας (τόσον τῶν πόλεων ὅσον καὶ τῆς ὑπαίθρου) : Εἰς τὴν οἰκονομικὴν ὑποδομὴν ἐκτὸς τῶν ἄλλων ὑπάγονται, ὡς γνωστόν, αἱ συγκοινωνίαι, αἱ ἐπικοινωνίαι, τὸ δυνατόν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας ἢ ὑδροεὐσις, ἀποχέτευσις κλπ. Ἡ οἰκονομικὴ ὑποδομὴ διευκολύνει τὴν ἀνάπτυξιν ὄλων τῶν κλάδων τῆς οἰκονομίας καὶ ὡς ἐκ τούτου καὶ τῆς βιοτεχνίας. Χωρὶς τὴν ὑπαρξὶν βασικῶν ἐπενδύσεων εἶναι ἀδύνατος ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιοτεχνίας. Εἰς τὰς σχεδιαζόμενας νὰ δημιουργηθοῦν βιομηχανικὰς ζῶνας θὰ πρέπει νὰ ἐπιτρέπεται καὶ ἡ ἐγκατάστασις βιοτεχνιῶν. Αὐτὸ θὰ συμβάλῃ πολὺ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς βιοτεχνίας τῶν πόλεων εἰς τὰς ὁποίας θὰ δημιουργηθοῦν βιομηχανικὰ ζῶνα. Διὰ τὰς ἄλλας πόλεις καὶ τὴν ὑπαίθρον θὰ πρέπει νὰ ληφθῇ ἐν καιρῷ πρόνοια.

δ') Ἰδρυσις γραφείων παροχῆς τεχνικῶν καὶ οἰκονομικῶν συμβουλῶν εἰς τὰς βιοτεχνίας καὶ μικρὰς βιομηχανίας : Διὰ τὸν σκοπὸν αὐτὸν κρίνεται σκόπιμος ἡ ἔδρυσις ἐνὸς Κέντρου Βιοτεχνικῶν Ἐρευνῶν καὶ ἡ ἀναδιοργάνωσις τῶν Ἐπαγγελματικῶν καὶ Βιοτεχνικῶν Ἐπιμελητηρίων ἕως εἰς τὰ ἐπόμενα ἀναφέρομεν. Ἐπίσης ἰδιῶται θὰ δύνανται νὰ προβοῦν εἰς τὴν ἔδρυσιν τοιούτων γραφείων παροχῆς τεχνικῶν καὶ οἰκονομικῶν συμβουλῶν καὶ ὁργανώσεως ἐπιχειρήσεων.

Τὰ γραφεῖα αὐτὰ θὰ παρέχουν τὰς ὑπηρεσίας των εἰς τὰς αἰτουμένους αὐτὰς βιοτεχνίας ἐναντι ἀμοιβῆς. Ἐπίσης θὰ ἀπαιτηθῇ νὰ ἰδρυθοῦν πολλὰ καταστήματα πωλήσεως ἀνταλλακτικῶν καὶ ἐπισκευῆς μηχανῶν βιοτεχνίας εἰς τὰ ἀστικά κέντρα.

ε') Ἀπλοποιήσις τῆς φορολογικῆς, ἀσφαλιστικῆς (I.K.A., T.E.B.E.) καὶ ἐργατικῆς νομοθεσίας, ἡ ὁποία ἀφορᾷ τὰς βιοτεχνίας καὶ τροποποιήσις αὐτῆς οὕτως ὥστε νὰ μὴ τίθεται αὐτὴ ἀντιμέτωπος εἰς τὴν πολιτικὴν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως. Καθιέρωσις ἀποτελεσματικῶν κινήσεων βιοτεχνικῶν ἐπενδύσεων.

στ') Ὁργάνωσις τοῦ συστήματος μεταφορᾶς καὶ ἐμπορίας πρώτων ὑλῶν καὶ προϊόντων, καὶ ἀπαλλαγὴ αὐτοῦ ἀπὸ κάθε περιττὸν παρασιτικὸν στοιχεῖον. Ἐπανεξέτασις ὄλων τῶν ἀγορανομικῶν διατάξεων καὶ νόμων, εἰ ὁποῖοι εἰς πολλὰς περιπτώσεις τίθενται ὡς ἐμπόδια εἰς τὴν ἀπρόσκοπτον ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας.

ζ') Κατάστροφαις μιᾶς συνεποῦς μακροχρονίου Κρατικῆς Ἡπολιτικῆς βιοτεχνικῆς ἀναπτύξεως, μὲ σαφῶς καθοριζομένους στόχους καὶ μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἐπιβιωομένου. Ἀναθεωρήσεις τοῦ ὅλου συστήματος παραχῆς ἀδειῶν σκοπιμότητος οὕτως ὥστε νὰ προσαρμοσθῇ αὐτὸ καλλίτερον εἰς τὰς ἐπιδιώξεις τῆς πολιτικῆς ἀναπτύξεως τῆς βιοτεχνίας.

Εἶναι βέβαιον ὅτι, ἐὰν ληρθοῦν τὰ κατάλληλα μέτρα διὰ τὴν προώθησιν τῆς ἀναπτύξεως τῆς βιοτεχνίας θὰ εὐρεθῶμεν πρὸ ἀπρόοπτου ἐξελίξεως. Μία ἐτησίᾳ ὁοοὶς ἀύξησης τοῦ εισοδήματος ἐκ τῆς βιοτεχνίας τῆς τάξεως τοῦ 8 — 10% δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς εὐκόλως δυναμένη νὰ πραγματοποιηθῇ. Αἱ δυνατότητες ἐπιτεύξεως ἐξαγωγῶν βιοτεχνικῶν προϊόντων εἶναι ἐπίσης ἐξ ἴσου σημαντικαί.

VIII. ΤΡΟΠΟΙ ΕΞΥΓΙΑΝΣΕΩΣ ΤΩΝ ΒΙΟΤΕΧΝΙΩΝ

Ἐπάρχουν τρεῖς τρόποι διὰ τὴν ἐξυγιάνσιν τῶν βιοτεχνιῶν. Ὁ κάθε τρόπος ἐξυγιάνσεως ἀφορᾷ καὶ εἰς ἄλλας εἰδους βιοτεχνίας. Ἡ ἐπιλογή τοῦ τρόπου εἶναι ζήτημα πραγματικὸν καὶ θὰ ἐξαρτηθῇ ἀπὸ τὸ εἶδος τῆς βιοτεχνίας καὶ τὴν φύσιν τῆς βιοτεχνικῆς παραγωγῆς. Οἱ τρεῖς τρόποι εἶναι οἱ ἀκόλουθα :

α) Ἐξουγχρονισμὸς τῶν βιοτεχνικῶν ἐργαστηρίων καὶ ἐμπλουτισμὸς αὐτῶν μὲ σύγχρονα μηχανικὰ μέσα καὶ ἐργαλεῖα.

β) Ἐξουγχρονισμὸς τῶν βιοτεχνικῶν ἐργαστηρίων καὶ σύγχρονος ἔνταθις αὐτῶν εἰς Συνεργατικὰς ἢ Βιοτεχνικοὺς Συνεταιρισμοὺς, οἱ ὁποῖοι ἀναλόγως τῆς φύσεως τῶν βιοτεχνιῶν καὶ τῶν ἀναγκῶν τῶν θὰ δύναται νὰ εἶναι πρᾶκτικευτικοί, παραγωγικοὶ πωλήσεων, πιστωτικοὶ ἢ μικτοί.

γ) Διάλυσις τῶν μικρῶν βιοτεχνιῶν καὶ δημιουργία μεγαλύτερων παραγωγικῶν μονάδων διὰ συγχωνεύσεων.

Κατωτέρω περιγράφομεν δι' ὀλίγων ἕκαστον ἐκ τῶν τριῶν τρόπων ἐξυγιάνσεως τῆς βιοτεχνίας.

1. Ἐξουγχρονισμὸς τῶν βιοτεχνικῶν ἐργαστηρίων.

Ἡ μέθοδος αὕτη δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς ἑκάνας τὰς περιπτώσεις εἰς τὰς ὁποίας ἡ βιοτεχνικὴ παραγωγή ὑπερέχει οὐσιωδῶς τῆς βιομηχανικῆς ἀπὸ ἀπόψεως κόστους. Ἐπίσης εἰς πολλὰς περιπτώσεις ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή ὀφισμένων προϊόντων εἶναι ἀδύνατος λόγῳ τῆς φύσεως αὐτῶν καὶ τῶν προϊόντων (προϊόντα τῆς καλλιτεχνικῆς βιοτεχνίας) ἢ τοῦ ἀριθμοῦ εἰς ὃν θέον νὰ παράγονται ταῦτα (μικραὶ ποσότητες δὲν ἐπιτρέπουν βιομηχανικὴν παραγωγήν). Εἰς αὐτὰς τὰς περιπτώσεις ἡ παραγωγή θὰ συντελῆται ἀποκλειστικῶς εἰς τὰ βιοτεχνικὰ ἐργαστήρια. Παρὰ τὸ γεγονός ὅτι αἱ βιοτεχνίαι αἱ ὁποιαί

θά παράγουν τὰ προϊόντα αὐτὰ δὲν θά ἔχουν νὰ ἀντιμετωπίσουν τὸν ἀνταγωνισμόν τῶν ἐπιχειρήσεων τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ θά πρέπει νὰ ἐκσυγχρονισθοῦν ἐφοδιαζόμενοι μὲ σύγχρονα μηχανήματα καὶ ἐργαλεῖα, μειώουσαι οὕτω τὸ κόστος παραγωγῆς καὶ αὐξάνουσαι τὴν παραγωγικότητα τῆς ἐργασίας καὶ μαζὶ μὲ αὐτὰ τὰ εἰσοδήματα τῶν ἀπασχολουμένων εἰς αὐτάς. Λόγω τῆς ἰδιορρυθμίας ἐνὸς ἐκάστου βιοτεχνικοῦ ἐργαστηρίου τοῦ εἴδους αὐτοῦ ἢ λόγῳ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ αὐτῶν ἀνά τὴν Χώραν δὲν κρίνεται σκόπιμος ἡ ἰδρυσις συνεργατικῶν ἢ συνεταιρισμῶν ἐκ μέρους των. Κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ βιοτεχνικά ἐργαστήρια θά δύναται μόνον του νὰ ἐπιζῆσῃ καὶ νὰ ἀναπτυχθῇ ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς ἀγορᾶς ἣν ἐξυπηρετεῖ. Διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν βιοτεχνικῶν ἐργαστηρίων καὶ διὰ τὸν ἐμπλουτισμὸν αὐτῶν μὲ σύγχρονους μηχανὰς καὶ ἐργαλεῖα θά πρέπει οἱ βιοτέχναι νὰ τύχουν οἰκονομικῆς καὶ τεχνικῆς βοήθειας Σπουδαίας σημασίας εἶναι ἡ δανειοδότησις αὐτῶν μὲ χαμηλότοκα μακροπρόθεσμα δάνεια διὰ τὴν προμήθειαν συγχρόνων μηχανῶν αἱ ὁποῖαι, ἐφ' ὅσον εἰσάγονται ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ, δὲν θά ἐπιβαρύνωνται μὲ δασμὸν εἰσαγωγῆς. Ἡ ἀνοδος τῆς τεχνικῆς ἐδημιούργησεν νέους τύπους μικρῶν μηχανῶν ὑψηλῆς παραγωγικῆς ἀποδόσεως αἱ ὅποιαι προσαρμόζονται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῶν μικρῶν βιοτεχνικῶν καταστημάτων πολλῶν βιοτεχνικῶν κλάδων. Αἱ μηχαναὶ αὐταὶ δύναται νὰ ἀποκτηθοῦν ὑφ' ὄλων τῶν μικρῶν βιοτεχνῶν διότι ἡ τιμὴ ἀγορᾶς των εἶναι χαμηλῆ. Διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν μηχανῶν αὐτῶν θά πρέπει νὰ χορηγῶνται μακροπρόθεσμα χαμηλότοκα δάνεια εἰς τοὺς βιοτέχναις. Διὰ τὴν παροχὴν τεχνικῆς βοήθειας δὲν ὑπάρχει ἀκόμη κατάλληλον ὄργανον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. προτίθεται νὰ ἰδρῶσῃ τμημα παροχῆς τεχνικῆς βοήθειας πρὸς τὰς ἐπιχειρήσεις, ἀλλὰ ἐκτὸς τούτου τὸ ἰδρυθῆσόμενον Κέντρον Βιοτεχνικῶν Ἐρευνῶν θά εἶναι τὸ πλέον ἀρμόδιον ὄργανον διὰ τὴν παροχὴν τεχνικῆς βοήθειας καὶ συμβουλῶν εἰς τὴν βιοτεχνίαν.

2. Ἰδρυσις Βιοτεχνικῶν Συνεταιρισμῶν ἢ Συνεργατικῶν.

Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὰ βιοτεχνικά ἐργαστήρια θά προβοῦν εἰς τὸν ἐκσυγχρονισμόν τῶν ἐγκαταστάσεών των καὶ παραλλήλως θά ἰδρῶσουν συνεταιρικὰς ὁργανώσεις ἢ συνεργατικὰς διὰ τὴν ἀπόκτησιν ὀρισμένων πλεονεκτημάτων τῆς μεγάλης μονάδος. Ἡ οἰκονομικὴ καὶ νομικὴ αὐτοτέλεια τῶν βιοτεχνικῶν παραμένει. Περιορίζεται μόνον κατὰ τὸ μέτρον τῆς ἀναλήψεως ὑποχρεώσεων ἐναντι τοῦ συνεταιρισμοῦ εἰς ὃν ἀνήκει. Ὁ Συνεταιρισμὸς ἀποτελεῖ συνένωσιν προσπαθειῶν καὶ ὄχι ἐπιχειρήσεων. Διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τῆς μεθόδου αὐτῆς προσφέρονται οἱ διαμηχανικοὶ κλάδοι τῶν ὁποίων ὄλοι σχεδὸν αἱ λειτουργίαι ὑπερέχουν τῆς διαμηχανίας (ἐφ' ὅσον τὰ βιοτεχνικά ἐργαστήρια εἶναι ἐκσυγχρονισμένα) ἐκτὸς μόνον μιᾶς ἢ ὀλίγων λειτουργιῶν τῆς παραγωγικῆς ἢ συναλλακτικῆς διαδικασίας, εἰς τὰς ὅποιας ὑπερέχουν αἱ μεγάλαι

μονάδες. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν κρίνεται σκόπιμος ἡ ἴδρυσις συνεταιρισμῶν ἐκ μέρους τῶν βιοτεχνῶν διὰ τὴν ἀπόκτησιν τῶν πλεονεκτημάτων τῆς μεγάλης μονάδος. Ἡ ἴδρυσις συνεταιρισμῶν δὲν προσκροεῖ εἰς τὴν ἀτομιστικὴν νοοτροπίαν τοῦ Ἑλλήνος βιοτέχνου καθ' ὅτι οὗτος διατηρεῖ τὸ βιοτεχνικὸν του κατὰστῆμα ὡς ἔχει, ἀλλὰ εἰς τὸ πνεῦμα ἀντιλογίας καὶ ἐλλείψεως θελήσεως συνεργασίας καὶ ἀμοιβαίας κατανοήσεως. Τὸ γεγονός δὲ ὅτι ὁ δεσμός τῶν μελῶν τοῦ συνεταιρισμοῦ πρὸς αὐτὸν εἶναι ἀσταθῆς καθιστᾷ εὐκόλως τὴν ἀποχώρησιν ἐξ αὐτοῦ παντὸς διαφωνούντος, πράγμα τὸ ὁποῖον ὀδηγεῖ τάχιστα εἰς τὴν διάλυσιν τοῦ συνεταιρισμοῦ. Τοιαῦτα παραδείγματα ὑπῆρξαν πολλά. Τὸ εἶδος τοῦ συνεταιρισμοῦ θὰ ἐξαρτηθῆ ἀπὸ τὸ εἶδος καὶ τὴν μορφήν τῆς ἀνάγκης τὴν ὁποῖαν θὰ θελήσουν νὰ καλύψουν αἱ βιοτέχναι διὰ τῆς ἴδρυσεώς του.

Θὰ δύνανται νὰ εἶναι λοιπὸν :

α') Προμηθευτικοὶ συνεταιρισμοὶ πρώτων ὑλῶν : Ἡ σύστασις τῶν ἐπιβάλλεται ὁσάκις ἡ μέσφ αὐτῶν προμήθεια τῆς πρώτης ὕλης, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν πρωταρχικὸν παράγοντα ἐπιβαρύνουσα τοῦ κόστους, θὰ πραγματοποιηθῆ εἰς ὑσιωδῶς μικροτέρας τιμᾶς ἢ εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἴσως ἀπαιτηθῆ εἰς τινὰς περιπτώσεις ὅπως ὁ συνεταιρισμὸς ἐφοδιασθῆ μὲ παραγωγικὰς μηχανὰς διὰ μίαν πρώτην ἐπεξεργασίαν τῶν πρώτων ὑλῶν, ὁσάκις τοῦτο θὰ ἐξοικονομῆ ἔργασίαν καὶ χρέμα εἰς τοὺς βιοτέχνας. Ἀπὸ τὰς ἀποθήκας τοῦ προμηθευτικοῦ συνεταιρισμοῦ θὰ δύναται νὰ παραλαμβάνῃ ὁ βιοτέχνης τὰς πρώτας ὕλας εἰς ἃς ποσότητας χρειάζεται διὰ τὴν τρέχουσαν μεταποιητικὴν του ἔργασίαν. Εἰς τὸ τέλος ἐκάστου μηνὸς ἢ διμηνίως θὰ γίνονται ἐκκαθάρσεις καὶ καταβολὴ τῶν χρεωστοκίμων ἐκ μέρους τῶν βιοτεχνῶν εἰς τὸν συνεταιρισμὸν. Ὁ συνεταιρισμὸς θὰ προμηθεύεται τὰς πρώτας ὕλας εἴτε ἀπὸ τοὺς παραγωγούς των, εἴτε ἀπὸ τοὺς χονδρεμπόρους, εἴτε τέλος ἀπὸ τοὺς εἰσαγωγεῖς ἐμπόρους, ἐφ' ὅσον ὁ ἴδιος δὲν προβάινει καθ' εὐθέλιαν εἰσαγωγὴν. Ἐπειδὴ ὁ συνεταιρισμὸς θὰ προμηθεύεται εἰς μεγάλας ποσότητας θὰ δύναται νὰ ἐπιτυχάνῃ μικρὴν τιμὴν ἀγορᾶς. Ὁ συνεταιρισμὸς θὰ πρέπει νὰ διαθέτῃ εἰδικὸν ἐπὶ τῶν πρώτων ὑλῶν ὅστις θὰ δύναται νὰ ἀσκήσῃ αὐστηρὸν ποιστικὸν ἔλεγχον, διαφυλάττοντας οὕτω τὰ συμφέροντα τῶν βιοτεχνῶν. Ἐκτὸς τῶν πρώτων ὑλῶν οἱ προμηθευτικοὶ συνεταιρισμοὶ θὰ προμηθεύουν εἰς τὰ μέλη τους καὶ ἄλλας βοηθητικὰς ὕλας, ἐργαλεῖα καὶ μηχανήματα.

β') Παραγωγικοὶ συνεταιρισμοὶ : Τοιοῦτοι θὰ ἀπαιτηθῆ νὰ ἰδρυθῶν ὁσάκις μία φάσις τῆς μεταποιητικῆς διαδικασίας τοῦ προϊόντος εἰς τὰ βιοτεχνικὰ ἐργαστήρια ἀπορροφᾷ πολλὴν ἔργασίαν καὶ ἐπιβαρύνει ὑπερμέτρως τὸ κόστος ἢ ὁσάκις μία μεταποιητικὴ ἐνέργεια δὲν συντελεῖται καλῶς ἢ καθόλου ἀνευ τῆς ὑπάρξεως μηχανῶν. Ἐπειδὴ ὁ μεμονωμένος βιοτέχνης δὲν δύναται νὰ προμηθεύθῃ μόνος του τὰς μηχανὰς, αἱ ὁποῖαι ἀπαι-

τούνται διὰ τὴν «φάσιν» αὐτὴν τῆς μεταποιητικῆς διαδικασίας, διότι δὲν θὰ ἀξιοποιῆ αὐτὰς πλήρως μὲ τὴν μικρὰν του παραγωγὴν καὶ διότι δὲν διαθέτει τὰ πρὸς τὴν ἀγορὰν αὐτῶν ἀναγκαῖα κεφάλαια, κρίνεται ὡς μόνη λύσις ἡ σύστασις παραγωγικοῦ συνεταιρισμοῦ εἰς τὸν ὅποιον θὰ μετέχουν οἱ βιοτέχνηται τοῦ κλάδου μᾶς περιοχῆς. Τὰ μηχανήματα θὰ ἀγοράζωνται ἀπὸ τὸν συνεταιρισμὸν καὶ θὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν ὅλοι οἱ βιοτέχνηται — μέλη αὐτοῦ. Τὰς μηχανὰς θὰ χειρίζονται ἔργαται τοῦ συνεταιρισμοῦ καὶ οὐχὶ βιοτέχνηται — μέλη, πρὸς ἀποφυγὴν διαφωνιῶν καὶ παρεξηγήσεων. Οἱ βιοτέχνηται θὰ καταβάλλουν ἓνα ποσὸν διὰ τὴν γενομένην ἐργασίαν ἐκ τῶν προτέρων καθωρισμένον. Καὶ μετὰ τὴν ἰδρύσιν τῶν παραγωγικῶν συνεταιρισμῶν παραμένουν τὰ βιοτεχνικὰ ἐργαστήρια ὅπως ἔχουν. Εἰς αὐτὰ συντελεῖται καὶ πάλιν τὸ μέγιστον μέρος τῆς μεταποιητικῆς διαδικασίας καὶ μόνον μίαν ἢ ὀλίγας φάσεις τῆς μεταποίησεως θὰ ἀναλαμβάνη νὰ ἐκτελεῖ ὁ συνεταιρισμὸς μὲ τὰς μηχανὰς του. Τὴν διάθεσιν τοῦ προϊόντος καὶ τὴν ὅλην εὐθύνην διὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ ἀποτελέσματος θὰ ἔχη ὁ κάθε βιοτέχνης.

γ') Συνεταιρισμὸς πωλήσεων: Ἡ ἰδρύσις αὐτῶν κρίνεται σκόπιμος ὁσάκις συναντῶνται δυσχέρειαι τοποθετήσεως τῶν βιοτεχνικῶν προϊόντων, διότι ἡ τοπικὴ ἀγορὰ δὲν δύναται νὰ ἀπορροφήσῃ μεγάλας ποσότητας. Ὁ συνεταιρισμὸς εἰς τὸν ὅποιον οἱ βιοτέχνηται θὰ παραδίδουν τὰ προϊόντα των πρὸς πώλησιν θὰ προσπαθῆ νὰ διαθέτῃ αὐτὰ τόσο εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ζῶσιν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἀγορὰν. Θὰ ἔχη ὀργανωμένον μηχανισμὸν πωλήσεων εἰς ὅλην τὴν χώραν καὶ θὰ εὐρίσκειται εἰς ἐπαφὴν μὲ ἐξαγωγικὸς οἴκους τοῦ ἐσωτερικοῦ ἢ εἰσαγωγικοῦ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ὁ συνεταιρισμὸς θὰ παρακολουθῆ καὶ θὰ ἐρευνᾷ τὴν ἀγορὰν τοῦ προϊόντος, τὴν ἐξέλιξιν τῆς ζήτησεως, τὰς τιμὰς καὶ τὰς ἰδιαιτέρας προτιμήσεις τῶν καταναλωτῶν, τόσο τοῦ ἐσωτερικοῦ ὅσον καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ. Θὰ ἀναλαμβάνη τὴν ἐκτέλεσιν μεγάλων παραγγελιῶν μεγάλων ἐμπορικῶν οἴκων καὶ θὰ κατανέμη τὰς ἐντολάς κατασκευῆς τῶν ἀπαιτουμένων προϊόντων εἰς τοὺς βιοτέχνας — μέλη. Διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ αἱ βιοτεχνίαι θὰ ἀπολαμβάνουν τὰ πλεονεκτήματα ἐνὸς ὀργανωμένου μηχανισμοῦ πωλήσεων τῶν προϊόντων των, πράγμα τὸ ὅποιον θὰ ἦτο ἀδύνατον διὰ τὸν μεμονωμένον βιοτέχνηται. Ὁ συνεταιρισμὸς πωλήσεων θὰ ἀντικαθιστᾷ διὰ τὰς μικρὰς βιοτεχνίας τὸ μῆγμα πωλήσεων τῶν μεγάλων βιομηχανιῶν καθὼς καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ ἐξαρτώμενα μῆγματα διαφημίσεως καὶ φρεῦνης τῆς ἀγορᾶς.

δ') Πιστωτικοὶ Συνεταιρισμοί: Αὐτοὶ κρίνονται ἀναγκαῖοι ὁσάκις θεωρεῖται σκόπιμος ἡ σύναψις μεγάλων βιοτεχνικῶν δανείων βραχυπροθέσμου, μεσοπροθέσμου ἢ μακροπροθέσμου διάρκειας μέσω τοῦ συνεταιρισμοῦ ἀπὸ τὰ πιστωτικὰ ἰδρύματα. Τὸ δάνειον θὰ συνάπτεται ὑπὸ τοῦ Συνεταιρισμοῦ καὶ θὰ κατανέμεται εἰς τὰ μέλη αὐτοῦ. Διὰ τῆς ἰδρύσεως Πι-

πιστωτικῶν Συνεταιρισμῶν θὰ ἐπέρχεται δικαιωτέρα κατανομή εἰς τοὺς βιοτέχνας τῶν χρηρηγομένων πιστώσεων εἰς τὴν βιοτεχνίαν. Τὰ μέλη θὰ εἶναι ὑπεύθυνα ἔναντι τοῦ Συνεταιρισμοῦ καὶ αὐτὸς ἔναντι τῶν πιστωτικῶν ἰδρυμάτων. Ἡ ἴδρυσις ἐνδὲς Ὁργανισμοῦ Βιοτεχνικῶν Ἐπενδύσεων θὰ εὐκολύνῃ τὸ ἔργον τῶν Πιστωτικῶν Βιοτεχνικῶν Συνεταιρισμῶν.

ε) **Μικτοὶ Συνεταιρισμοί:** Αὐτοὶ θὰ εἶναι συνδυασμὸς δύο ἢ καὶ περισσοτέρων ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερμένων εἰδῶν συνεταιρισμῶν. Τὸ σύνολον τῶν ἐργασιῶν τὰς ὁποίας θὰ ἐκτελεῖ ὁ Συνεταιρισμὸς διὰ λογαριασμῶν τῶν μελῶν του θὰ ἐξαρτᾶται πάντοτε ἀπὸ τὸ εἶδος τῶν βιοτεχνιῶν καὶ ἀπὸ τὰς ἀνάγκας αὐτῶν, αἱ ὁποῖαι ἀπαιτοῦν συλλογικὴν δράσιν διὰ τὴν ἀντιμετώπισίν των. Οἱ συνεταιρισμοὶ θὰ δύνανται νὰ ἀναλαμβάνουν ἐπίσης τὴν λύσιν διαφόρων προβλημάτων σχέσιν ἔχοντα μὲ τὴν ἐπιμόρφωσιν τῶν μελῶν των, μὲ τὴν βιοτεχνικὴν ἔρευναν καὶ τὴν διάδοσιν νέων παραγωγικῶν μεθόδων καὶ μέσων, μὲ τὴν ἐξομάλυνσιν τῶν σχέσεων τῆς βιοτεχνίας καὶ βιομηχανίας, καὶ γενικὰ μὲ τὴν ἐδραίωσιν τῆς βιοτεχνίας εἰς τὰ πλαίσια τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας.

3. Ἡ δημιουργία μεγαλύτερων παραγωγικῶν μονάδων διὰ τῆς συγχωνεύσεως μικρῶν βιοτεχνιῶν.

α) **Ἡ τ ἄ σ ι ς:** Τόσον εἰς τὴν «ἐλευθέραν» ὅσον καὶ εἰς τὴν «κεντρικῶς κατευθυνομένην» ἢ «σχεδιασμένην» οἰκονομίαν παρατηρεῖται μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῆς τεχνικῆς καὶ τὴν πρόδον τοῦ πολιτισμοῦ συγκέντρωσις κεφαλαίου. Τοιοῦτοτρόπως ἐμφανίζονται μεγάλαι παραγωγικαὶ μονάδες αἱ ὁποῖαι εἴτε ἐδημιουργήθησαν ἀπ' ἐκυτῶν, εἴτε ἐπεδιώχθησαν συνειδητὰ ὑπὸ τῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς τῶν Κρατῶν. Εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς συγχωνεύσεως τῶν βιοτεχνιῶν τῆς Ἑλλάδος διὰ τὴν δημιουργίαν μεγαλύτερων παραγωγικῶν μονάδων, μὲ ἠδύτημένην ἀνταγωνιστικὴν ἰκανότητα ἔναντι τῶν ἡμοειδῶν ἐπιχειρήσεων τῶν χωρῶν τῆς Ε.Ο.Κ. καὶ γενικὰ τοῦ ἐξωτερικοῦ, ὑπάρχουν ἐλάχιστοι πιθανότητες ἐπιτεύξεως μιᾶς εὐρείας μορφῆς ἀναδιάρθρωσεως, διὰ συγχωνεύσεων ἐκ τῶν κάτω κινουμένων. Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ θὰ πρέπει ἢ προσπάθεια αὐτὴ νὰ εἶναι κατευθυνομένη ἐκ τῶν ἄνω.

β) **Αἰ ὁ ὑ σ χ ἔ ρ ε ι α:** Ἐὰν κρίνωμεν σήμερον συμφώνως πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς τεχνικῆς, ἢ μετατροπὴ τῶν μικρῶν βιοτεχνιῶν εἰς μεγαλύτερας μονάδας, αἱ ὁποῖαι θὰ λαμβάνουν οὕτω τὴν μορφήν τῆς βιομηχανίας, δὲν ἀποτελεῖ πρόβλημα ἀπὸ καθαρῶς τεχνικῆς ἀπόψεως. Ὅμως ἡ πραγματοποίησης τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ θὰ συναντήσῃ ἀρκετὰς δυσκολίας, αἱ ὁποῖαι σχετίζονται μὲ τὴν εἰσαγωγὴν νέων διαδικασιῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου, τὴν ἀνάγκην προσαρμογῆς εἰς αὐτάς. Αἱ «δικασίαι» αὐταὶ ἀφοροῦν εἰς τὸν ταμέα τῆς προμηθείας τῶν πρώτων ἰλών, τῆς παραγωγῆς, τῆς διαθέσεως τοῦ προϊόντος,

της πιστωδοτήσεως της επιχειρήσεως καθώς και τας σχέσεις των εργαζομένων (άλλοτε ανεξαρτήτων βιοτεχνών κατά τὸ πλείστον) πρὸς ἀλλήλους καὶ τὴν ἐπιχείρησιν. Γενῶνται προβλήματα τὰ ὅποια δύνανται νὰ ἐνταχθοῦν εἰς τρεῖς κυρίας ομάδας : α) ὀργανωτικά, β) πιστωτικά καὶ γ) κοινωνικά. Ἡ ἀντιμετώπισις τῶν κοινωνικῶν προβλημάτων παρουσιάζει τὰς μεγαλύτερας δυσκολίας λόγῳ τῆς ἰδιωτικῆς των ὡς ἐκ τῆς στενῆς συσχέτισεως τῶν μὲ τὸν παράγοντα ἄνθρωπον.

Εἰδικώτερον αἱ σπουδαιότεραι δυσκολίαι πού θὰ συναντηθοῦν εἶναι :

1) Ἡ καταπολέμησις τῆς ἀτομικιστικῆς νοστροπίας τοῦ Ἑλλήνος βιοτέχνου, ἣτις ἐκδηλοῦται ὡς σφοδρὰ ἐπιθυμία αὐτοῦ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐπιχείρησιν του ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν του καὶ νὰ συνδέσῃ μὲ αὐτὴν τὴν ἐπιτυχίαν του εἰς τὸν οἰκονομικὸν βίον. Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ἀναζητηθῇ ὁ τρόπος, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ καταπολεμηθῇ ἡ ἀτομικιστικὴ νοστροπία τοῦ Ἑλλήνος βιοτέχνου.

2) Ἡ ἐξεύρεσις τῶν καταλλήλων προσώπων τὰ ὅποια θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ ὀργανώσουν ἐπιτυχῶς καὶ νὰ διοικήσουν τὴν νέαν οἰκονομικὴν μονάδα.

3) Ἡ χαμηλὴ στάθμη τῆς γενικῆς, ἐπαγγελματικῆς καὶ τεχνικῆς μορφώσεως τῶν βιοτεχνῶν καὶ ἐργατῶν βιοτεχνίας, ἣτις τίθεται ἀντιμέτωπος εἰς κάθε προσπάθειαν ἐκσυγχρονισμοῦ καὶ ἀλλαγῆς τῆς κρατούσης καταστάσεως.

4) Ἡ διάλυσις τῶν ὑπαρχουσῶν βιοτεχνιῶν, ἢ ἐκτίμησις τῶν περιουσιακῶν αὐτῶν στοιχείων, ἢ χρησιμοποίησις τῶν καταλλήλων ἐξ αὐτῶν εἰς τὴν ἐκ τῆς συγχωνεύσεως νέαν ἐπιχείρησιν, ἢ χρησιμοποίησις τῶν ἰδιοκτητῶν βιοτεχνικῶν καταστημάτων ἢ ἢ κατ' ἄλλον τρόπον ἀξιοποίησις αὐτῶν.

5) Ἡ ἐξεύρεσις ὑπὸ εὐνοϊκοῦ ὄρους τοῦ συνόλου τῶν κεφαλαίων τὰ ὅποια θὰ ἀπαιτηθοῦν διὰ τὴν ἔβρυσιν καὶ ἀγαθὴν λειτουργίαν τῆς νέας ἐπιχειρήσεως.

6) Διάφοροι ἄλλαι δυσχέρειαι σχέσιν ἔχουσαι μὲ τὴν τοποθέτησιν τῶν ἄλλοτε βιοτεχνῶν εἰς τὴν νέαν παραγωγικὴν μονάδα, μὲ τὴν ἀμοιβὴν ἐκάστου τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὴν διοίκησιν καὶ εἰς τὰ κέρδη τῆς ἐπιχειρήσεως.

γ) Ἡ ἀντιμετώπισις τῶν δυσχερειῶν : Διὰ τὴν ὑπερνίκησιν τῶν δυσχερειῶν αἱ ὅποια τίθενται ἀντιμέτωποι εἰς τὴν προσπάθειαν ἐξυγιάνσεως τῶν βιοτεχνιῶν, διὰ τῆς μεθόδου συγχωνεύσεως των εἰς μεγαλύτερας παραγωγικὰς μονάδας, θὰ πρέπη νὰ καταστρωθῇ ἐν σύστημα ἐνεργειῶν τὸ ὅποion θὰ εἶναι ἀπλόν, οὕτως ὥστε οἱ μεμονωμένοι βιοτέχνοι νὰ δύνανται νὰ τὸ παρακολουθήσουν καὶ νὰ ἐννοήσουν τὴν σπουδαιότητα καὶ τὰ πλεονεκτήματα τῆς συγχωνεύσεως τῶν ἐπιχειρήσεών των. Δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου θὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ των, ἀπαραίτητος προϋπόθεσις διὰ τὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ. Τὸ σύστημα ἐνεργειῶν πού θὰ πρέπη νὰ ἀκολουθηθῇ, θὰ ἔχη τὰς ἀκόλουθους φάσεις.

1) Έξακριβώσεις των βιοτεχνικών κλάδων οι οποίοι έχουν ανάγκη εξυγιάνσεως κατ' έκτασιν, σύνθεσιν και θέσιν των εις τὸ σύνολον τῆς μεταποιητικῆς παραγωγῆς.

2) Διαπίστωσης τῶν βιοτεχνικῶν κλάδων εἰς τοὺς ὁποίους θὰ πρέπει νὰ ἐπέλθῃ συγχωνεύσεις τῶν ὑπαρχουσῶν μικρῶν βιοτεχνιῶν εἰς μεγαλύτερας παραγωγικὰς μονάδας καὶ διαχωρισμὸς αὐτῶν ἀπὸ τὰς βιοτεχνίας αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ παραμείνουν ὡς τοιαῦται, ἤτοι νὰ διατηρήσουν τὸν βιοτεχνικὸν χαρακτήρα τους, ἐκσυγχρονιζόμεναι ἕως δι' αὐξήσεως καὶ βελτιώσεως τοῦ μηχανολογικοῦ καὶ ἐργαλειοῦ ἐξοπλισμοῦ των.

3) Ἐνημέρωσις τῶν βιοτεχνιῶν τοὺς ὁποίους δύναται νὰ ἀφορᾷ ἡ σχετιζομένη συγχώνευσις.

4) Σύνταξις οικονομικοτεχνικῆς μελέτης τῆς νέας οικονομικῆς μονάδος ἣτις θὰ προκύψῃ ἐκ τῆς συγχωνεύσεως ἢ ὁποῖα θὰ περιλαμβάνῃ ἐκτὸς τῶν ἄλλων : α) τὸ μέγεθος τῆς μονάδος, β) τὴν νομικὴν μορφήν τῆς ἐπιχειρήσεως, γ) τὸ ἀπασχοληθῆσόμενον προσωπικόν, δ) τὸ ἐπενδυθῆσόμενον κεφάλαιον, ε) τὰς πηγὰς προελεύσεως τοῦ κεφαλαίου τῆς ἐπιχειρήσεως, στ) τὴν πηγὴν προελεύσεως τῶν πρώτων ὑλῶν, καὶ ζ) τὸ ὕψος τῆς ἐτήσιας δυνατῆς πωλήσεως προϊόντων καὶ τὴν ἀγορὰν διαθέσεως αὐτῶν, η) τὰ καθαρῶς τεχνικὰ θέματα ὀργανώσεως τῶν λειτουργιῶν ἤτοι πραγμῆθεια πρώτης ὄλης, ἐπεξεργασία αὐτῆς καὶ διάθεσις τοῦ ἐτοίμου προϊόντος, καὶ θ) τὴν διαδικασίαν διαλύσεως καὶ ἀπορροφῆσεως τῶν συγχωνευομένων βιοτεχνιῶν.

5) Ἐνημέρωσις τῶν ἐνδιαφερομένων βιοτεχνιῶν ἐπὶ τῆς τεχνικοοικονομικῆς μελέτης καί, ἐφ' ὅσον συμφωνηθῇ. . . .

6) Ἐναρξίς ἐφαρμογῆς τοῦ σχεδίου τῆς συγχωνεύσεως.

δ') Τὰ πλεονεκτήματα ἐκ τῆς συγχωνεύσεως :
 « Ἡ τοιαύτη διὰ συγχωνεύσεως ἀνατυγχρότησις τῆς βιοτεχνίας θὰ παράσῃ τὰς ἀναγκαίας προϋποθέσεις διὰ τὴν ὀρθολογικὴν ὀργάνωσιν αὐτῶν ἐξ ἧς θὰ προκύψῃ καὶ ἡ περιπόθητος τούτων συναγωνιστικὴ ἱκανότης. Ἐπὶ πλέον διὰ συγχωνεύσεως τῶν ὑφισταμένων ἀτομικῶν μικροεπιχειρήσεων εἰς μεγαλύτερας μονάδας θὰ ἀποσοβῆτῃ τὸ μέγιστον κοινωνικὸν ζήτημα, ὅπερ θέλει προκύψῃ ἀναποφεύκτως διὰ τῆς κατ' ἄλλον τρόπον ἀφανίσεως τῶν μικροεπιχειρήσεων τούτων, αἰτινες, ὡς γνωστόν, ἀποτελοῦσι σήμερον πηγὴν βιοπορισμῶ διὰ τοὺς ἀσχοῦντας αὐτάς ». Ἐκτὸς τῶν δύο αὐτῶν πλεονεκτημάτων ἐκ τῆς συγχωνεύσεως ἔστι τῆς ἀποκτήσεως συναγωνιστικότητος διὰ μείωσιν τοῦ κόστους καὶ βελτιώσεως τοῦ προϊόντος καὶ τῆς ἐξαφανίσεως τοῦ κλάδου θὰ προκύψουν καὶ ἄλλα σοβαρὰ πλεονεκτήματα διὰ τοὺς βιοτέχνους καὶ τὴν Ἑθνικὴν Οἰκονομίαν. Αὐτὰ θὰ εἶναι :

* Ἐκθεσις Ἐπαγγελματικῆς καὶ Βιοτεχνικῆς Ἐπιμελητηρίου Ἡρακλείου Κρήτης, Ἀπρίλιος 1962.

1) Κανονικότης και σταθερότης τῆς ἀπασχολήσεως και μείωσις τῶν ἡμερησίων ὥρων ἐργασίας τῶν βιοτεχνῶν⁹. Αὐτὸ θὰ ἔχῃ ὡς συνέπειαν τὴν αὐξήσιν τοῦ ἐλευθέρου χρόνου τῶν ἐργαζομένων, τὴν ἀφιέρωσιν αὐτοῦ εἰς προσωπικὰς τῶν ἀπασχολήσεως και τὴν ἀξιοποίησίν του διὰ τὴν πολιτιστικὴν ἀνοδοῦν αὐτῶν.

2) Ἀπαλλαγὴ τῶν βιοτεχνῶν ἀπὸ τὸ ἀγχος τοῦ συναγωνισμοῦ μὲ τὰς ἄλλας ἑμοειδεῖς ἐπιχειρήσεις και ἀπὸ τὸν φόβον τῶν κινδύνων ποὺ θὰ ἠδύναντο νὰ ἐμφανισθοῦν και ἀπειλήσουν τὴν ἐπιχειρήσιν τους εἰς τὸ μέλλον.

3) Αὐτοματισμὸς τῆς παραγωγῆς εἰς τὰ στάδια ἐκεῖνα εἰς τὰ ὅποια εἶδος εἶναι δυνατὸς και χρησιμοποίησις μηχανῶν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν βαρέων ἐργασιῶν, διὰ τὴν μὴ καταπόνησιν τῶν ἐργαζομένων.

4) Βελτιώσεις τῶν ὁρῶν και τοῦ περιβάλλοντος τῆς ἐργασίας (φωτισμὸς, καθαριότης, διαρρυθμίσις τοῦ χώρου ἐργασίας κλπ.).

ε') Τὰ μειονεκτήματα ἐκ τῆς συγχωνεύσεως : Τὰ δυνάμενα νὰ προκύβουν μειονεκτήματα, παροδικοῦ χαρακτήρος, μετὰ τὴν συγχώνευσιν τῶν μικρῶν βιοτεχνῶν δυνατὸν νὰ εἶναι :

1) Ἀπώλεια τῆς αὐτοτελείας τῶν βιοτεχνῶν και αἱ ἐξ αὐτῆς παροδικαὶ ψυχολογικαὶ ἀναστατώσεις.

2) Ἀνωμαλίας εἰς τὸν ρυθμὸν και τὸν τρόπον ζωῆς τῶν ἐργαζομένων ἐκ τῆς δυσκολίας προσαρμογῆς των εἰς τὰς νέας διαδικασίας και μεθόδους. Διὰ τὴν βιομηχανικὴν ἀνάπτυξιν τῆς χώρας εἶναι ἀναγκαία ἡ τοιαύτης μορφῆς ἀναπροσαρμογὴ τῶν ἀτόμων.

3) Ἡ τεχνολογικὴ ἀνεργία ἣτις εἶναι πιθανὸν νὰ προῦψῃ ἐκ τῆς συγχωνεύσεως και τὰ κοινωνικὰ προβλήματα τὰ ὅποια αὕτη θὰ δημιουργήσῃ. Ὁ κίνδυνος μιᾶς τοιαύτης τεχνολογικῆς ἀνεργίας θὰ εἶναι μεγάλος ἐάν αὕτη τείνῃ νὰ γίνῃ διαρθρωτικὴ και μόνιμος. (Διὰ τὸ φαινόμενον τῆς τεχνολογικῆς ἀνεργίας βλέπε οἰκείαν παράγραφον).

4) Ὁ κίνδυνος δημιουργίας μονοπωλίων εἰς τὴν Ἑλλάδα και ἡ ἐκ τούτου διατάραξις, τῆς ἰσορροπίας τῶν δυνάμεων εἰς τὴν ἀγοράν.

Ἡ πιθανὴ ἐμφάνισις τῶν ἀναστατώσεων αὐτῶν δὲν δικαιολογεῖ τὴν μὴ ἐφαρμογὴν ἐνὸς εὐρύτερου σχεδίου συγχωνεύσεως τῶν μικρῶν βιοτεχνῶν. Τοιαύτης μορφῆς «ἀναστατώσεις» συνοδεύουν σχεδὸν πάντοτε κάθε σπουδαίαν διαρθρωτικὴν ἀλλαγὴν τῆς οἰκονομικῆς πλοκῆς μιᾶς περιοχῆς, εἶναι ὁμοῦ συνήθως παροδικοῦ χαρακτήρος. Διὰ τὴν ἐγκαιρὸν ἀντιμετώπισιν των δύναται νὰ ληφθῇ μέριμνα διὰ μιᾶς εὐρείας θαρραλότητος τοῦ λαοῦ και δημιουργίας εὐκαιριῶν ἐργασίας διὰ τοὺς ἀπειλομένους ἐκ τῆς τεχνολογικῆς ἀνεργίας βιοτέχνας.

⁹ Σήμερον εἰς πολλὰς βιοτεχνίας ἀναγκάζεται ὁ βιοτέχνης νὰ μένῃ μέχρι και 15 ὥρας τὴν ἡμέραν εἰς τὸ βιοτεχνικὸν κατᾶστημα.

IX. Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΗ ΑΝΕΡΓΙΑ

Δύο ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους ἀντικειμενικούς σκοποὺς τῆς πολιτικῆς τῆς οικονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς Ἑλλάδος εἶναι ἡ αὐξησις τῆς παραγωγῆς εἰς ὅλους τοὺς παραγωγικούς κλάδους καὶ ἡ ἀπασχόλησις τοῦ ὑποαπασχολομένου καὶ ἀνέργου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τῆς χώρας. Προϋποθέσεις διὰ τὴν αὐξησιν τῆς βιοτεχνικῆς παραγωγῆς ὡς εἶδομεν εἶναι ἡ μείωσις τοῦ κόστους τῶν βιοτεχνικῶν προϊόντων διὰ τοῦ ἐκσυγχρονισμοῦ τῆς βιοτεχνίας καὶ τῆς αὐξήσεως τοῦ μηχανολογικοῦ ἐξοπλισμοῦ τῆς. Ἡ εὐρεία ὁμῶς χρησιμοποίησις μηχανῶν εἰς τὴν βιοτεχνικὴν παραγωγὴν πιθανὸν νὰ σημάνη τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐργατικῶν χειρῶν καὶ ἔχι τὴν ἀπορρόφησιν περισσοτέρων ἐργατῶν, ὅπως θέλη ἡ οικονομικὴ πολιτικὴ τοῦ Κράτους. Εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν εἶναι ἐνδεχομένη ἡ σύγκρουσις δύο σκοπῶν. Ἦτοι εἰς τὴν αὐξησιν τῆς βιοτεχνικῆς παραγωγῆς, ἣτις καθίσταται δυνατὴ διὰ τῆς μείωσεως τοῦ κόστους τῆς χρησιμοποιήσεως μηχανῶν, ἀντιτίθεται ἡ ἐπιθυμία ἀπασχολήσεως περισσοτέρων ἀτόμων ἢ τοῦλάχιστον ἡ μὴ αὐξησις τῆς ἀνεργίας δι' ἀπελευθέρωσεως ἐργατικῶν χειρῶν ὑπὸ τῶν μηχανῶν. Ἡ ἐξυγιάνσις τῶν βιοτεχνιῶν πιθανὸν νὰ ἔχη δυσμενεῖς ἐπιδράσεις ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς τῆς ἐργασίας καὶ τοῦ ὕψους τῆς ἀπασχολήσεως. Ἡ ἀντικατάστασις ἐργατικῶν χειρῶν ὑπὸ μηχανῆς, ἦτοι ἡ τεχνολογικὴ ἀνεργία, ἴσως λάβει διαστάσεις εἰς τὴν βιοτεχνίαν. Διὰ τῆς χρησιμοποίησεως μηχανῶν μετατοπίζεται ἡ σχέσις ἐργασίας πρὸς κεφάλαιον, ὑπὸ τὴν ἔνοιαν τῆς ὑποκαταστάσεως ἐργασίας διὰ τῶν κεφαλαίου.

Α'. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπασχολομένων εἰς ἓνα βιοτεχνικὸν κλάδον ἐξαρτᾶται :

α') Ἀπὸ τὴν ποσότητα τῶν ζητούμενων προϊόντων τοῦ κλάδου (Π) ὑπὸ δεδομένην τιμὴν.

β') Ἀπὸ τὸν μέσον χρόνον ἀπασχολήσεως (X) ἐκάστου ἀπασχολομένου εἰς τὸν κλάδον (ὦραι ἀπασχολήσεως ἡμερησίως, εβδομαδιαίως κλπ.).

γ') Ἀπὸ τὸν τεχνικὸν ἐξοπλισμὸν τοῦ κλάδου (T) ὅστις προσδιορίζει τὴν μέθοδον παραγωγῆς.

$$\text{Θὰ ἔχωμεν λοιπὸν } A = \mu(\Pi, X, T) \quad (1)$$

$$\text{ἀλλὰ καὶ } \Pi = \lambda(A, X, T) \quad (2)$$

Ἐὰν τώρα βελτιωθῇ ὁ τεχνικὸς ἐξοπλισμὸς τοῦ κλάδου διὰ χρησιμοποίησεως περισσοτέρων καὶ καλλιτέρων μηχανῶν (T_1) καὶ ἐὰν κάμωμεν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι τὸ Π παραμένει ἀμετάβλητον θὰ πρέπει διὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ὑφίσταται ἡ σχέσις (2) νὰ ἐπέλθῃ μία ἀλλαγὴ εἰς τὸ γινόμενον A, X . Καὶ πρῶτον, ἀς ὑποθέσωμεν ὅτι θὰ μεταβληθῇ τὸ A εἰς A_1 , ὑπὸ τὴν ἔνοιαν ὅτι $A_1 < A$.

Αὐτὸ σημαίνει ἀπόλυσιν ἐργατῶν ἦτοι φανερὰ τεχνολογικὴ ἀνεργία. Δυνατὸν ὁμῶς ἡ ἀλλαγὴ νὰ ἐπέλθῃ ἐπὶ τοῦ X τὸ ὁποῖον θὰ γίνῃ $X_1 < X$. Αὐτὸ

σημαίνει μείωσιν του μέσου χρόνου άπασχολήσεως (ήμερησίως, εβδομαδιαίως, κλπ.) έκάστου άπασχολουμένου, ήτοι κεκρυμμένη τεχνολογική άνεργία υπό την μορφήν της ύποαπασχολήσεως. Δυνατόν τέλος να μειωθούν και τα δύο ποσά Λ και X εις Λ_1 και X_1 όποτε $\Lambda_1 X_1 < \Lambda X$. Εις την περίπτωσην αυτήν θα έχωμεν συγχρόνως φανεράν και άφανή τεχνολογικήν άνεργίαν. Ταύτα όμως θα συμβούν υπό την προϋπόθεσιν ότι ή ζήτησις των προϊόντων του κλάδου θα παραμείνη σταθερά. Αυτό όμως δεν συμβαίνει εις την πράξιν.

Αί μεταβολαί εις τον τεχνικόν έξοπλισμόν του κλάδου θα οδηγήσουν εις την μείωσιν του κόστους και, ως εκ τούτου, εις την μείωσιν της τιμής των προϊόντων. Η μείωσις της τιμής των θα αύξήσῃ την ζήτησιν, το δε ύφος της αύξήσεως αύτης έξαρτάται από την ελαστικότητα της ζήτησεως των προϊόντων. Η αύξησις της ζήτησεως δε θα επιδράσῃ εϋμενώς επί του ύφους της άπασχολήσεως του κλάδου. Μία άλλαγή εις την τεχνολογικήν διάρθρωσιν ενός βιοτεχνικού κλάδου είναι τότε μόνον κοινωτικώς δικαία, όταν ή δι' αύτης έπερχομένη μείωσις εις το κόστος και ως εκ τούτου εις την τιμήν των προϊόντων θα είναι σημαντική, ήτις, λαμβανομένης υπ' όψιν της ελαστικότητος της ζήτησεως των προϊόντων του, θα οδηγήσῃ εις σημαντικήν αύξησιν της ζήτησεως και ως εκ τούτου της παραγωγής, δυναμένης τουλάχιστον να έξισορροπήσῃ την μείωσιν που θα επιφέρῃ εις την άπασχολήσιν ή αύξησις του μηχανολογικού έξοπλισμοῦ. Από τρεῖς παράγοντας θα έξαρτηθῇ το μέτρον αύξήσεως της ζήτησεως των προϊόντων του κλάδου : α) από την μείωσιν του κόστους, β) από το ύφος της ελαστικότητος της ζήτησεως διά τα προϊόντα του κλάδου, και γ) από την δυνατότητα έπιτεύξεως έξαγωγών. Εάν π.χ. ζητούνται υπό δεδομένην τιμήν 1.000 βιοτεχνικά προϊόντα ενός βιοτεχνικού κλάδου, διά την παραγωγήν των όποιων άπαιτούνται 100 άτομα εργαζόμενα 8 ώρας ήμερησίως εντός μηνός, δυνατόν διά της χρησιμοποίησεως μηχανών να παραχθούν τα ίδια αγαθά εις τον ίδιον χρόνον μόνον με 50 εργάτας. Αυτό θα εσήμαινε ότι, οί άλλοι 50 εργάται θα έμεναν άνεργοι. Εάν όμως, λόγω της άλλαγής εις την τεχνικήν της παραγωγής των προϊόντων αυτών, επέλθῃ μείωσις του κόστους παραγωγής των, ή οποία μείωσις εν συνδυασμῷ προς την ελαστικότητα της ζήτησεως του προϊόντος θα επιφέρῃ αύξησιν της ζήτησεως αυτών εις το διπλάσιον ήτοι, 2.000 τεμάχια, θα άπαιτηθῇ να άπασχοληθούν 100 άτομα δια να παραχθούν τα προϊόντα αυτά, υπό τας νεοδιαμορφωθείσας τεχνικὰς συνθήκας παραγωγής. Τούτο σημαίνει ότι ή αύξησις του μηχανολογικού έξοπλισμοῦ του κλάδου δεν θα έπηρεάσῃ το ύφος της άπασχολήσεως.

Είναι επίσης δυνατόν ή μείωσις του κόστους παραγωγής που θα ακολουθήσῃ την αύξησιν του μηχανολογικού έξοπλισμοῦ να επιφέρῃ τοιαύτην αύξησιν της ζήτησεως διά τα προϊόντα του κλάδου, και κυρίως διά της έκτοπίσεως άκριβοτέρων προϊόντων άλλαχόθεν εισαγομένων ή διά της έπιτεύξεως έξα-

γυγῶν, ὥστε ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀτόμων πού θά ἀπαιτηθῆ διὰ νὰ καλύψῃ τὴν ἀξίαν τῆς ζήτησεως νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ πολλαπλάσιον τοῦ πρὸ τῆς ἐξυγιάνσεως τοῦ κλάδου ἀριθμοῦ τῶν ἀπασχολουμένων. Τοῦτο βεβαίως θά συμβῆ εἴταν τὸ συγκριτικὸν κόστος καταστῆ λίαν εὐνοϊκὸν καὶ γίνῃ ἀξιοποίησις τοῦ πλεονεκτημάτων αὐτοῦ δι' αὐξήσεως τῶν ἐπενδύσεων πρὸς ἐπέκτασιν τοῦ κλάδου καὶ διὰ τῆς ὀργανώσεως τῶν πωλήσεων, τόσον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν ὅσον καὶ τὸ ἐξωτερικόν. Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐξυγιάνσεως ἐκάστου βιοτεχνικοῦ κλάδου, κυρίως ὅμως αἱ ἐπιδράσεις ἐκ τῆς αὐξήσεως τοῦ μηχανολογικοῦ ἐξοπλισμοῦ, δύνανται νὰ εἶναι διάφοροι διὰ κάθε εἶδος βιοτεχνικῆς δραστηριότητος. Φυσικὰ δὲν θά παρατηρηθῆ τὸ φαινόμενον τῆς τεχνολογικῆς ἀνεργίας εἰς ὅλους τοὺς βιοτεχνικοὺς κλάδους. Αἱ ἐπιπτώσεις ἐκ τῆς ἐξυγιάνσεως τῆς βιοτεχνίας θά πρέπει νὰ διερευνηθοῦν ἐκ τῶν προτέρων καὶ νὰ προσδιορισθοῦν δι' ἕκαστον βιοτεχνικὸν κλάδον χωριστά. Εἰς τοὺς κλάδους εἰς τοὺς ὁποίους τὸ κοινωνικὸν κόστος ἐκ τῆς ἐξυγιάνσεως θά εἶναι ὑψηλόν, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀπειλῆς τῆς τεχνολογικῆς ἀνεργίας, θά πρέπει νὰ χαραχθῆ ἐν σαφῆς διαχρονικὸν πρόγραμμα ἐξυγιάνσεως, οὕτως ὥστε αἱ ἐπιπτώσεις ἐπὶ τῆς ἀπασχολήσεως νὰ μὴν εἶναι ἄμεσοι καὶ ἐπιβλαβεῖς. Διὰ τοὺς ἐξερχομένους τοῦ κλάδου θά πρέπει νὰ λαμβάνηται μέρμινά ἀπασχολήσεως εἰς ἄλλας ἐργασίας ἢ ἐφ' ὅσον λόγῳ μεγάλης ἡλικίας δὲν δύνανται νὰ ἀπασχοληθοῦν ἄλλοι, νὰ ἐπιβαρύνεται ἡ ἐλάχιστη ἐξασφαλισομένη δι' αὐτοὺς κοινωνικὸν πόρου συντηρήσεώς των.

X. ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΡΕΥΝΑ

1. Ἡ σημασία τῆς ἐρεύνης.

Ἐνας λαὸς, μία οἰκονομία, ἕνας παραγωγικὸς κλάδος ἢ καὶ μία μεγάλη παραγωγικὴ μονάς πού δὲν ἀσχοῦν ἔρευναν εἶναι καταδικασμένη εἰς τὸν μαρτυρῶν καὶ τὴν ὀπισθοδρόμησιν. Διὰ τῆς ἐρεύνης ἀνακαλύπτονται νέαι δυνατότητες, νέαι συνδυασμοὶ καὶ μέθοδοι παραγωγῆς, νέαι παραγωγικαὶ δραστηριότητες, νέαι ὕλαι καὶ πηγαὶ ἐνεργείας, νέαι ἀγοραὶ καὶ νέαι τρόποι διαθέσεως τῶν προϊόντων. Ἡ ἔρευνα ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴν ἀποτελεμάτωσαν, ἀπὸ τὴν στασιμότητα καὶ τὴν ἀδράνειαν. Χωρὶς ἔρευνα εἶναι ἀδιανόητος οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις. Ἡ ἐμπειρία καὶ ἡ παράδοσις δὲν πρέπει νὰ ἀποτελοῦν τὸν ὁδηγὸν διὰ τὴν ὀργάνωσιν καὶ λειτουργίαν τῶν παραγωγικῶν μονάδων. Ἡ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα, μὲ τὰ πορίσματά της, θά πρέπει νὰ ἀποτελέσῃ ἐπίσης τὴν βάσιν ὀργανώσεως, ἐπέκτασεως καὶ ἐξυγιάνσεως τῶν βιοτεχνικῶν μονάδων. Ἡ βιοτεχνικὴ ἔρευνα εἶναι ἐκείνη ἡ ὁποία θά εἶδῃ συνεχῶς νέας ἰδέας καὶ ὠθήσει εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ βελτίωσιν τῆς βιοτεχνικῆς παραγωγῆς. Εἰς τὴν Ἑλλάδα ἡ βιοτεχνία, ἂν καὶ ἀποτελεῖ τὸν μεγαλύτερον κλάδον μεταποιήσεως, τοῦλάχιστον ἀπὸ ἀπόψεως ἀριθμοῦ ἀπασχολουμένων εἰς αὐτὴν, εὐρίσκειται αὐτῇ

ἀπὸ ἀπόψεως κόστους τῶν προϊόντων εἰς δυσμενῆ θέσιν. Ἐκ τοῦ λόγου τούτου καθίσταται ἡ βιοτεχνικὴ ἔρευνα ἀκόμη ἐπιτακτικωτέρα μὲ τὸν σκοπὸν διαθερευνητῆ: α) ἡ δυνατότης καὶ ὁ τρόπος μειώσεως τοῦ κόστους τῆς βιοτεχνικῆς παραγωγῆς ἐν συνδυασμῷ μὲ τὴν βελτίωσιν τῆς ποιότητος τῶν βιοτεχνικῶν προϊόντων, β) ἡ αὔξησις τῆς βιοτεχνικῆς δραστηριότητος καὶ τῶν πωλήσεων βιοτεχνικῶν προϊόντων εἰς εὐρύτερας ἀγοράς, καὶ γ) ἡ διατήρησις τῆς ἀπασχολήσεως εἰς τὴν βιοτεχνίαν εἰς ὑψηλά ἐπίπεδα.

2. Ἀναγκαῖα ἢ Ἰδρυσις ἐνὸς Κέντρου Βιοτεχνικῶν Ἐρευνῶν.

Διὰ τὴν ἀσκήσιν τῆς βιοτεχνικῆς ἐρεῦνης θὰ πρέπει νὰ ἰδρυθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ κατάλληλον ὄργανον πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτόν. Ἐπιβάλλεται ὅθεν ἡ Ἰδρυσις ἐνὸς Κέντρου Βιοτεχνικῶν Ἐρευνῶν¹⁰. Κατὰ τὸν τελευταῖον καιρὸν ἐκδηλοῦται σημαντικὴ δραστηριότης τοῦ Ἰπουργείου Βιομηχανίας καὶ τῶν ὀργανώσεων τῶν βιοτεχνῶν γυρω ἀπὸ τὸ θέμα αὐτό. Ἡ ἔρευνα θὰ ἐπεκτείνεται εἰς ὄλους τοὺς βιομηχανικοὺς κλάδους καὶ θὰ περιλαμβάνῃ ὅλα τὰ θέματα καὶ ἀντικείμενα τὰ ὅποια ἀφοροῦν εἰς τὴν βιοτεχνίαν. Εἰδικώτερον ἀντικείμενα ἐρεῦνης θὰ ἀποτελέσουν:

α) Ἡ ἐξυγίανσις τῶν βιοτεχνικῶν ἀσυγχρονισμοῦ, συγχωνεύσεις καὶ γενικῶς διαπίστωσις παντὸς μέσου τὸ ἑποῖον δύναται νὰ βελτιώσῃ τὴν παραγωγικότητα εἰς τὰς βιοτεχνίας. Εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνουσι μὲ τὴν παραγωγικότητα ἐκάστου βιοτεχνικοῦ κλάδου.

β) Βιοτεχνικὴ πίστις: Ἰδρυσις Ὄργανοιμοῦ Βιοτεχνικῶν Ἐπενδύσεων καὶ Βιοτεχνικῆς Πίστεως.

γ) Βιοτεχνικὴ νομοθεσία: Ἀσφαλιστικὰ καὶ Φορολογικὰ θέματα. Κίνητρα βιοτεχνικῶν ἐπενδύσεων κλπ. Ἀπλοποιήσις τῆς βιοτεχνικῆς νομοθεσίας.

δ) Διερεῦνησις τῆς ἀγορᾶς πρώτων ὑλῶν βιοτεχνίας, τῶν δυνατοτήτων βελτιώσεως τῆς ποιότητος τῶν ἐν συνδυασμῷ μὲ μείωσιν τοῦ κόστους αὐτῶν. Δυνατότης μειώσεως τῆς τιμῆς τῶν πρώτων ὑλῶν προελεύσεως ἐξωτερικοῦ διὰ μείωσεως τῶν δαμῶν εἰσαγωγῆς τῶν. Διερεῦνησις τῆς δυνατότητος παροχῆς εὐθιγῆς καὶ ἐπαρκοῦς ἠλεκτρικῆς κινήτηριου δυνάμεως εἰς τὰς βιοτεχνίας.

¹⁰ Τὴν διερεῦνησιν τῶν τοπικῶν προβλημάτων τῆς βιοτεχνίας δύναται νὰ ἀναλάβουσι τὰ κατὰ τόπους Ἐπαγγελματικὰ καὶ Βιοτεχνικὰ Ἐπιμελητήρια προσλαμβάνοντα πρὸς τοῦτο τὸ κατάλληλον ἐπιστημονικῶς ἐκπαιδευμένον προσωπικὸν διὰ τὴν ὀργάνωσιν τοῦ τμήματος ἐρευνῶν. Τὸ τμήμα αὐτὸ θὰ εὐρίσκειται εἰς συνεχῆ συνεργασίαν μὲ τὸ Κέντρον Βιοτεχνικῶν Ἐρευνῶν. Διὰ τὴν ἀναδιοργάνωσιν τῶν Ἐπαγγελματικῶν καὶ Βιοτεχνικῶν Ἐπιμελητηρίων εἰδέτε ἔκθεσιν Χρυστάθου Καρύδη, Ἡράκλειον 1958.

ε') Ἰδρυσις νέων βιοτεχνιῶν: Διαπίστωσις τῶν κλάδων ἐκείνων εἰς τοὺς ὁποίους ὑπάρχουν δυνατότητες διευρύνσεως τῆς βιοτεχνικῆς δραστηριότητος (δυναμικοὶ κλάδοι βιοτεχνίας). Ἐξεύρεσις καὶ ἀνάπτυξις νέων προϊόντων τὰ ὅποια δύνανται νὰ κατασκευασθοῦν βιοτεχνικῶς, καὶ ἐνημέρωσις τῶν βιοτεχνῶν ἐπὶ τούτων.

στ') Διερεύνησις τῆς ἀγορᾶς τῶν βιοτεχνικῶν προϊόντων, τόσον τῆς ἐσωτερικῆς ὅσον καὶ τῆς ἐξωτερικῆς καὶ ἐνημέρωσις τῶν βιοτεχνῶν ἐπὶ τοῦ ὕψους τῆς ἐνεργοῦς ζήτησεως καὶ προσιμῶν τῶν καταναλωτῶν.

ζ') Διερεύνησις τοῦ καλλιτέρου τρόπου διαφρμίσεως τῶν βιοτεχνικῶν προϊόντων, συμμετοχῆς καὶ ὀργανώσεις ἐκθέσεων.

η') Μορφαὶ συνεργασίας τῶν βιοτεχνῶν διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν κοινῶν προβλημάτων, ἰδρυσις βιοτεχνικῶν συνεταιρισμῶν (παραγωγικῶν, προμηθευτικῶν, πιστωτικῶν πωλήσεων) καὶ συνεργατικῶν, ἀνταλλαγῆ πληροφοριῶν γνωμῶν καὶ πείρας.

θ') Παρακολούθησις τῶν τεχνικῶν ἐξελίξεων καὶ ἐνημέρωσις τῶν βιοτεχνῶν ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως εἰς τὰς μηχανὰς καὶ τὰ ἐργαλεῖα τὰ ὅποια χρησιμοποιεῖ ἡ βιοτεχνία.

ι') Ἐπαγγελματικὴ καὶ Τεχνικὴ Ἐκπαίδευσις, διὰ τοὺς νέους βιοτέχνας καὶ ἐργάτας βιοτεχνίας. Ὑπόδειξις συστήματος λυσιτελεῶς ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐξεύρεσις τρόπου ταχείας ἐπιμορφώσεως τῶν ἀπασχολουμένων σήμερον εἰς τὴν βιοτεχνίαν. Μόρφωσις ἐπιχειρηματικῶν στελεχῶν.

ια') Ὄργανωσις προτύπων βιοτεχνικῶν ἐργαστηρίων καὶ ἐξεύρεσις τοῦ ἀρίστου μεγέθους βιοτεχνικοῦ ἐργαστηρίου διὰ κάθε εἶδος βιοτεχνίας. Εἰς τοὺς ἐνδιαφερομένους βιοτέχνας θὰ ὑπαδεικνύεται τὸ ἀριστον μέγεθος ἐπιχειρήσεως τὸ ὅποion θὰ πρέπει νὰ πραγματοποιήσουν διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὸ μικρότερον δυνατόν κόστος παραγωγῆς. Τὸ Κέντρον Βιοτεχνικῶν Ἐρευνῶν θὰ παρακολουθῆται ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον Βιομηχανίας καὶ θὰ συνεργάζεται μετὰ τὰ ἀμιγῆ Βιοτεχνικὰ Ἐπιμελητήρια, μετὰ τὰ Περιφερειακὰ Ἐπαγγελματικὰ καὶ Βιοτεχνικὰ Ἐπιμελητήρια, μετὰ τὰ Βιομηχανικὰ Ἐπιμελητήρια, μετὰ τὸν Ε.Ο.Ε.Χ. διὰ θέματα τῆς καλλιτεχνικῆς βιοτεχνίας, μετὰ τὸ Κέντρον Οικονομικῶν Ἐρευνῶν, μετὰ τὸ ΕΛ.ΚΕ.Π.Α., μετὰ τὸν Ο.Β.Α., μετὰ τὸν Ο.Χ.Ο.Α., μετὰ τὸ Κέντρον Βιομηχανικῆς Μορφολογίας, μετὰ τὰ τμήματα μελετῶν τῶν μεγάλων Τραπεζῶν καθὼς ἐπίσης καὶ μετὰ πάντα ὀργανισμὸν καὶ πᾶν ἴδρυμα τὸ ὅποion ἀσχολεῖται μετὰ θέματα οἰκονομικῆς πολιτικῆς ἢ μετὰ τὴν διερεύνησιν οἰκονομικῶν προβλημάτων.

Κατά χρονικά διαστήματα θά εκδίδη τὸ Κέντρον Βιοτεχνικῶν Ἐρευνῶν ἔντυπον εἰς ἀπλήν γλώσσαν καὶ κατὰ προτίμησιν ἔγχρωμον εἰκονογραφημένον τὸ ὁποῖον ἐναντι μικρᾶς συνδρομῆς θά προμηθεύωνται ὅλοι οἱ βιοτέχναι. Εἰς τὸ ἔντυπον αὐτὸ θά περιέχεται πᾶσα νέα πληροφορία ἣτις κρίνεται χρήσιμος διὰ τοὺς βιοτέχνους καὶ ἣτις προήλθεν ἀπὸ τὴν ἐρευνητικὴν δραστηριότητα τοῦ Κέντρου. Ἐπίσης θά περιέχονται εἰς αὐτὸ τὰ ἐπιτεύγματα τῶν ἀλλοδαπῶν βιοτεχνικῶν καὶ θά δημοσιεύονται ἔγχρωμοι εἰκόνες μηχανῶν καὶ ἐργαλείων βιοτεχνίας συγχρόνων βιοτεχνικῶν ἐργαστηρίων καθὼς καὶ διαφόρων βιοτεχνικῶν προϊόντων καλῆς ποιότητος καὶ ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως.

Τὸ Κέντρον Βιοτεχνικῶν Ἐρευνῶν θά ἔχη ἓνα τμήμα παροχῆς πληροφοριῶν καὶ τεχνικῶν συμβουλῶν εἰς ἕκαστον αἰτούμενον αὐτὰς βιοτέχνην ἐναντι μικρᾶς ἀμοιβῆς.

Τὰ ἐξοδα τοῦ Κέντρου Βιοτεχνικῶν Ἐρευνῶν θά καλύπτονται κατὰ τὰ 5 πρῶτα ἔτη ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας του κατὰ 30% ἀπὸ μίαν μικρὰν ὑποχρεωτικὴν εἰσφοράν τῶν βιοτεχνῶν καὶ κατὰ 70% ἀπὸ τὸν δημόσιον προϋπολογισμόν. Ἀπὸ τὸ 5ον μέχρι τὸ 10ον ἔτος τῆς λειτουργίας του τὰ ἐξοδα θά καλύπτονται ἀνὰ 50% ἀπὸ τοὺς βιοτέχνους καὶ τὸ Κράτος. Ὅταν ἔθεομὸς ἐδραιωθῇ καὶ φανῇ ἡ σπουδαιότης τῆς λειτουργίας του εἰς τοὺς βιοτέχνους θά πρέπη τὸ Κράτος νὰ παύσῃ νὰ τὸ ἐνισχύῃ οἰκονομικὰ καὶ μόνον διὰ τῶν εἰσφορῶν τῶν βιοτεχνῶν νὰ ἐξευρίσκωνται τὰ ἀναγκαῖα ποσὰ διὰ τὴν λειτουργίαν του.

Δυσχερεῖαι θά συναντηθοῦν εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ καταλλήλου προσωπικοῦ τὸ ὁποῖον θά ἐπανδρώσῃ τὸ Κέντρον Βιοτεχνικῶν Ἐρευνῶν. Ἐκτὸς τῆς ἀπαραιτήτου προϋποθέσεως τῆς ὑπάρξεως θερμῆς καὶ ἐνθουσιασμοῦ κατὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τῆς ἐργασίας των καὶ ἐκτὸς τῆς ἀφοσιώσεώς των εἰς τὴν λύσιν τῶν προβλημάτων τῆς βιοτεχνίας θά πρέπη οἱ ἐρευνηταὶ νὰ διαθέτουν ποικίλας γνώσεις, τεχνικὰς, οἰκονομικὰς, νομικὰς, κοινωνιολογικὰς κλπ.

Τὰ προβλήματα ποῦ θά ἀντιμετωπισθοῦν θά πρέπη νὰ ἐρευκῶνται καὶ ἀπὸ τὸν κατάλληλον ἐρευνητὴν ἢ ομάδα ἐρευνητῶν. Δυστυχῶς σήμερον δὲν ὑπάρχουν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄτομα τὰ ὁποῖα γνωρίζουν τὰ προβλήματα τῆς βιοτεχνίας ἢ τοὐλάχιστον νὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ τὰ ἐρευνήσουν καὶ νὰ ὑποδείξουν τὰς κατάλληλους λύσεις. Μᾶς ἔλλείπουν τόσον οἱ εἰδικευμένοι τεχνικοὶ εἰς τὰς ἑαυτὰ θέματα, ὅσον καὶ οἱ οἰκονομολόγοι μὲ τὸν πρακτικὸν νοῦν καὶ μὲ τὰς τεχνικὰς γνώσεις. Παρὰ τὰς δυσχερεῖας εἰς τὴν ἐξεύρεσιν τοῦ καταλλήλου προσωπικοῦ πρέπει νὰ γίνῃ ἡ ἐναρξὶς καὶ ἐν συνεργασίᾳ μὲ τὸ Ι.Κ.Υ., καὶ τὸ Ἰπουργεῖον Συντονισμοῦ ὅπως σταλοῦν ἀμέσως εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ἐπιστήμονες (κατὰ πρακτικὴν τέχνην βιοτεχνῶν) διὰ τὴν μετεκπαίδευσιν αὐτῶν εἰς διάφορα θέματα ἀφορῶντα εἰς τὰς μικρὰς βιομηχανίας καὶ βιοτεχνίας. Θά πρέπη νὰ ληφθῇ ἐπίσης μέριμνα διὰ τὴν ἐπἀνδρωσιν τῶν Ἐπαγγελματικῶν καὶ Βιο-

τεχνικῶν Ἐπιμελητηρίων μὲ τὸ κατάλληλον προσωπικόν, τὸ ὅποιον θὰ δύναται πέραν τοῦ καθαρῶς ἐπιμελητηριακοῦ ἔργου νὰ ἀσχολῆται καὶ μὲ τὴν ἀντικειμενικὴν βιοτεχνικὴν ἔρευναν.

Πρὸς τοῦτο θὰ πρέπει νὰ λειτουργήσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα σεμινάρια ἐπιμορφώσεως ἰδιωτικονομολόγων εἰς βιοτεχνικὰ θέματα διὰ νὰ τοποθετηθοῦν οὗτοι εἰς τὰ Ἐπαγγελματικὰ καὶ Βιοτεχνικὰ ἢ τὰ ἀμιγῆ Βιοτεχνικὰ Ἐπιμελητήρια.

Μεγάλα δυσκολίας θὰ συναντήσουν οἱ ἐρευνῆται τῶν βιοτεχνικῶν θεμάτων εἰς τὴν παθητικὴν ἢ καὶ τὴν ἀρνητικὴν στάσιν τῶν βιοτεχνῶν κατὰ τὴν διενέργειαν ἐπιτοπίων ἐρευνῶν εἰς βιοτεχνικὰ ἔργαστήρια διὰ τὴν συλλογὴν στοιχείων χρησίμων εἰς τὴν βιοτεχνικὴν ἔρευναν. Αὐτὸ εἶναι ἓνα ἀποτέλεσμα τῆς δυσπιστίας τὴν ὁποίαν ἐκδηλώνουν οἱ ἐπαγγελματίαι πρὸς πάντα τρίτον. Ἡ ἔστις ἐνδιαφέρεται καὶ ἐρωτᾷ διὰ τὴν ἐργασίαν των καὶ τὴν ἐξέλιξίν της. Ἡ ἔλλειψις «στατιστικῆς συνειδήσεως» ἐκ μέρους τῶν βιοτεχνῶν θὰ δυσχεραίνῃ τὸ ἔργον τῶν ἐρευνητῶν. Εἰς τὸ πρόσωπον παντὸς ὁστις ἐνδιαφέρεται καὶ ἐρωτᾷ διὰ τὴν ἐργασίαν των, ὀλέπουν οἱ περισσότεροι τῶν βιοτεχνῶν τὴν οἰκονομικὴν ἐφορίαν.

Ἄλλ' ὅταν ἡ ἔρευνα ἐπὶ τῶν διαφόρων θεμάτων θὰ ἔχη συντελεσθῆ καὶ θὰ ἀρχίσουν λαμβανόμενα τὰ ὑποδεικνυόμενα μέτρα καὶ θὰ ζητεῖται ἡ συμμετοχὴ τῶν βιοτεχνῶν διὰ τὴν ἀλλαγὴν τῆς κρατούσης καταστάσεως, ἴσως ἢ ὅλη προσπάθεια νὰ ναυαγήσῃ διότι θὰ προσκρούσῃ εἰς τὴν ἀντίδρασιν αὐτῶν.

Ἡ ἀντίδρασις αὕτη εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ υπερμέτρου συντηρητισμοῦ ὅστις τίθεται ἀντιμέτωπος εἰς κάθε προσπάθειαν ἀλλαγῆς τῆς κρατούσης καταστάσεως. Κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῆς ἐρεύνης καὶ κατὰ τὴν ὑπόδειξιν τῶν μέτρων θελιτώσεως τῆς βιοτεχνίας θὰ πρέπει νὰ λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν ὁ συντηρητισμὸς καὶ αἱ ἐκ τούτου ἀντιδράσεις τῶν βιοτεχνῶν διὰ νὰ ἀντιμετωπίζωνται αὐταὶ ἐγκαίρως. Πολλάκις αἱ ἐκδηλούμεναι ἀντιδράσεις θὰ εἶναι ἀποτέλεσμα τῆς ἀδυναμίας τῶν βιοτεχνῶν νὰ ἐννοήσουν τὰ πλεονεκτήματα τὰ ὅποια θὰ ἀποκομίσουν οὗτοι ἀπὸ μίαν ὑποδεικνυομένην ἀλλαγὴν.

Διὰ τὴν ἀποφυγὴν τοιούτων προστριβῶν καὶ ἀνωμαλιῶν θὰ πρέπει νὰ ὑποδεικνυόμενα μέτρα νὰ εἶναι σαφῆ καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ὠφέλεια καταφανής, νὰ γίνεται δὲ λεπτομερῶς ἀνάλυσις καὶ ἐπεξηγήσις αὐτῶν εἰς δὲ συγκαλουμέναις συνελεύσεσι τῶν βιοτεχνῶν, ἀφοῦ ἐκτίθενται ταῦτα προφορικῶς, νὰ ἀκτώνται αἱ ἀπόψεις τῶν ἐνδιαφερομένων ἐπὶ τῶν προτεινομένων. Εἰς περίπτωσιν ἀντιδράσεως τοῦ μεγαλύτερου μέρους τῶν βιοτεχνῶν θὰ πρέπει νὰ γίνεται ἐναρξίς τῆς προσπάθειας μὲ συμμετοχὴν μόνον τῶν πλέον προοδευτικῶν ἐκ τούτων. Οἱ ὑπόλοιποι ἀσφαλῶς θὰ ἀκολουθήσουν ἀπὸ μιμητισμὸν μόλις ἀντιληφθοῦν τὰ πλεονεκτήματα ποῦ ἀπεκόμισαν οἱ ποιήσαντες τὴν ἀρχὴν.

ΧΙ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Τὰ αἷτια τὰ ὅποια συνετέλεσαν εἰς τὴν στασιμότητα ἢ εἰς τὴν βραδύαν ἀνάπτυξιν τῆς Ἑλληνικῆς βιοτεχνίας εἶναι, ὡς εἶδαμεν, πολλά.

Τὸ βιοτεχνικὸ πρόβλημα ὅπως αὐτὸ σήμερον παρουσιάζεται εἶναι σύνθετο. Τὰ ἐπιμέρους στοιχεῖα τοῦ προβλήματος εἶναι διαρθρωτικά, κοινωνικά, τεχνικά, χρηματοδοτικά, φορολογικά, ἐκπαιδευτικά κλπ. Ὅλα τὰ στοιχεῖα αὐτὰ συνθέτουν τὸ βιοτεχνικὸν πρόβλημα καὶ καθιστοῦν τὴν λύσιν αὐτοῦ δυσχερῆ, ὄχι ἁπλῶς καὶ ἀδύνατον. Ἡ σύνθεσις μας μετὰ τὴν Ε.Ο.Κ. ἔδωκε μίαν ὀξύτητα εἰς τὸ βιοτεχνικὸν πρόβλημα διὰ τῆς προσθήκης εἰς αὐτὸ καὶ τοῦ στοιχείου τῆς «συναγωνιστικότητος» τῶν βιοτεχνιῶν. Ἡ σύνθεσις μας μετὰ τὴν Ε.Ο.Κ. ἔχει μίαν ἀρνητικὴν καὶ μίαν θετικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς βιοτεχνίας. Ἡ «ἀρνητικὴ» ἐπίδρασις εἶναι ἡ ἀπειλὴ τῆς ἐξαφανίσεως ὀρισμένων βιοτεχνιῶν ἐκ τοῦ συναγωνισμοῦ τῶν χωρῶν τῆς Ε.Ο.Κ. καὶ «θετικὴ» ἡ διὰ τῆς συνδέσεώς μας ἐπερχομένη κινητοποιήσις τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων.

Ὅπως τὰ αἷτια τὰ ὅποια συνέτειναν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ βιοτεχνικοῦ προβλήματος εἶναι πολλά, οὕτω καὶ τὰ μέτρα καὶ μέσα τὰ ὅποια θὰ συμβάλουν εἰς τὴν λύσιν του θὰ πρέπει νὰ εἶναι πολυάριθμα : ἦτοι νομοθετικά, ὀργανωτικά, πιστοδοτικά, φορολογικά, κοινωνικά, ἐκπαιδευτικά κλπ. Ἡ λύσις τοῦ βιοτεχνικοῦ προβλήματος δὲν εἶναι ὑπόθεσις μόνον Κράτους ἢ μόνον τῶν βιοτεχνιῶν. Τόσον τὸ Κράτος ὅσον καὶ οἱ βιοτέχνη καὶ αἱ ὀργανώσεις αὐτῶν καθὼς καὶ οἱ διάφοροι ὀργανισμοὶ οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνται μετὰ τὴν οἰκονομικὴν πολιτικὴν καὶ ἰδίως μετὰ τὴν βιοτεχνικὴν τοιαύτην, θὰ πρέπει ἀπὸ κοινού νὰ ἀναζητήσουν λύσεις διὰ τὸ πολυπλοκὸν βιοτεχνικὸν πρόβλημα τῆς Ἑλλάδος. Ἀπὸ τὴν ἔρευναν, τὴν καθαρῶς ἐπιστημονικὴν ἔρευναν, θὰ ζητηθῆ ἡ τοποθέτησις τοῦ βιοτεχνικοῦ προβλήματος ἐπὶ ὕγιους βάσεως καὶ ἡ ἐξεύρεσις ὀφικτῶν λύσεων ἐπιστημονικῶς ἐξηλεγμένων.

Ἡ βιοτεχνικὴ πολιτικὴ θὰ πρέπει ἐν συνεχείᾳ νὰ υἱοθετήσῃ τὰς λύσεις αὐτάς καὶ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν ἀντιμετώπισιν τοῦ προβλήματος. Ἀπὸ τὴν χάραξιν τῆς καταλλήλου βιοτεχνικῆς πολιτικῆς θὰ ἐξαρτηθῆ ἡ ἀνάπτυξις τῆς βιοτεχνίας ἀλλὰ καὶ μετ' αὐτῆς καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Οἰκονομίας γενικῶς, διότι ἐκτὸς τοῦ ποσοστοῦ συμβολῆς τῆς βιοτεχνίας εἰς τὴν ἀπασχόλησιν καὶ τὸ εἰσόδημα ἀσκαὶ αὐτῆ καὶ μίαν εἰσέτι σπουδαιότεραν λειτουργίαν.

Ἀπλοῦντι τὴν λειτουργίαν τῆς «συμπληρωματικότητος» τῆς οἰκονομίας. Ἡ βιοτεχνία εἶναι ἓνα ὀργανικὸν μέρος τοῦ συνόλου τῆς οἰκονομίας καὶ ἀπὸ τὴν ἰκανότητα ὁμαλῆς λειτουργίας τῆς ἐξαρτᾶται ἡ εὐρυθμὸς λειτουργία τοῦ συνόλου. Εἶναι ἀδιανόητος οἰκονομικὴ πρόοδος ὅταν χυλαίνει ἓνας βασικὸς κλάδος τῆς οἰκονομίας, ὅπως ἡ βιοτεχνία. Τὰ μέτρα τὰ ὅποια θὰ ληφθοῦν ὑπὲρ τῆς βιοτεχνίας δὲν θὰ ἔχουν τὸ νόημα τῆς διατηρήσεως ἐν ζωῇ ἐνὸς φθίνοντος οἰκο-

νομικοῦ κλάδου, ἀλλὰ νὰ δώσουν δυναμικότητα εἰς αὐτὸν καὶ νὰ τὸν ἐξάγουν ἀπὸ τὴν σχετικὴν στασιμότητα καὶ ἀδράνειαν εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκεται. Ἡ βιοτεχνία ἔχει πολλὰς δυνάμεις εἰς λανθάνουσαν κατάστασιν καὶ πρὸς ἀφύπνισιν αὐτῶν θὰ πρέπει νὰ τείνῃ ἡ βιοτεχνικὴ πολιτικὴ. Ὅταν κινητοποιηθῶν αἱ δυνάμεις αὐταὶ ἢ αὐτάματος περαιτέρω ἀνάπτυξις τῆς βιοτεχνίας θεωρεῖται δεῦρα.

Β Ο Η Θ Η Μ Α Τ Α

Κατά την σύνταξιν τής παρούσης μελέτης έχρησιμοποίησα τὰ κάτωθι βοηθήματα :

1. Βιοτεχνικόν Ἐπιμελητήριον Ἀθηνῶν : Β-βιβλιοθήκη Βιοτεχνικῶν Μελετῶν. Βιοτεχνικά θέματα (Ἐννοιολογία τής βιοτεχνίας. Ἀπασχόλησις εἰς τήν βιοτεχνίαν. Συμβολή τής βιοτεχνίας εἰς τὸ Ἐθνικόν Εἰσόδημα. Ἐμπορευματικὴ Χειροτεχνία), ὑπὸ Πέτρ. Φλώρου, Ἀθήναι 1961.
2. Βιοτεχνικόν Ἐπιμελητήριον Ἡρακλείου : Ἐκθεσις πρὸς τὸ Ὑπουργεῖον Συντονισμοῦ (ἀνέκδοτος), Ἀπρίλιος 1962.
3. Βιοτεχνικόν Ἐπιμελητήριον Πειραιῶς : Βιοτεχνικά θέματα, μηνιαῖον οἰκονομικόν, τεχνικόν καὶ στατιστικόν δελτίον. Τεύχος Ἰον (Αὐγυστος 1961) μέχρι τεύχους 26 Σεπτεμβρίου 1963).
4. Ἐθνικὴ Τράπεζα τής Ελλάδος : Οἰκονομικαὶ Ἐξελίξεις. Μηνιαῖον Οἰκονομικόν καὶ στατιστικόν δελτίον.
5. «Οἰκονομικαὶ Ἐξελίξεις». Τριμηνιαία Ἐκδοσις.
6. Ε.Σ.Υ.Ε. Ἀπογραφή τῶν βιομηχανικῶν, βιοτεχνικῶν καὶ ἐμπορικῶν ἐν γένει καταστημάτων τής 15ης Νοεμβρίου 1958, Ἀθήναι 1960.
7. «Ἐτπσία βιομηχανικὴ ἔρευνα» 1958, 1959, 1960, 1961.
8. «Ἡ Ἑλληνικὴ Οἰκοτεχνία κατὰ τὸ ἔτος 1951», Ἀθήναι 1956.
9. «Στατιστικὴ Ἐπετηρὶς τής Ελλάδος» 1955 — 1962.
10. ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ. «Παραγωγικότης».
11. «Ἡ Νέα Οἰκονομία». Μηνιαῖον Οἰκονομικόν Περιοδικόν.
12. Καρύδης Χρῦσανθος : (Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελ. Ἡρακλείου). Εἰσηγητικὴ Ἐκθεσις περὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βιοτεχνικοῦ προβλήματος. Ἡράκλειον Κρήτης, 1961.
13. Κατσοῦράκης Γεώργιος : Ὁ Ἑλλην βιοτέχνης μέσα σπὴν Ε.Ο.Κ. Ὁμιλία δοθεῖσα τὴν 25ην Μαρτίου 1962 ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.
14. Κλεισοῦνης Εὐάγγ. : Ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξις καὶ ἡ θέσις τής Ἑλληνικῆς Βιοτεχνίας. Ὁμιλία δοθεῖσα τὴν 5ην Ἀπριλίου 1962 ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.
15. «Ὁ Οἰκονομικὸς Ταχυδρόμος» : Ἑβδομαδιαία Οἰκονομικὴ ἔφημερις.
16. Πετράκογλου Ἰωάν. : Προοπτικαὶ ἐξελίξεις τής βιοτεχνίας μετὰ τὴν συμφωνίαν τής συνδέσεως. Ὁμιλία δοθεῖσα τὴν 22αν Μαρτίου 1962 ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.
17. Σεπεντζῆς Χαρ. : Παραγωγικότης καὶ βιοτεχνία. Ὁμιλία δοθεῖσα τὴν 19ην Μαρτίου 1962 ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Βιοτεχνικοῦ Ἐπιμελητηρίου Ἀθηνῶν.
18. Σύνδεσμος Ἑλλήνων Βιομηχάνων : Δελτίον πληροφοριῶν.
19. Τερμεντζῆς Γεώργιος : Σημασία καὶ προβλήματα τής Ἑλληνικῆς βιοτεχνίας, εἰς τὴν ἔφημ «Ἡ ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ» τής 18)4)1957.
20. Τράπεζα τής Ελλάδος : Ἡ Ἑλληνικὴ Οἰκονομία. Ἐτήσια Ἐκδόσεις 1959, 1960, 1961 καὶ 1962.
21. Φλώρος Πέτρος : Ἡ ζήτησις τῶν προϊόντων τής καλλιτεχνικῆς βιοτεχνίας. Θεσ/νικὴ 1963 (δῆλεπε καὶ αὐξοντα ἀριθ. 1 τοῦ παρόντος καταλόγου).
22. Χαλκιάς Δημήτριος : Ἡ ἐκβιομηχάνισις τής Ελλάδος. Ἀθήναι 1962.
23. Ἀρχεῖον Οἰκονομικῶν καὶ Κοινωνικῶν Ἐπιστημῶν Τριμηνιαῖον ἐκδιδόμενον ὑπὸ Δ. Καλιτσουμάκη 1921 — 1964.